

III. évfolyam 3. szám
8836/2006.

HATÁRRENDESZETI TANULMÁNYOK

2006/1. SZÁM

BUDAPEST
- 2006 -

**A HATÁRŐRSÉG TUDOMÁNYOS TANÁCSA TUDOMÁNYOS,
SZAKMAI KIADVÁNYA**

Felelős kiadó:

SAMU ISTVÁN
határőr vezérőrnagy
Határőrség rendészeti főigazgatója
Határőrség Tudományos Tanácsa elnöke

Szerkesztő:

GÖRBE ATTILÁNÉ ZÁN KRISZTINA
határőr alezredes

ISSN: 1786-2345

Nyomdai munkák:

Határőrség Nyomda

Tartalomjegyzék

Dr. Kovács Gábor: Törökország államhatárának őrizetében résztvevő szervezetek, a Csendőrség tevékenységrendszere, a képzés főbb jellemzői	4. oldal
Dr. Varga János - Török Sándor - Molnár Ákos: Új lehetőségek a „legjobb gyakorlat” adaptálására	18. oldal
Tornyai Miklós: A kiskunhalasi Határőrség története	28. oldal
Görbe Attiláné Zán Krisztina: „Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának megjelenése a Határőrség idegenrendészeti tevékenységének gyakorlati megvalósításában” című doktori (PhD) értekezés szociológiai vizsgálata (Szegregációs folyamatok a modern társadalmakban)	55. oldal
Dr. Zsigovits László: Az információs társadalom e-technológiai követelményei tükrében az e-határrendészet kialakításának lehetőségei	66. oldal

Dr. Kovács Gábor

Törökország államhatárának őrzetében résztvevő szervezetek, a Csendőrség tevékenységrendszere, a képzés főbb jellemzői

A Török Csendőrség (Jandarma)

A sajtóban szinte naponta hallhatunk híreket az Európai Unió bővítéséről. A csatlakozni kívánó országok között szerepel Törökország is, bár egyes területeken vannak elmaradásai az uniós tagság követelményeinek teljesítésében. A csatlakozási feltételek egyik meghatározóan fontos részét képezi a törökországi államhatár – mint leendő uniós külső határ – megbízható őrzése.

A 2005. évben lehetőségem nyílt a „Training System for Border Police” („A Török Határrendőrség képzési rendszerének kialakítása”) Twinning program keretében tanulmányozni Törökország államhatárainak őrzetében résztvevő szervek feladatrendszerét, és képzési szerkezetét. Tanulmányomban a jelenlegi határőrzeti rendszerben meghatározó szereppel bíró Török Csendőrség tevékenységrendszerét kívánom bemutatni.

A Török állam vezetésének eltökélt szándéka, hogy a jelenlegi – több szervezet együttes tevékenységével megvalósuló – határőrzeti rendszer helyett létrehozzon egy teljesen új határőr szervezetet, ezzel felelve meg az uniós követelményeknek.

Törökország államhatárainak őrzését jelenleg négy önálló szervezet hajtja végre, a Csendőrség, a Rendőrség, Partiőrség és a Hadsereg. Ezek a szervezetek, a Hadsereg kivételével mind a Török Belügyminisztérium alárendeltségébe tartoznak. A feladatrendszerük teljesen eltérő, de a jelen időszakban, minden szervezet ragaszkodik az államhatárral kapcsolatos tevékenységi köréhez, egyik sem akar lemondani az államhatár rendszetével kapcsolatos jelenlegi feladatairól.

Törökország közigazgatási rendszere

A 72 millió lakosú Törökország közigazgatási szempontból 81 tartományra, azon belül 923 kerületre oszlik. Az ország területén 36.654 település található, amelynek 92%-ában a Csendőrség hajtja végre a közrendvédelmi feladatokat, ez a feladatkör összességében a lakosság 35%-át, 24 millió embert érinti. A többi település (jellemzően a nagyobb városok) a Török Rendőrség illetékességébe tartoznak, ahol a közrend-közbiztonsági feladatokat ez a szervezet hajtja végre. Ez mindössze a települések 8%-át teszi ki, ennek ellenére ezeken a településeken él a lakosság 65%-a, 48 millió ember (1. sz. melléklet).

A Csendőrség határbiztonsági részei felelősek a szárazföldi határok biztonságának szavatolásáért. A feladatok szervezetek közötti megosztásából adódóan, a határátkelőhelyek üzemeltetéséért és rendjéért a Rendőrség a felelős, ahol együtt tevékenykednek Vámőrséggel.

A vízi (tengeri) határok őrzetéért a Partiőrség a felelős, amely az elfogott személyekkel szemben eljárást nem kezdeményez, hanem az elfogottakat átadják a Csendőrségnek, vagy a Rendőrségnek.

A Hadsereg az Iraki határszakaszon hermetikusan lezárja az államhatárt, az elfogott határsértőket ők is átadják a Csendőrségnek, vagy a Rendőrségnek.

A Török Csendőrség (Jandarma)

A török jogrendszer meglehetősen részletesen szabályozza a Csendőrség tevékenységét, a szervezetre megközelítően 500 db jogszabály és azon alapuló egyéb szabályzó vonatkozik. A szervezet jogi státusza rendezett, tevékenységrendszere jól szabályozott, melynek egy része átalakításokkal megfelel az uniós követelményeknek.

A Török Csendőrség felfegyverzett, a biztonság és törvényesség (törvények) végrehajtására létrehozott katonai státuszban lévő szervezet, amelynek a legfontosabb feladatai a következők:

- közigazgatási feladatok;
- büntetés végrehajtási feladatok;
- katonai védelmi feladatok;
- egyéb (pl.: őrzés védelemi, környezetvédelemi, közlekedésrendészeti) feladatok.

A Török Csendőrség szervezeti felépítése és fő feladatai

A Csendőrség Főparancsnoksága az ország fővárosában, Ankarában található. A Főparancsnokság több szervezeti elemet foglal magába (2.1. sz. melléklet). A feladatrendszer megosztásából adódóan, a Határőr Főosztálynak a feladata az államhatárral kapcsolatos tevékenységrendszer végrehajtó szervezeti elemek szakirányítása és vezetése, az államhatár rendjét veszélyeztető jogsértő cselekményeket magakadályozó szervezet közvetlen felügyelete.

A Csendőrség szervezete 14 regionális parancsnokságra oszlik, amely 3-9 megyei csendőrparancsnokságot (összesen 81 van belőle) foglal magába (2.2. sz. melléklet). A megyei csendőrparancsnokságok (összesen 901 db) szervezetében megtalálhatók a Csendőrparancsnokságok, a Bűnügyi és nyomozó csoport, a Közlekedési csoport, a Börtönőrök és az Objektumőrzési egységek.

A megyei csendőrparancsnokságok 2-4 járási csendőrörsből állnak. A járási szervezetben helyet kaptak a büntetés-végrehajtás, kommandó és speciális bevetési egységek is. A járási csendőrparancsnokság érdekében tevékenykedik a különleges csendőr alakulatok, a Bűnügyi helyszínelő és nyomozó csoport, az Autópálya rendőrség, a Kutató és mentő csoport, a Vízi rendészet, a Kábítószer-kereső kutyás csoport, Hegyi lovasjárőr csoport, Környezetvédelmi csoport és a Természetvédelmi csoport.

A járási csendőrörsök (2.679 db) tartják fenn a rendet az országban. A Török Csendőrség mobil kirendeltségekkel is rendelkezik, amelyeket főleg a turisták által látogatott körzetekben alkalmaznak. A kommandót és a speciális egységeket a terroristák ellen alkalmazzák, de igénybe vehetők a természeti katasztrófák áldozatainak felkutatására és a mentési feladatok ellátására.

A Csendőrségen belül, létrehozásra kerültek az objektumőri egységek, melyek fő feladata a kiemelten fontos létesítmények (olajkutak és vezetékek, repülőterek, gátak) őrzése és védelme. A büntetés-végrehajtási őrzési feladatokat (külső őrzés) is a csendőrség erői hajtják végre.

A Csendőrség határőrizeti feladatai

A Csendőrség határőrizeti egysége a török-iraki határszakasz kivételével (384 km) a szárazföldi államhatár teljes hosszában hajtja végre feladatait. A Csendőrség légi (repülő) egységei támogatják más egységek tevékenységeinek biztosítását, a kitelepítést, kutató-mentő feladatokat, vezetési és ellenőrzési feladatokat látnak el. Veszélyhelyzetben segítséget nyújtanak a lakosságnak, valamint közreműködnek annak ellátásában.

A repülő egységek S-70-es, MI-17-es és AB-205 típusú helikopterekkel vannak ellátva. A bűnügyi nyomozó egységek végrehajtják a bűnügyi helyszínelést, bizonyítékokat gyűjtenek, majd továbbadják a bizonyítékokat az illetékes csendőri hatóságoknak, azok lefolytatják a nyomozást.

A török Csendőrség teljes létszáma kb. 186.000 fő, de jelenleg a tanintézetekben további 36.000 fő tanuló beosztásba helyezésével folyamatosan bővül a szervezeti létszám.

Az állomány kategóriái összetétele a következő: kb. 6.500 fő tiszt, 20.000 fő tiszthelyettes, 23.000 fő specialista és 133.000 fő tisztos tevékenykedik a Csendőrségnél. Fegyverzetük rendkívül változatos, mindig a végrehajtott feladat jellegéhez igazodik: pisztoly, automata puska, mesterlövész fegyver, gránátvető, rendőrségi rohamfelszerelés (pajzs, sisak, stb).

Páncélozott szállító járművekkel (BTR-80, FOX) is jól ellátottak. A határőrizeti feladatokat ellátó szervezetek éjjellátó eszközökkel, telepített- és kézi hőkamerával, földi radarral, éjjellátó távcsővel is rendelkeznek.

A török határbiztonság fenntartása során a következő fő fenyegetettségekkel és veszélyekkel számolnak

Drogcsempészet, szervezett bűnözés

A Közel-Kelet országaiból felerősödött a kábítószer tartalmú anyagok Európába történő csempészete, amelynek egyik fő szállítási útvonala az előállító országoktól a fogyasztó országokig Törökországon vezet keresztül. A Csendőrség hatékony küzdelmet folytat a kábítószer-csempészek ellen, összehangolt akciókat hajt végre az egész országban, e feladat végrehajtásában más hazai és nemzetközi szervezetekkel is együttműködik.

Napjainkban a szervezett bűnözés a gazdasági bűncselekmények, a kábítószerrel elkövetett bűncselekmények és az embercsempészés nem csak Törökországra, hanem az egész világra veszélyt jelentenek.

Illegális migráció

A török szárazföldi határ 2.949 km hosszú, a tengeri határ 6.530 km. Hatékony küzdelmet folytatnak az illegális migráció megakadályozására, több nemzetközi szervezettel működnek együtt. Az illegális migránsok jellemzően a török-iraki határszakaszon lépnek be az országba, egy részük Görögország és Bulgária felé a szárazföldi útvonalon, más részük a földközi tengeren hajóval Olaszország és Görögország irányába távozik.

Törökország és a szomszédos országok államhatárainak nagyságrendje

A Török állam teljes államhatárának hossza: 9.479 km (szárazföldi: 2.949 km; tengeri: 6.530 km)

Részletezve (3. sz. melléklet):

• Bulgária	269 km
• Görögország	203 km
• Szíria	991 km
• Irak	384 km
(az államhatár őrzését a hadsereg alakulatai hajtják végre)	
• Irán	560 km
• Azerbajdzsán (Nachevan) ¹	18 km
• Örményország	328 km
• Grúzia	276 km

A szárazföldi határszakasz túlnyomó többsége (65%-a) hegység, ahol esetenként 8-10 órás hegymászás után érhető el egy-egy hegyi határőr őrs, ahol az időjárási körülmények rendkívül mostohák. A kapcsolattartáshoz műholdakat használnak, határfigyelő rendszert építettek ki, a hegyekben /hőkamerát, földi radarokat alkalmaznak/ (4-5. sz. melléklet).

Törökország szomszédos országokkal kapcsolatos problémái

---

¹ Érdekes hogy a 18 km-es határszakasz Azerbajdzsánhoz tartozik, így földrajzilag Törökország vele is határos. A szerző megjegyzése.

Törökországot a szárazföldön nyugatról két ország, keletről és délről hat ország határolja. Határbiztonsági szempontból a keleti és déli államhatárok jelenthetnek veszélyt Törökország irányába.

A Határbiztonságot veszélyeztető (nehezítő) tényezők:

- a szomszédos országokban lévő eltérő jogrendszer;
- a szomszédos államok az illegális migráció visszaszorításában esetenként nem partnerek;
- a határőrizeti rendszerük és eljárásuk nem kompatibilisek a törökországi rendszerrel;
- az embercsempészség és a szervezett bűnözés és a terrorista szervezetek száma évről évre nő néhány szomszédos országban;
- némelyik szomszédos ország nem fordít kellő figyelmet saját határainak őrzésére;
- egyes szomszédos országok támogatják az illegális migrációt és a politikai okokból történő kivándorlást (legális migráció);
- Törökország déli és keleti határainál lévő államok gyenge gazdasági háttérrel rendelkeznek.

A határbiztonság megszilárdítása a Török államnak nagyon fontos, melyet a kormányzat a fontosságának megfelelően kezeli.

Az államhatár őrzetének főbb eszközei és főbb feladatai

A határőrizeti rendszer a következő elemeket foglalja magába:

- fizikai akadályrendszerek (szögesdrót akadályok);
- telepített figyelő berendezések (mozgás és lépésérzékelők);
- többvonalas járőrözési rendszer;
- egyéb technikai eszközök alkalmazása (éjjellátók, hőkamerák stb).

A Csendőrség határőr egységeinek, alegységeinek főbb feladatai:

- megelőzni a klasszikus ember- és árucsempészetet;
- megelőzni azt, hogy Törökországba és Törökországból terrorista gyanús emberek lépjenek ki vagy be;
- rendkívüli időszakban katonai védelmi feladatok végrehajtása.

A határműszaki rendszer felépítése (6. sz. melléklet)

a) A határbiztonságot biztosító műszaki rendszer és elemei

Egyes határszakaszokon a határvonaltól a honi terület felé 11 m mélységben szögesdróttal és összecsucskható akadályokkal elzárt terület található, majd a 7 m széles nyomsáv, a manőverúttal és a világítással, azt a 12 m széles, jelzőeszközökkel telepített sáv követi. A rendszert az úgynevezett vadfogó kerítés zárja.

b) A határfigyelő és érzékelő rendszer és elemei

Az elektronikus figyelő és értékelő rendszer részei:

- földalatti (lépés) érzékelő;
- drótakadályok rendszere;
- világító rendszer;
- drótháló;
- nyomsáv;
- manőverút;
- elektronikus figyelő berendezések (telepített hőkamerák, földi radarok).

A határ műszaki, figyelő és ellenőrző rendszer kiépítettsége természetesen a határszakasz fontosságának megfelelően változik.

A Csendőrség képzési rendszere

A Török Csendőrség képzési rendszere logikusan egymásra épülő többlépcsős rendszer, melynek vezetését a Csendőr Iskolák Parancsnoksága látja el. A szervezet számára a következő oktatási intézmények képeznek szakembereket:

- a) Csendőr Tiszti Iskola és Tanfolyam Parancsnokság;
- b) Csendőr Tiszthelyettes Akadémia;
- c) Speciális Csendőr Őrmester Iskola;

a) A Csendőr Tiszti Iskola és Tanfolyam Parancsnokság

A rendfokozattal rendelkező és nem rendelkező állomány képzése a Csendőr Tiszti Iskola és Tanfolyam Parancsnokságon történik. A beiskolázott hallgatók lehetnek tisztjelöltek, és tisztek, akiknek az alap-, át-, és továbbképzését hajtja végre az iskola.

b) A Csendőr Tiszthelyettes Akadémia

A képzés rendszerében azok vehetnek részt, akik:

- részt vettek és eredményesen elvégezték a kétéves polgári szakképzést, vagy a négyéves szakközépiskolai képzést – azok számára egyéves tanfolyamot szerveznek;
- azon női hallgatók számára, akik részt vettek és eredményesen elvégezték a kétéves polgári szakképzést, vagy a négyéves szakközépiskolai képzést azok számára hat hónapos képzést terveznek, amelyet egy másik hat hónapos képzés követ;
- polgári főiskolai végzettséggel rendelkeznek – két éves szakmai képzést hajtának végre;
- azon hallgatók, akik négyéves középiskolai végzettséggel rendelkeznek, azok számára hathónapos képzést vezetnek le, amelyet egyéves további képzés követ.

c) A Speciális Csendőr Őrmester Iskola

Az iskolában a képzés egy évig tart, a tanintézetekbe azok pályázhatnak, akik csapattapasztalattal rendelkeznek, számukra előírt a végzettség megszerzése, valamint sikeres felvételi vizsgát tesznek.

Az egyes tanintézetekben a képzés fő területeit a következők táblázat foglalja össze

A képzés összetevői % -ban	Csendőr Tiszti iskola	Csendőr Tiszthelyettes Akadémia	Speciális Csendőr Őrmester iskola
<i>Szakmai képzés</i>	39%	25%	29%
<i>Katonai felkészítés</i>	25%	25%	25%
<i>Jogi ismeretek</i>	18%	18%	18%
<i>Általános tantárgyak</i>	11%	25%	18%
<i>Politikai ismeretek</i>	7%	8%	8%

Az egyes képzési szintek elvégzésével betölthető beosztások:

- Tiszti iskola - hadnagyok - kerület, századparancsnok;
- Tiszthelyettes iskola - tiszthelyettesek - kirendeltség vagy szakaszparancsnok;
- Speciális őrmester iskola – szak tiszthelyettesek - járőr vagy szektorparancsnokok.

Az előbbieken ismertetett minden alapképzés 15 hónapos kötelező katonai szolgálattal kezdődik, ahol végrehajtásra kerül a 3 hónapos alapképzés, majd az alapképzés szolgálati idejének többi részét az alegységükönél töltik le.

A Csendőrség határőrizeti egységeihez vezényelték képzése

A Csendőr tiszti- és tiszthelyettesi állomány képzése közvetlenül kapcsolódik az államhatárral kapcsolatos ismeretek elsajátításához.

A határőrizeti feladatok ellátására történő felkészítés főbb témakörei a következők, amelyek természetesen differenciálva kerülnek feldolgozásra a tiszthelyettes- és tisztképzés során:

- A Csendőrség csempészet elleni tevékenysége (az egyes szervezeti elemek ezirányú feladatai).
- Határőrizeti, határvédelmi szolgálati szabályzat.
- A minősített időszakos határőrizet elvei és tevékenységi formái.
- A határőr parancsnokok (vezetők) és törzsek szolgálati feladatai, és felelőssége.
- A határműszaki, -biztonsági és -figyelőberendezések rendszere és üzemeltetése.
- A polgári és katonai együttműködés rendszere.
- Az illegális migráció jellemzői és a megjelenése az államhatáron.

- A Genfi Konvenció (1951), a menekültek speciális státusza.
- Törökország jelenlegi menekültügyi eljárása, a menekültekkel való eljárás rendje, a Csendőrség feladatai a menekültügyi eljárásban.
- Az illegális határátlépőkkel szembeni eljárás rendje.
- Elméleti és gyakorlati oktatás egyéb határincidensek kezelésére.

A specialisták és a sorállományú határőrizeti feladatot végrehajtó alegységek, a szakképzést megelőzően, általános katonai alapkiképzésen (15 hónap) vesznek részt, ez után a kiképző zászlóaljnál 15 napos általános képzésen vesznek részt. Ezt követően megkezdődik a szakfeladatra történő egyéni és kötelékben történő speciális felkészítésük.

Az egyéni- és csapaterős felkészítés főbb témakörei

Az oktatási program a következő témaköröket tartalmazza:

- A határőrizet, az ország biztonságát veszélyeztető fő kihívások.
- A csendőrség határőrizeti feladatokat ellátó alegységeinek szolgálati szabályzata.
- A határbiztonsági rendszerek.
- Az illegális határátlépőkkel szembeni eljárás rendje.
- A zárás, kutatás, egyéb csapaterős tevékenységek.
- A csempészet jellemzői, jelensége.
- A Határőr harcászat és a csempészet elleni csapaterős eljárások.
- A csempészek elleni hatósági eljárás rendszere.

A képzés magába foglalja a katonai felkészítést is, valamint a specialisták és a sorállomány képzését is. A képzés egyéni és kötelékkiképzést is magába foglal, melynek alapja az alkalmazásra történő felkészítés.

A Török Hadsereg alkalmazása a határőrizeti feladatok ellátása során

A Török Hadsereg egységei és alegységei is részét képezik a határbiztonsági rendszernek. A Török-Iraki határszakaszon a speciálisan felkészített erők hajtják végre a határőrizeti (határvédelmi) feladatokat, amely magába foglalja:

- Az alegységparancsnokok és helyettesek (tisztok) a várható alkalmazás helyén 2-4 hetes határbiztonsági felkészítésen vesznek részt.
- A határbiztonsági felkészítés célja, hogy a tisztok megismerjék a Csendőrség határőr alegységeik határőrizeti feladatrendszerét, és a technikai eszközök és berendezések kezelését, szolgálati alkalmazását, képesek legyenek azok alegységükönél történő gyakorlati alkalmazás oktatására.
- A feladat végrehajtására történő felkészülést, az államhatár közelében a várható alkalmazás területén hajtják végre.
- A tiszthelyetteseket szintén a várható alkalmazási helyen készítik fel a feladatvégrehajtásra, a határbiztonsági tanfolyami képzés periodikus, amely 2-5 hétig tart.

- A specialisták felkészítése a leendő szolgálati helyen történik, változó időtartamban általában 9 hétig.

A hadsereg sorállományának felkészítése a határőrizeti feladatok ellátására, hat héttől tíz hétig tartó alapképzésen történik, amelyet a határvonal közelébe települt határszolgálatot végrehajtó honvédségi erőknél vezetnek le. A képzés magába foglalja a határőrzetben résztvevő honvéd erők hatékony alkalmazására történő felkészítést. Alapvetően gyakorlati felkészítést ad, megtanítja a katonákat a technikai eszközök kezelésére és alkalmazására. A felkészítés csak a jövőbeni várható szolgálati feladatellátására terjed ki.

Törökország a fejlődés európai modelljét választotta. Az európai uniós csatlakozás feltételeinek egyik kiemelkedően fontos részét képezi az ország államhatárának megbízható őrzése, amely a jelenlegi körülmények között nem egyszerű feladat.

Tanulmányomban a Csendőrség jelenlegi feladat- és tevékenységrendszere került bemutatásra. Bár az ország uniós csatlakozási folyamata hosszabb időt igényel, időben elő kell készíteni az új határrendőri szervezet megalapítását. Az Európai Unió támogatásával, ehhez a feladathoz nyújthat hathatós segítséget a Spanyol Guardia Civil és a Magyar Határőrség által elnyert projekt.

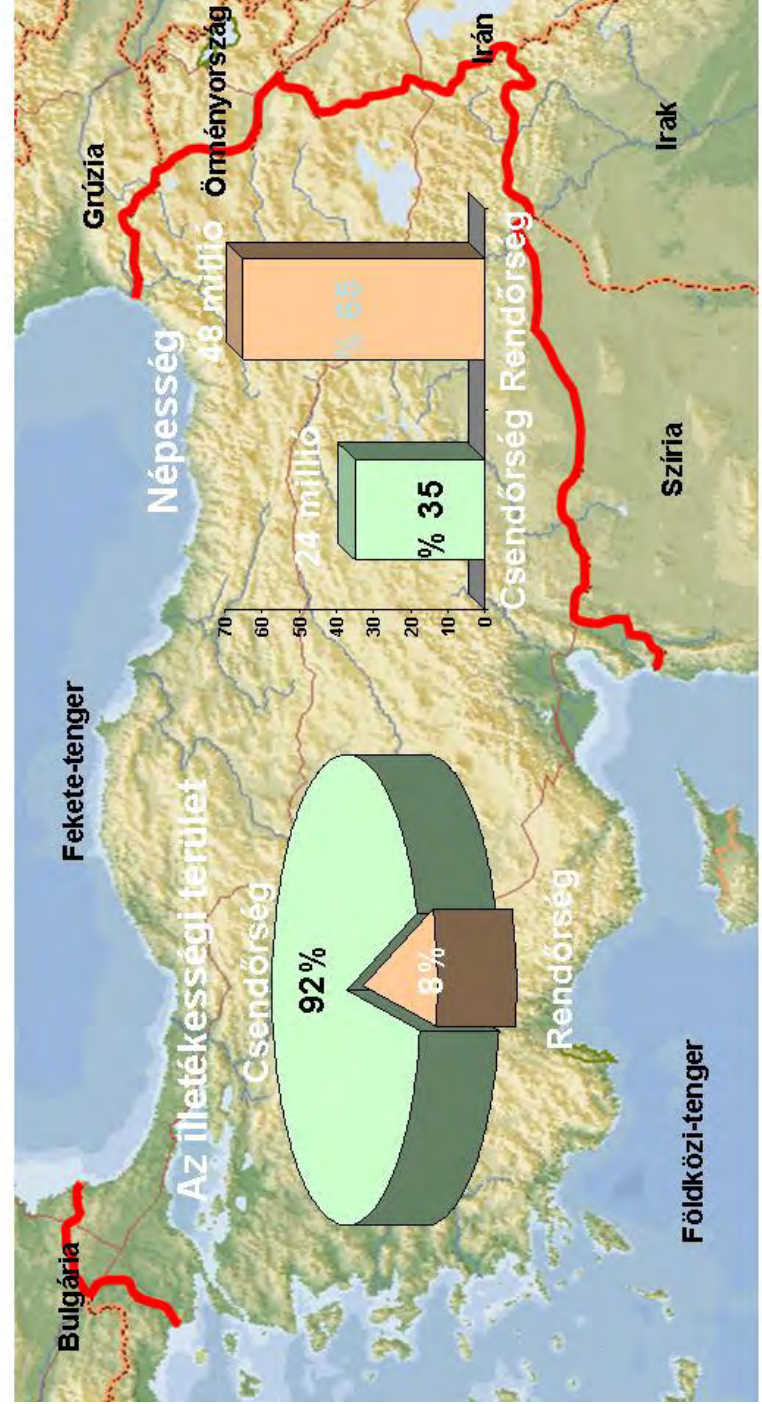
Felhasznált irodalom:

1. „Training System for Border Police” („A Török határrendőrség képzési rendszerének kialakítása”) Twinning program, ZMNE KLHTK Határőr tanszék irattár, 2005.
2. List of equipment that will be supplied int he 2005 fiscal year and explanatory information on tenders that will be held int he 2005 financial year by...
www.jandarma.tsk.mil.tr/ing/tedarik/tedarik
3. General command of Gendarmeie.
Offers information on organization, history, mission, personnel, and photographs.
www.jandarma.tsk.mil.tr/ing/ing.htm

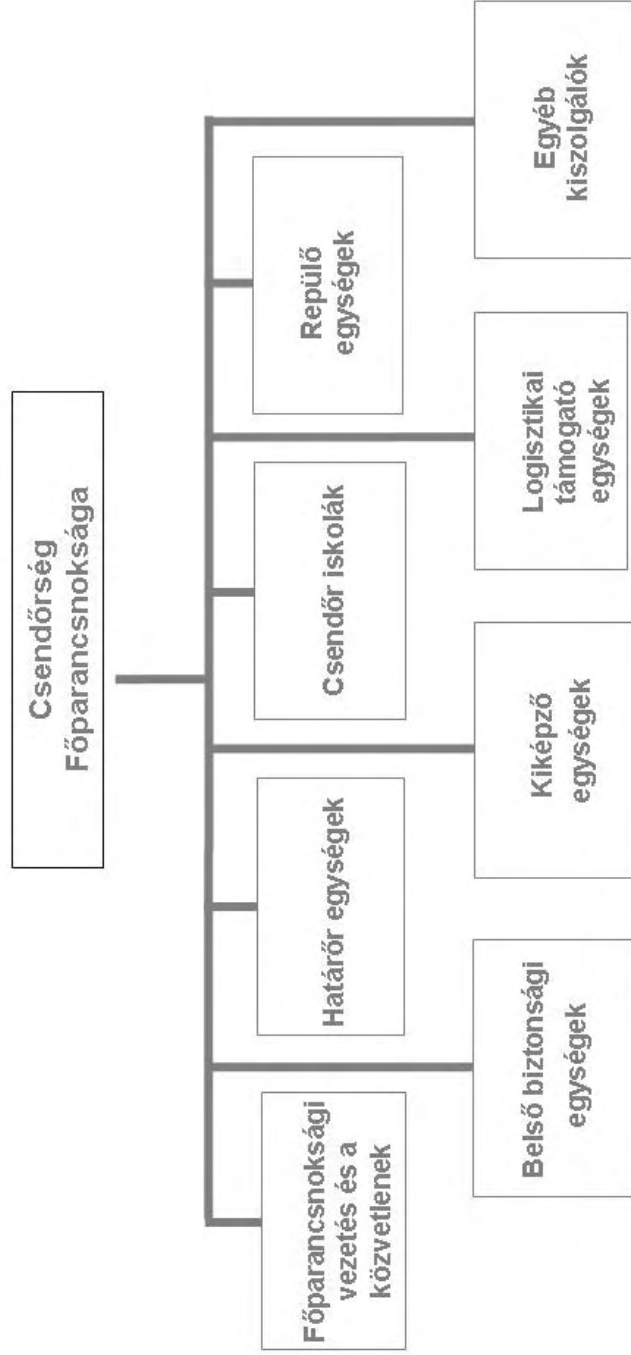

1. sz. melléklet

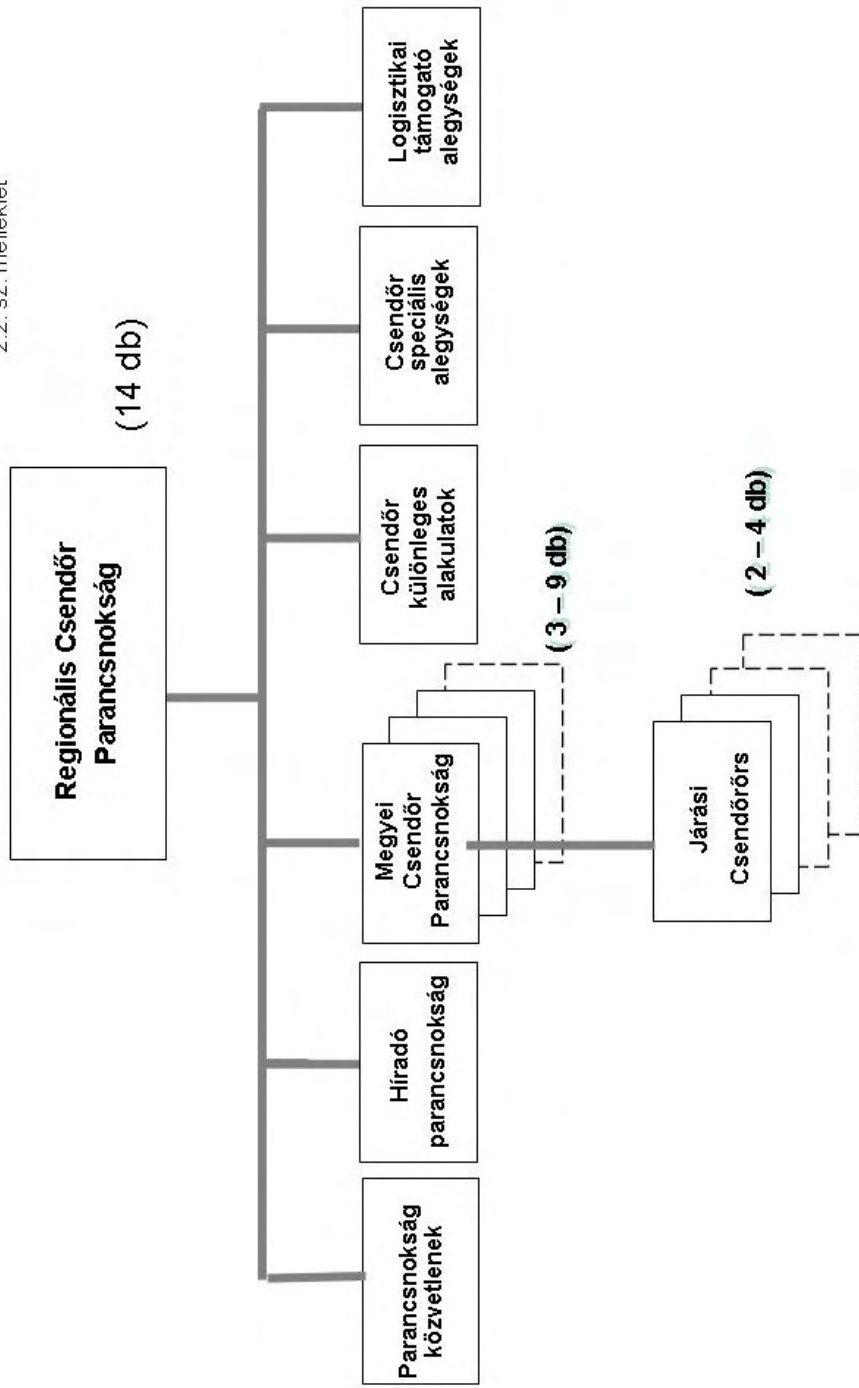
Az illetékesség megoszlása és a lakosság aránya

2.1. sz. melléklet

2.2. sz. melléklet

Szárazföldi határ : 2949 Km.

Tengeri határ : 6530 Km.

3. sz. melléklet,

4. sz. melléklet

Határfigyelő és ellenőrző rendszer

5. sz. melléklet

Határőr bázis a hegyekben

Dr. Varga János – Török Sándor – Molnár Ákos
Új lehetőségek a „legjobb gyakorlat” adaptálására

A projekt bemutatása

Az Európai Unió számos lehetőséget kínál, melyekhez programokat és támogatási forrásokat rendel. Az Unió támogatási rendszere napjainkban viszonylag egyszerű, átlátható, bizonyos területekre koncentráló mechanizmus.

A programok legfőbb célja az adott szakirány elfogadott célkitűzéseinek, prioritásainak megvalósítása. Magyarország, mint teljes jogú tagállam, ma már minden Közösségi Programnak teljes jogú tagja.

Tekintettel arra, hogy különböző pályázatok a felsőoktatásban is jelen vannak, a Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszéke első alkalommal a „Schengeni határellenőrzés tapasztalatainak adaptációja a Kárpát medencében” címmel projektet készített és nyújtott be a Tempus Közalapítványhoz.

A program az Európai Unió által támogatott Leonardo da Vinci mobilitás projekten keresztül valósulhatott meg. A fogadó külföldi partner (Szövetségi Rendőradadémia - Bundespolizeiakademie, Lübeck, Ratzeburger Landstraße 4.) kiválasztásánál elsődleges szempont volt, hogy olyan uniós rendvédelmi oktatást végző intézmény tevékenységét ismerhessük meg, mely Európában vezető pozíciót foglal el. Az iskola sajátos helyzetét erősíti az a tény is, hogy ez Németország első számú szövetségi rendőr akadémiaja. Jelenlegi státuszát a német határőrség szövetségi rendőrséggé való átalakításának köszönheti, hisz korábban a határőrség iskolája volt (Grenzschutzschule). Ebből következően meghatározó szerepet tölt be a schengeni normák alkalmazásában, az ehhez szükséges nemzetközi együttműködéshez nélkülözhetetlen ismeretekkel rendelkező tisztek felkészítésében, az oktatásban megvalósuló „legjobb gyakorlat” („best practice”) kidolgozásában és terjesztésében.

A csereprogram célja a partnerintézményben folyó képzés, továbbképzés rendszerének, oktatási módszereinek tanulmányozása volt, a szakmai és nem utolsó sorban az idegen nyelvi tudás fejlesztése mellett. Az elméleti ismeretek, oktatási módszerek, képzési formák adaptálása a magyar rendvédelmi oktatásban szintén célként fogalmazódott meg, elősegítve ezzel a sokoldalúan képzett, és a schengeni normákat alkalmazni tudó magyar határrendész tisztek felkészítését.

A kiutazó oktatók (kedvezményezettek) részére 2005. szeptember, október hónapban szakmai anyaggal bővített német idegen nyelvi felkészítés történt, mely a program eredményes megvalósítása érdekében volt szükséges. Látogatásunk előkészítésében, és az út koordinálásában nagy segítséget nyújtott számunkra a Német Szövetségi Köztársaság Magyarországra akkreditált rendőr attaséja.

A képzés feltételrendszere, körülményei

Az Akadémia egyedülálló Németországban, ahová valamennyi Szövetségi Tartományból, de akár külföldről is érkehetnek rendőrök, határőrök képzésre, továbbképzésre. Feladatait alapvetően a belügyminisztérium határozza meg, de képzési megrendelőként a tartományi szervek is fellépnek. A szervezeti felépítést az 1. számú melléklet mutatja be.

A modern kori képzés számos korszerű anyagi, technikai eszköze fellelhető az akadémián, melyek egyenként is nagyszerűen szolgálják a szemléltetést, a téma könnyebb megértését. A technikai eszközök tetszőleges kombinálása pedig még hatékonyabbá teszi azt.

Az akadémia legnagyobb terme egy vadonatúj épületben található, mely az ún. médiaközpont szerepét tölti be, ahol rendezvények (akár 300 fős!), értekezletek, konferenciák megrendezése mellett a szemléltetést fokozottan igénylő előadások is végrehajthatók.

A legmodernebb informatikai eszközöket logikus rendszerben, kellő hozzáértéssel alkalmazzák, melyek között írásvetítő, projektor, nagy teljesítményű számítógép és dolby surround hangrendszer, videó prezentációs készülék (*Sony VID-P150*), de központilag - az előadó által - vezérelhető klíma, és árnyékolástechnika is található. Az oktatók munkáját egy informatikus team

is segíti, akik külön kérésre, előzetesen megadott instrukciók szerint színvonalas és látványos bemutatókat készítenek. A tanárok a belső informatikai hálózat segítségével minden tanteremből hozzá tudnak férni a saját számítógépeiken tárolt adataikhoz, és rövid úton „lehívhatják” az előadásához tartozó aktuális bemutatókat.

Az intézmény könyvtára szintén egy új, kifejezetten erre a célra tervezett és a közelmúltban átadott épületben található. A költözést követően ma már abszolút modern eszközökkel, új rendszerben kezdhetette meg működését. Itt a hallgatók kényelmes, csendes környezetben szakkönyveket, folyóiratokat tanulmányozhatnak, vagy tetszés szerint használhatják a kb. 10-12 nyilvános számítógép egyikét. Kizárólag internetezésre, állandó nyitva tartással létezik egy ún. internet-kávézó is, ahol négy számítógép áll a hallgatók rendelkezésére.

A testmozgás, jó kondíció, és egészséges életmód a rendőrségen belül kiemelt jelentőségű és kötelező. A rendszeres sportolást parancs szabályozza.

Az akadémia számos sportolási lehetőséget kínál az oktatók, hallgatók számára: többek között korszerű, akár nemzetközi versenyek megrendezésére is alkalmas atlétikai pályával, tornateremmel, uszodával és szaunával rendelkeznek. Jelszavuk: „Sport statt Gewalt” azaz sport erőszak helyett.

A rendszeres tréning mellett gondolnak az egészséges táplálkozás fontosságára is: vitaminokban gazdag, tápláló és minőségi étkeztetést valósítanak meg – a hallgatók számára is elérhető áron. (háromféle menü van: normál, kalóriaszegény és vegetáriánus). A reggeli és a vacsora svéd asztal rendszerű. Az esti órákban egy hangulatos kávézó várja az Akadémia hallgatóit, munkatársait.

Köztudott, hogy 2006-ban Németország rendezheti meg a Labdarúgó Világbajnokságot. A mérkőzések sikeres lebonyolítása minden téren nagy kihívásokkal jár. A közrend, közbiztonság garantálása érdekében az akadémia munkatársai is végrehajtó szolgálatba lépnek, képzések ebben az időben egyáltalán nem lesznek.

A tanulók elhelyezésére szolgáló épületek zömmel a két világháború között épültek, ennek ellenére kiváló állapotban, gondozott természeti környezetben találhatóak. A hallgatók egyedül lakhatnak egy garzonban.

A szobák kialakításakor a kényelem mellett a praktikusság volt a fő szempont. Példaként említhető a taneszközök tárolására alkalmas speciális komód, az állítható magasságú tanulóasztal, a tágas ruhaszekrény, a vezetékes telefon, vagy akár a hűtőszekrény. A falon elegendő elektromos csatlakozó, internet és kábeltévé csatlakozási lehetőség. A fűtés egyénileg szabályozható.

Vendéglátóink elmondták, hogy ők nem a luxust, vagy a kiváló életminőséget látják ezekben a körülményekben, csupán az önálló és hatékony tanulási lehetőségeket teremtik meg a hallgatók részére. E körülmények megismerésekor nyert értelmet az iskola egyik többször is hangoztatott célja, hogy a továbbképzéseket úgy kell tervezni, hogy szabad ágy soha ne maradjon.

A Nemzeti Továbbképzés Programja

Az iskola fő profilja a Nemzeti Továbbképzési Program végrehajtása. Ehhez jó alapot teremt, hogy a képzés magas szinten motivált: egy magasabb rendfokozatba, besorolásba csak úgy léphet a személy, ha előbb egy adott képzésen részt vesz, majd a követelményekből sikeres vizsgát abszolvál.

Az Akadémia a Szövetségi Belügyminisztérium által meghatározott szempontok szerint készíti el a féléves időszakokra vonatkozó továbbképzési terveit, figyelemmel a tartományi szervek igényeire is. Ebben szerepelnek az egyes tanfolyamok témái, a lehetséges hallgatói létszám, és a képzéssel megcélzott állománycsoportok. Előfordulhat, hogy egy tanfolyamot pl. 100 főre terveznek meg, de csak jóval kevesebb fő jelentkezik rá. Ilyenkor – az ágyak kihasználtságával jellemzett gazdaságosság miatt – úgynevezett Restbörse-t („last minute”) hirdetnek, amit az Intraneten tesznek közzé. A gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy egy-egy tanfolyamra inkább túljelentkezés van. Ilyenkor lehetőség szerint növelik az indítható csoportok számát, illetve későbbi tanfolyamok szervezésekor veszik figyelembe az igényeket.

A tervezés februárban, illetve augusztusban kezdődik. Ezt követően áprilisig, illetve októberig érkeznek be a szövetségi és tartományi szervek igényei. Az első féléves tervezést nyomon követve márciusban elemzik, értékelik a beérkezett igényeket, jelentkezéseket. Ezt követően összehangolják a tanári, tantermi, elhelyezési, technikai stb. kapacitásokat és egyeztetnek, pontosan hány fő, ki, mikor vesz részt a tanfolyamokon. Ez az intraneten is megjelenik. Végül a beiskolázott hallgatók az intraneten kapják meg a pontos programot, ütemtervet.

Az Intranet hálózat számítástechnikai központja Koblenzben található, de mindegyik elnökségnek van egy saját szervere is, ahol LAN (Lokal Ariel Network) rendszer biztosítja a végfelhasználóhoz való differenciált, jelszavakkal szabályozott információáramlást. Az iskola jogosult a továbbképzésre vonatkozó tartalom meghatározására, a hálózaton való elhelyezésére és folyamatos karbantartására.

Az elmúlt években megerősödött az interkulturális közegben végzett rendőri munkára való felkészítés. Tréningmódszert alkalmaznak, melynek során gyakorlatiak a szerepjátékok is. Cél, hogy a rendőrök megismerjék a különböző kultúrák, népcsoportok, vallások sajátosságait, majd a tudást képesek legyenek hasznosítani.

A német rendőrképzésben a gazdaságosságra és a minőségbiztosításra nagy hangsúlyt fektetnek. A gazdaságosságot jól példázza az, hogy ha egy tanfolyamra többen ugyanabból a városból vagy egy adott körzetből jelentkeznek, úgy az oktató utazik a hallgatókhoz és tartja meg a foglalkozásokat. Évente valamivel több, mint ezer fő továbbképzését végzik így. Multiplikátorok felkészítésével is foglalkoznak, akik azért vesznek részt a tanfolyamokon, hogy a megszerzett tudást a kollégáiknak közvetlenül adhassák tovább.

Jelentkezés a képzésre

A rendőr a szolgálati helyén, az általa használt számítógépről tanulmányozhatja az akadémia által felkínált képzési lehetőséget. Az őt érdeklő téma esetén a szolgálati elöljáróval egyeztet arról, hogy elvégezheti-e a tanfolyamot. Pozitív elöljárói döntés esetén kitölt egy elektronikus jelentkezési lapot, melyben jelzi azon kompetenciákat, amelyeket már megszerzett. Egyes továbbképzési formákban megmondhatja, hogy a programban felkínált részművelek közül melyiket nem kéri. Így a képzési ideje lerövidülhet.

Az akadémiaán folyó iskolarendszerű alap tiszti képzés négy szinten történik.

1. A két éves alapképzés. Ezután a rendőr megkezdheti a végrehajtó szolgálat ellátását.
2. A három éves, ez a vezetői munkára felkészítő szakfőiskolai képzés, melyet BSc. képzéssé alakítanak át.
3. Két éves, magasabb rendőri vezetőképzés. A képzési célcsoport: azon 40. életévét betöltött és legalább 5 éves vezetői tapasztalattal rendelkező századosok, akik minimálisan 100 fős szervezeti egységet vezetnek. Ez az úgynevezett gyorsított praxisképzés.
4. Normál tiszti képzés. A magasabb rendőri vezetők (örög-től) képzése. Ez az MSc képzés, ami a münsteri Rendőrvetítő-képző Akadémia első évfolyamát képezi. A szakfőiskola elvégzése után a rendőrök legalább hét év elteltével jelentkezhetnek erre a kurzusra. Ez a képzés 19. modulból áll, és minden modul végén vizsgát kell tenni.

A fenti négy szint közül ez a tanulmány a főiskolai szintet vizsgálja. Itt tulajdonképpen rendőr felügyelőket képeznek, akik a magyar rendfokozati hierarchiában a hadnagy, főhadnagy szintnek felelnek meg.

A német szakfőiskolai képzés tartományi és szövetségi szintereken valósul meg. Minden belügyi szerv számára Kölnben folytatnak szakfőiskolai képzést, de a rendőr szakfőiskolai képzés Lübeckben zajlik.

Két út van a bekerülésre: az egyik közvetlenül az érettségi után jelentkezők, a másikon már állományban levő tiszthelyettesek juthatnak be. A felvételi követelmény eltérő, de később vegyes osztályokban ugyanazt tanulják. A tapasztalatok azt mutatják, hogy jól kiegészítik egymást – az akkor érettségizettek humán és reáltantárgyakban, a rendőrségi múlttal rendelkező társaik pedig a szakmai és gyakorlati tapasztalatok megosztásával képesek segíteni.

A civil életből érkezettek is jogosultak illetményre, amiből a szállást, és a napi háromszori étkezést fizetik.

Az elméleti és gyakorlati képzés - egymást felváltva - összesen 2x18 hónapig tart, melynek fő állomásai a következők:

1. Egy hónapos alapozás után a kölni belügyi szakfőiskolán 6 hónap alatt általános társadalomtudományi ismereteket szereznek. Itt egyenruhát nem viselnek és teljesen civil életet élnek.
2. Három hónapos alapkiképzés, melyből egy hét ún. „hegyi kiképzés”.
3. Ezután először érkeznek a szakfőiskolára. Négy hónap alatt fakultatív módon 10 órás blokkokban ismerhetik meg azokat a szakterületeket, melyeket a hallgatók jövőben beosztásaikban maguknak fontosnak tartanak.
4. Következik három hónap gyakorlat a végrehajtó szolgálatban.
5. Négy hónap alatt elmélyítik a megszerzett elméleti és gyakorlati ismereteket.
6. Öt hónap gyakorlat következik a végrehajtó szolgálatban, amikor is kisebb alegységek tevékenységét vezethetik. Továbbképzési foglalkozásokat tartanak a tiszthelyettesek részére, és különleges fegyverekkel is lőhetnek.
7. Három hónapos elméleti képzés jön, amikor megkezdik a diplomamunka elkészítését. Erre -egyéb képzési feladataik teljesítésével egy időben- 6 hónap áll rendelkezésükre. A témaválasztás szabad, de annak mindenképpen a rendőri szakmával kapcsolatosnak kell lennie. A védés nem szóban történik, a kész munkát csupán egy szaktanár értékeli írásban.
8. Mindezek után három hónap elméleti képzés következik, mely időszakban le kell leadni a diplomamunkát, és ugyanakkor teljesíteni kell az írásbeli vizsga követelményeket.
9. Ezt követi négy hónap gyakorlat a végrehajtó szolgálatban, amikor nagyobb létszámú (20-30 fős) kötelékek vezetését is végrehajtják.
10. A képzés egy hónap elmélettel, majd vizsgafelkészüléssel és záróvizsgával zárul. A záróvizsga részei a következők: diplomamunka, írásbeli- és szóbeli vizsga. Az írásbeli hat részből áll, melyből legalább négynek sikeresnek kell lennie, hogy a hallgató szóbelire mehessen (60%). A sikertelen záróvizsgát egy alkalommal lehet javítani.

A lemorzsolódás jellemzően 25 % körüli, de ez az arány a rendőrségi tapasztalattal rendelkezők között mérsékeltebb. A szakfőiskola után legkorábban hét év elteltével nyílik lehetőség jelentkezni a münsteri Rendőrzetű-képző Akadémiára, mely tulajdonképpen az MSc képzésnek felel meg.

A német rendőrképzés is rátért a bolognai útra. A bolognai folyamat jegyében tájékozódhattunk a német elképzelésekről, korszerűsítésekről - bemutatták a BSc. képzés rendszerét, az MSc. képzéssel kapcsolatos kidolgozó munkát. Végezetül bepillantást nyerhettünk a Szövetségi Rendőrség kommunikációs és PR tevékenységébe, illetve a jelentkezők kiválasztásának rendszerébe, a felvételi eljárás menetébe.

A minőségbiztosítás

A hét évvel ezelőtt megkezdett minőségbiztosítási tevékenység lényegében az utóbbi pár évben forrott ki az Akadémián. Kezdetben nem ismerték a tevékenység jelentőségét, ezért akkor még komoly ellenállásba ütköztek. A részletes kérdőíveket a hallgatók túl bürokratikusnak tartották. Később megértették, hogy a résztvevők elégedettsége az iskola számára fontos visszajelzés, s maguk is méltányolták azt a lehetőséget, hogy az oktatás minőségét maguk is befolyásolhatják.

A minőségbiztosítás 2000. január óta szigorú szabályok között, a személyiségi jogokat védve hatékonyan működik. A rendszert 2002-ben korszerűsítették annak érdekében, hogy biztosított legyen a képzés aktualitása és kapcsolata a valós szituációkhoz, a gyakorlati tapasztalatokhoz. A kérdőívek kitöltése ma is önkéntes. A tanfolyam utolsó előtti napján kapják azt meg, és jellemzően az állomány 98%-a hajlandó is kitölteni. Az elemzés, értékelés számítógépes támogatással történik.

A képzés után hat hónappal a hallgatót és szolgálati előljáróját is megkeresik, annak érdekében, hogy reális képet kapjanak a hatékonyság fokáról. A hallgatóktól érkező negatív visszajelzéseket az akadémia munkatársai nagyon komolyan veszik, ezért az elemzések során megvizsgálják a felvetéseket, majd megteszik a szükséges intézkedéseket. Ezek az intézkedések akár az oktató személyére, stílusára, de a képzés rendszerére, tartalmára, a tematika bővítésére vagy akár annak leépítésére is irányulhatnak.

A hallgatók rövid idő alatt belátták azt, hogy a beadott kérdőívek következtében valóban történtek változások, így mára őszintén bírálják, vagy fejezik ki elégedettségüket. A jól működő minőségbiztosításról komoly elemzéseket, statisztikai kimutatásokat, grafikonokat készítenek. A szervezeti egység minőségbiztosítási kézikönyvvel is rendelkezik, melyben a konkrét tartalom a képzendő állomány sajátosságai szerint van meghatározva. (Pl. más szempontokat tartanak fontosnak a multiplikátorok és a végrehajtó szolgálatot teljesítők esetében.)

Minden tanfolyamot körültekintően szerveznek meg, s az első mindig egy „pilot”, azaz kísérleti tanfolyam. A folyamatosan végzett minőségbiztosítási tevékenység segíti a képzések továbbfejlesztését, aktualitásának megőrzését, kapcsolatát a gyakorlati élettel.

2001-2005 között a továbbképzésben részesültek száma 5.318-ról 11.295-re nőtt. Ebben jelentős szerepe van az új megoldások keresésének, a hatékonyságra való törekvésnek és a minőségbiztosítási rendszer kiteljesedésének.

Együttműködési készség, további lehetőségek

A rendőr akadémia a nemzetközi együttműködésben nagyon sokszínű, aktív tevékenységet végez. Több program keretében is dolgoznak (pl.: PHARE, CARDS, TACIS, AGIS, OSIN).

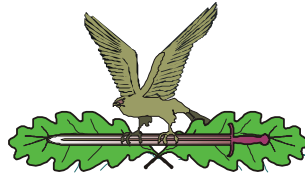
Évente 42-47 szemináriumot szerveznek megközelítőleg 450-500 külföldi rendőr, határőr részére. A külföldi igényeket a szövetségi és tartományi szervektől gyűjtik össze. Gyakori, hogy egy új technikai eszköz alkalmazását sajátítják el, amit aztán hazájukban tudnak kamatoztatni. Az oktatás mindig német nyelven folyik, de tervezik, hogy a rövidebb szemináriumokat angol nyelven is megtartsák, mely természetesen az oktatók nyelvi felkészültségének függvénye.

Az Akadémián történik a külföldi szolgálatra vezényelt német rendőrök felkészítése is. Ez a pszichológiai alkalmasság vizsgálatával kezdődik, s szükség esetén speciális felkészítéssel zárul. A felkészítés során megismerik az adott ország társadalmi, gazdasági, kulturális viszonyait, történelmét és szokásait.

Mindenképpen pozitív eredmény, hogy magyar határőrök is egyre gyakrabban tanulhatnak az Akadémián, a szakfőiskolai képzés abszolválásával.

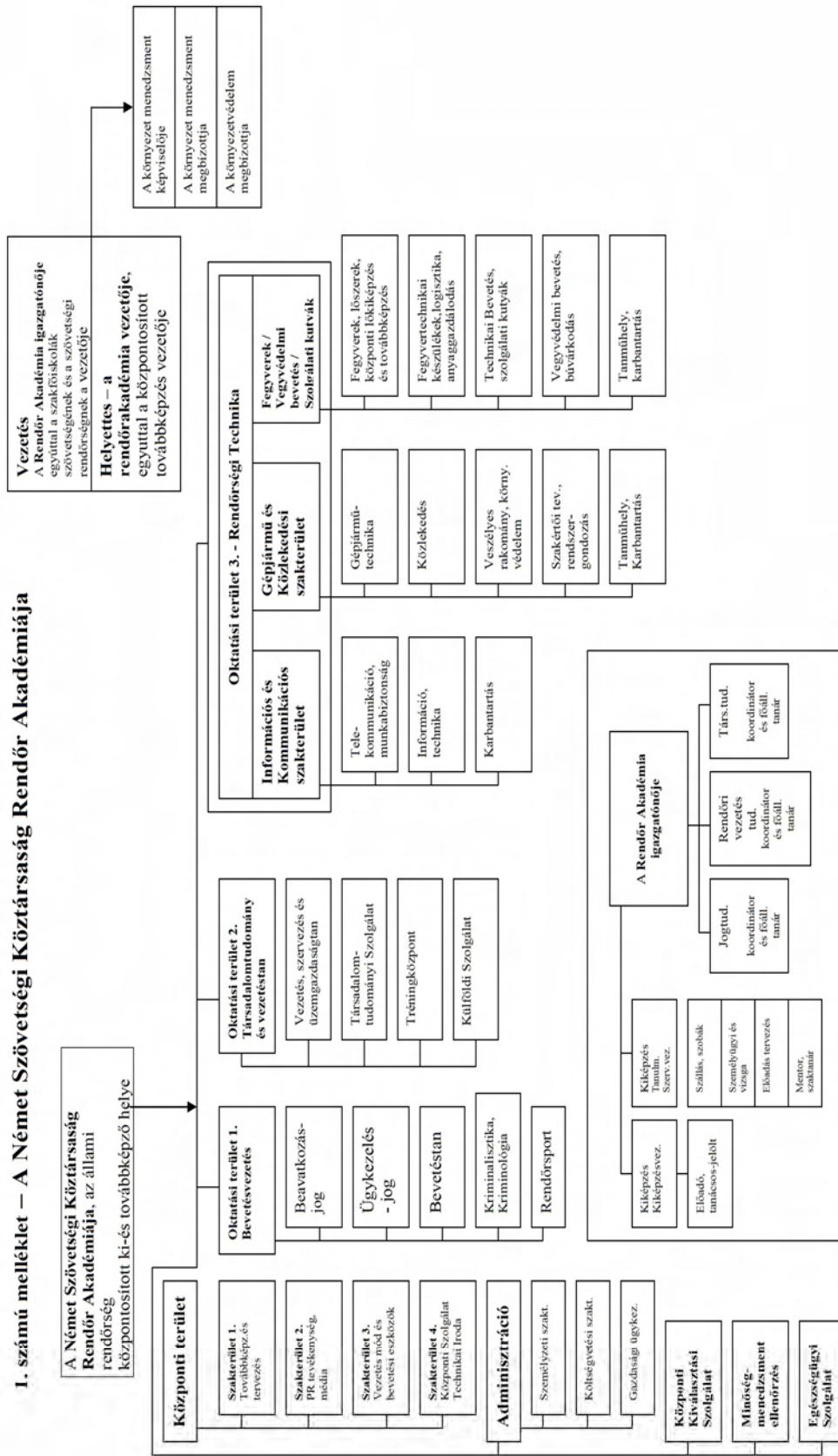
Összegzés

A projekt megvalósulása nagymértékben hozzájárulhat az egységes európai határrendészeti képzés kialakításához, és ugyanakkor lehetőséget kínált - az elmélet mellett - a német rendvédelmi oktatási intézet képzési gyakorlatának megismerésére, az oktatói tapasztalatok bővítésére, valamint személyes kapcsolatok kialakítására az intézmény vezetőivel és oktatóival. A német precizitás, hatékonyság, valamint módszertan megismerése mindenképp pozitív hatással volt a Tanszék oktatóira, mely a jövőben bizonyára az oktatásában is érzékelhető lesz.

I. számú melléklet – A Német Szövetségi Köztársaság Rendőr Akadémiája

Tornyai Miklós

A kiskunhalasi határőrség története

Bevezetés:

A történelmi változások során folyamatosan változott az államhatárok helye és szerepe is. Ehhez igazodva folyamatosan változott a határőrizeti feladatot ellátó szervezet felépítése és feladatrendszere is. A határőrizet eleinte kizárólag védelmi jellegű feladatokat jelentett. Később az utas és áruforgalom növekedésével, majd ennek a forgalomnak az ellenőrzésével egyre inkább a rendészeti feladatok kerültek előtérbe. A trianoni határok kialakítását követően, tekintettel arra, hogy a hazánkkal határos országok többségével területi és etnikai kérdésekben feszültségek voltak, újból felértékelődött az államhatárok védelme. Ezt követően tehát már ismét voltak katonai védelmi feladatai is a határőrizetet ellátó szervezetnek. Ez értelemszerűen katonai, és nem rendészrendőri tevékenységi körbe tartozó feladat katonai szervezet kialakítását és alkalmazását követelte meg.

A Kiskunhalasi határőrség története igazából ekkor kezdődött. Ugyanis hazánk területének jelentős mértékű csökkenésével ekkor alakultak ki (ekkor lettek kialakítva) a maival szinte teljesen megegyező határok. Az első olyan határőr alakulat, amelyik kiskunhalasi székhellyel rendelkezett ugyancsak ebben az időszakban jött létre. Ekkortól kezdve azonban a térség, és azon belül Halas város élete egybeforr a határőrséggel.

A II. világháborút követően a magyar határőrséget - mint a politikai és társadalmi élet egészség-szovjet mintára alakították ki. A nyugattól való elzárkózás politikájának következtében a határőrség fő feladata az államhatár őrzete és védelme lett. A kialakított aknázár és a „vasfüggöny” is ennek a szemléletnek volt a „szülötte”.

A világban zajló politikai, gazdasági és társadalmi változások azonban hazánkban is éreztették a hatásukat. Ezek hatására előbb a határsáv intézményét szüntették meg, majd ezt követően az aknázarat, és a „vasfüggönyt” is felszámolták. A liberalizált útlevéltörvény kihirdetését követően „megnyitkák a határok” és „szabadon lehetett utazni”. Ez a határforgalom ugrásszerű növekedéséhez vezetett. Ezzel egyidőben csökkent a sorkatonai szolgálat ideje, kevesebb lett az állomány felkészítésére, kiképzésére fordítható idő is. Ez pedig már nem volt elegendő szolgálati feladatok megbízható szintű ellátásához. Szükségszerűen felmerült a hivatásos (és szerződéses) határőrség kialakításának gondolata, mely gondolatot röviddel később már a gyakorlati végrehajtás követte.

A szervezet átalakításával együtt járt a szervezet tevékenységi körének megváltoztatása is.

Ennek eredményeként 2005-től Határőrség rendvédelmi szervezetté alakult át.

Hazánk Európai Unió csatlakozását követően a soron következő nagy feladat ismét az államhatárokkal függ össze. Ez pedig a Schengeni Egyezményhez történő csatlakozás, melynek várható időpontja 2007 második fele. Ennek a feladatnak a részeként a Határőrség ismét jelentős szervezeti, és tevékenységi változásokat, változtatásokat hajtott végre.

Ezzel az anyaggal a Kiskunhalasi Határőrség történetét, és ezen keresztül a határőrizeti, határforgalom ellenőrzési tevékenységgel, valamint a határőrizettel foglalkozó szervezetek kialakulásának, változásának, fejlődésének eseményeit, folyamatát kívántam bemutatni.

A dualista korszak végétől a Tanácsköztársaságig

A dualista korszak végére komoly gondot okozott az un. vámháború, melynek során a Monarchia kiszorult a Balkánról. A dualizmus első időszakában a határok őrzése szinte csak a pénzügyőrségre hárult. Ők voltak az egyetlen fegyveres erő a határon. (A határvonalon ugyan létrehoztak un. bemondó őrsöket, lévén azok fegyvertelen szolgálatot ellátók, a határ őrzésében jelentőségük nem volt.)

A megnövekedett határforgalom ellenőrzését, a határok őrzését ez a szervezet nem volt képes ellátni. Az 1888-as magyar-román határegyezmény után reflektorfénybe került a magyar határok őrzete. Nagyon fontos az 1888-as magyar-román határszerződés, mivel ezt követően valósult meg a határjelek büntetőjogi védelme.

Ez a határszerződés tartalmazta a kitűzött határ valamint a határjelek részletes leírását. (Már ekkor a hármas határon található Triplex volt a határkövek számozásának kiindulási alapja.)

1891. július 15-én az 50341. számú közös miniszteri utasítással létrehozták a **Határszéli Csendőrséget**. (Szeged volt a székhelye a II. számú szegedi csendőrkerületnek.) A Magyar Királyi Csendőrségen belül működött. Tevékenységét elsősorban a román és a szerb viszonylatban végezte. Feladata volt a határjelek ellenőrzése, az illetéktelen határátlépők letartóztatása, állategészségügyi felügyelet végrehajtása, a határsávon lévő erdő-nyiladékok ellenőrzése, határvizekre vonatkozó rendelkezések végrehajtása.

Azonban a polgári fejlődés, a nemzetközi helyzet, valamint Magyarországnak a dualista államban elfoglalt helye folytán egyre erősödött az igény egy korszerűbb polgári határőrizeti szerv felállítására.

Az Osztrák-Magyar Monarchia és a szomszédos államok területén végbement változások során a vámhatár őrizetről a politikai határok őrizetére tevődött át a hangsúly.

Ennek következtében a Magyar Országgyűlés **1903-ban a VIII. számú törvényekkel** szabályozta a határőrizet helyzetét, és egyben döntött a **Határrendőrség** felállításáról. A szervezet tényleges létrehozása azonban csak 1906. január 05-én történt meg az 1906/21 000. számú belügyminiszteri rendelettel. **A belügyminiszter 100 éve, 1906. január 16-án gyakorlatilag felállította a Magyar Királyi Határrendőrséget.**

A rendelet első paragrafusa szerint a határrendőrséget a határrendészeti teendők ellátására hozták létre. Ez a szervezet az I. világháború végéig eredményesen működött.

Tevékenységeiben megvalósult a határőrizet, határforgalom ellenőrzés és az idegenrendészet egysége! A szervezet a **Belügyminisztérium irányítása alatt** tevékenykedett. Szervezetét tekintve **11 határszéli kapitányságokból állt**, melyek alárendeltségében összesen **29 kirendeltség** működött. A kapitányság **élén a határszéli rendőrkapitány állt**. A kapitányságokon átlagban 20 fő dolgozott, melyből a központban többnyire 10 fő, a kirendeltségeken átlagosan 7 fő, az őrségeken pedig 3 fő. Az állomány létszáma kb. **500 fő** volt.

Tevékenységük a határőrizet, határvédelem, határforgalom ellenőrzés, a határrend fenntartása, idegenrendészeti-, rendészeti-, és rendőri feladatok végrehajtásából állt. (Lényeges megemlíteni, hogy hazánk határai ekkor még lényegesen eltértek a mai határoktól, ezért a kapitányságok székhelyei, és tevékenységi körzetük nem kapcsolódik a jelenlegi területekhez.) Később a szervezet módosítása során összesen 16 kapitányság hoztak létre. (Ezek egyike az Újvidéki kapitányság volt).

Nagyon lényeges, hogy a határőrizeti feladatok ellátásában vezető szerepet töltött be, de szervezet csak a határforgalom ellenőrzést látta el.

Feladatai túlnyomórészt preventív jellegűek voltak. Fogalmából és rendeltetéséből adódóan működési köre közvetlenül a határszélekre vonatkozott.

A határszéli csendőrség és a határrendőrség 1910-ben korszerű kézi fegyvereket kapott. Az ekkor rendszeresített Frommer 1901 (1910) pisztoly a csendőrség és a határrendőrség első, hivatalos fegyvere.

A csendőrséget, és ezen belül a lovas csendőrséget 1910-től alkalmazzák, - a szervezet időközben megváltozott jellegű feladataihoz kapcsolódva – gyors reagálású, és akár nagyobb tömegben is bevethető erőként. Az alapvető feladati a szervezetnek természetesen nem változtak, csak továbbiakkal egészültek ki. A lovas csendőrség esetében tehát megmaradt a gépkocsival, vagy motorkerékpárral, kerékpárral nem hatékonyan, valamint a gyalogosan végrehajtott ellenőrzés esetén legalább háromszor annyi embert igénylő területek ellenőrzése.

A **Határszéli Csendőrség 1912-ben** a megnövekedett feladatok végrehajtása miatt időközben jelentősen megnövelt létszámmal, **160 csendőrőrsön 1038 fővel** látott el szolgálatot.

1912-ben adták át Kiskunhalason a később 2000-ig határőr lovas laktanyának használt csendőrlaktanyát.

Fey altábornagy, a csendőrség felügyelője 1918. július 3-án kelt memorandumában a m. kir. Honvédelmi miniszternek azt javasolta, hogy a határőrizetet békeidőben teljesen ki kell venni a csendőrség kezéből, és annak végzésére külön határőr csapatokat kell létrehozni.

A Honvédelmi Minisztérium úgy vélte, hogy a román és a szerb határ mentén már békeidőben is határőrző csapatokat célszerű alkalmazni, melyek a határszéli csendőrség, a pénzügyőrség és a határrendőrség támogatásával tevékenykednének. Végeredményben a határctsendőrséget szervezték újjá, létszámát 80%-al felemelték.

Az **1918-1919.** évi forradalmak idején a határőrizeti tevékenység háttérbe szorult a hadászati, hadműveleti tevékenységek miatt, és csak demarkációs vonalak léteztek. Ebben az időben határőrizetről csak a Vörös Őrség megalakulását követően (parancsnoka Jancsik Ferenc volt) beszélhetünk, mivel addig inkább csak az 1918. november 13-án Belgrádban aláírt katonai egyezményben, illetve a december 24-én megküldött antant jegyzékben meghatározott demarkációs vonalak biztosítása volt a fő cél.

1918 októberének utolsó napjaiban a csendőrség parancsnoksága ugyanúgy a Béctől való elszakadás oldalára állt, mint a budapesti rendőrség, vagy a katolikus püspöki kar. Károlyi kormánya vidéken bevetette a csendőrséget, a katonai élelmiszerraktárakat, boltokat és kastélyokat fosztogató, hazatért frontkatonák bandái ellen. A Tanácsköztársaság a csendőrörsöket (de nem a csendőrséget) változtatás nélkül Vörös Őrsökként vette át.

Ezt követően azonban **1919. március 26-án** a Belügyi Népbiztosság rendeletileg mégis megszüntette a csendőrséget, a rendőrséget és létrehozta a **Vörös Őrséget**.

A Vörös Őrség tábori alakulatainak végleges rendeltetéséről és feladatiról rendelet jelenik meg. Ez rögzíti, hogy a Vörös Őrség, mint a Vörös Hadsereg kiegészítő belső szervezete többek közt a demarkációs vonal mentén lát el figyelő, biztosító szolgálatot.

Ugyanez az utasítás előírta a **határvéd kerületek** felállítását, amely kerületek a Vörös Hadsereg alárendeltségében működtek.

Térségünkben a **Ceglédi 1. Hadtestparancsnokság** alárendeltségében tevékenykedett a **4. Határvéd Kerületparancsnokság**. Ennek állomáshelye **Kecskemét** volt. Alárendeltségébe tartoztak a kalocsai, **kiskunhalasi**, kiskunfélegyházi védőszakasz parancsnokságok. Szervezése szerint **4 zászlóaljából állt**, melynek működési területe a Duna-Tisza köze volt.

A Vörös Hadsereg, és így a Vörös Őrség, valamint a Határvéd kerületparancsnokságok illetve azok védőszakaszai gyengén felszerelt és felfegyverzett csapatok voltak. Fegyverzetük alapvetően a császári és királyi hadsereg fegyverzetéből, illetve a különböző harcok során zsákmányolt fegyverekből álltak.

Személyi állománya 16 fő főtisztből, 104 fő tisztből, 388 fő altisztből és 2220 fő őrszemélyzetből állt. Ezek a csapatok alapvetően határvédelmi feladatokat láttak el, illetve a tömeges méretűvé vált csempészet ellen harcoltak.

A központi hatalmak balkáni frontjának összeomlását követően a szerb erők többségét jelentő antanterők Magyarország déli részéig nyomultak előre, és megszállták a dél-magyarországi területeket.

1919. augusztus 03-án a 4/1919. számú kormányrendelet a közrend és a közbiztonság megóvása érdekében elrendelte az államrendőrség felállítását a megszüntetett Vörös Őrség helyébe. Ugyanekkor ismét felállították a csendőrséget is.

A Határőrség szervezete 1919 és 1945 között:

A határrendőrség 1919-ben beleolvadt az állami rendőrség országos szervezetébe.

Jugoszlávia Magyarországgal közös határait 1919. április 6-án hagyta jóvá a Tízek tanácsa. A trianoni békeszerződés (1920. június 04.) megváltoztatta az ország határait.

Mivel ezt követően Magyarországot ellenséges hatalmak vették körbe, felértékelődött a határok katonai szerepe. 1920-ban a térségben többek közt Szeged Alsőközpontban és Átokháza Podoztanyán volt határctsendőr laktanya. 1921. augusztus 21-én megalakították a magyar-jugoszláv határt megállapító albizottságot, amely a magyar-jugoszláv határszakaszt 6 szakaszra osztotta.

A jugoszláv határszakasz teljes hossza 630 km 622 méter volt.

Az államhatár a következőképpen alakult a Szerb-Horvát-Szlovén állammal: "...Ivándárdától keletre halad, innen kelet-északkelet felé, a Kígyós patak folyásának pontjáig, Bácsmadaras állomástól körülbelül 3 km-re kelet délkeletre, hercegszántó és bereg helyiségek között halad, aztán általában a Kígyós-patak folyását követi, azonban Regőczétől északra fordul, innen kelet-északkelet felé a Tisza holt ágán, Horgos állomástól kelet-északkeletre körülbelül 5 km távolságnyira választandó pontig. A helyszínén megállapítandó vonal, amely Kunbajától délre halad, a Szabadka-bácsalmási vasútvonalat Csikéria állomástól körülbelül m-re keletre, a Szabadka-kiskunhalasi vasútvonalat Kelebia állomásától északra, Röszeszentmihálytelektől pedig délre halad, innen délkelet felé a Tiszáig, a holtág középvonala, innen felfelé körülbelül 5 km távolságnyira, a helyszínén választandó pontig, a Tisza folyása, innen általában kelet felé, Kis-zombor állomásától délnyugatra körülbelül 4 km távolságnyira, körülbelül kelet-délkeletre a 84. magassági ponttól és dél-délnyugatra a 83. magassági ponttól a helyszínén választandó pontig, amely hármas határpontja lesz Romániának, Magyarországnak és a Szerb-Horvát-Szlovén Államnak, a helyszínén megállapítandó vonal, amely Gyála és Ószentiván helyiségek, továbbá Óbéb és Kübekháza között halad."

A trianoni határok őrzése, az őrzés megszervezése a II. világháború befejezéséig folyamatos változáson ment keresztül. Ebben a folyamatban három egymástól jól megkülönböztethető, elnevezésében is változó határt őrző alakult (szervezet) váltotta egymást:

A Vámórség 1921 és 1932 között, a Határőrség 1932 és 1938 között, majd a Határvadászok 1938 és 1945 közötti időben.

Ebben az időszakban a határrendőrség feladatai a határforgalom ellenőrzésére és rendészeti tevékenységre korlátozódtak.

A csendőrség ugyan 1920 január - februárjában ideiglenesen átvette a határ őrizetét. Az illetékesekben azonban már ekkor felmerült a Határőrség létrehozásának gondolata, különösen azért, mert a csendőrség alapvetően politikai rendfenntartó, polgárháborús haderői szerepet kapott.

Ugyanebben az időben az I. világháború és a forradalmak tapasztalatai alapján a csendőrségen belül, valamennyi kerületi parancsnokság mellett, kizárólag karhatalmi feladatok ellátására egy-egy önálló lovas alosztályt szerveztek.

A két világháború között a trianoni békeszerződés által engedélyezett lehetőségek befolyásolták a határ őrizetét. A magyar belpolitikai életben, az 1920-1930-as években egyetlen párt sem tudott támogatottságot szerezni magának, ha nem állt ki a területi revízió mellett. Ezért hazánk törekedett katonai erejének fokozására.

Ennek részeként a magyar kormány engedélyt kapott a **Magyar Királyi Vámórség** felállítására, amely szervezet **1921. január 04-én** a Miniszteri Tanács rendeletére alakult meg. Az újonnan kijelölt határok mentén ellátták a határőrizetet és a kishatárforgalom ellenőrzést. Ezt a feladatot korábban a magyar királyi utazást-ellenőrző állomások hajtották végre.

(A szervezet egyébként a magyar haderő álcázott része volt.) Szervezeti felépítését tekintve a központi főparancsnokság alárendeltségében 7 kerületparancsnokság, bennük összesen 54 szakaszparancsnokság, ezek alárendeltségében 151 őr működött. A testület létszáma 4210 fő volt.

Létszámukat az 1922. évi VIII. számú törvény 4500 főben maximalizálta. Tevékenységét a PM alárendeltségében hajtotta végre, azonban öltözete, fegyverzete rendeltetése és diszlokációja alapján egyértelműen a Honvédség rejtett alakulata volt. (Személyi állományát önkéntes jelentkezőkkel egészítették ki. A szolgálati idő az altiszti és a legénységi állomány esetében 6 év volt, a tisztviselőkében pedig 20 év. Feladatait **vámőr szakaszok, őrök** látták el. **7 vámőr kerületparancsnokság, 54 szakasz és 151 őr** őrizte a magyar határokat.

Ebből a **Szegedi vámkerület** 9 szakasszal 25 őrrel 270 km hosszan.) A térségben ilyen Szegeden, Kisszálláson és Bácsalmáson volt.

A **távolsági határforgalom ellenőrzését** az Állami Rendőrségbe beolvasztott **Határrendőrség kapitányságai** végezték. A kialakult helyzetre a politikai vezetés a kishatárforgalom intézményének létrehozását látta megoldásként, mellyel biztosította a határmenti magyar települések közti érintkezés fenntartását. Ezért minden szomszédos országgal tárgyalást kezdeményeztek a fenti témában, és ezek eredményeként 1920 második felében megállapodást is kötöttek az érintettekkel. Hazánkban az 5.300/1923. Miniszterelnöki rendeletben rögzítették az ezzel kapcsolatos szabályzókat. Itt határozták meg a kishatárforgalom területi hatályát is, amely alatt 10-15 km-es területsávot értettek. (De a pontos területi hatályt a szerződések mellékletében az

érintett települések felsorolásával jelenítették meg.) A kishatárforgalomban résztvevő lakosok a határt útlevéllel, határszéli igazolvánnyal, birtokos úti igazolvánnyal és alkalmi úti lappal léphették át.

A Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal **1926. július 24-én** kötött Magyarország kereskedelmi szerződést. Ezt több tárgyalás követte, melynek eredményeként 1929-ben Belgrádban Jegyzőkönyvet írtak alá, amely tartalmazta többek közt a Határszéli igazolvánnyal, a Különleges határszéli igazolvánnyal és az úti lappal kapcsolatos tudnivalókat.

Rendszerezített továbbá a két szomszédos állam érdekeinek védelmére, a jószomszédi kapcsolatok ápolására határközi összejöveteleket (a mai Határmegbízotti illetve a Helyi Vegyesbizottsági rendszer elődje).

A katonai Ellenőrző Bizottság **1927. március 31-vel** megszüntette közvetlen ellenőrzési tevékenységét. Helyette alkalmi vizsgálatokat hajtott végre. Ezt kihasználva a magyar vezérkar hozzákezdett a nagyobb arányú hadseregfejlesztéshez (a békeszerződéssel ellentétben).

Az új határok jelentős része mesterséges jellegűvé vált, és a határ túloldalán a határvonallal párhuzamosan magyar nemzetiségű területsáv keletkezett, amely egy sor államigazgatási, kapcsolattartási problémát vetett fel.

1929-ben korszerűsítették az Állami Rendőrség és a Magyar Királyi Vámőrség fegyvereit.

1932. október 01-től kezdve a Vámőrség elnevezése Határőrség-re változott. Megnevezésével együtt szervezése és tagozódása is megváltozott. Diszlokációja azonban megegyezett a Magyar Királyi Vámőrség diszlokációjával, hiszen abból alakították ki. **Hét határőr kerület** hoztak létre, melyekben 24 osztály, 155 őrs és 5734 fő tevékenykedett. (A kerületparancsnokságok egyike a szegedi volt). A kerületparancsnokságok határőrizeti feladatait a határszolgálatosok hajtották végre, amelyek 3 határőr osztályból, azok 3-3 határőr szárnyból álltak. Egy-egy szárny általában 4 határőr őrs /összesen 156 őrs volt/ felett diszponált. Az őrsök létszáma 10-28 fő között mozgott). A vámőrszakaszok helyébe felállításra került kerületenként 3, összesen 21 gyalogos zászlóalj. Kerületenként 1, összesen 7 gyalogos ezred parancsnokság, egyenként 1-1 ezred közvetlen századdal.

(A pécsi kerület Kelebiáig, a szegedi kerület pedig Sarkadig fogta át az államhatárt. A 4. pécsi határőr-kerület Tompai osztályának Garai kirendeltsége 41 km hosszan, a **Nagybaracska**i, a **Hercegszántói** és a **Garai** őrsökön 37 fővel, a Madarasi kirendeltség 42 km hosszan, a **Katymári**, a **Madarasi** és a **Kunbajai** őrsökön 49 fővel, a Tompai kirendeltség 33,5 km hosszan, a **Csikéria**i, a **Tompai** és a **Kelebiai** őrsökön 42 fővel látott el szolgálatot. Az 5. szegedi határőr kerület szegedi osztályának Szeged 1. kirendeltsége 23,5 km hosszan, a **Bokortanyai** és a **Szeged-Alsóköz** ponti őrsökön 28 fővel, a Szeged 2. kirendeltsége 13,5 km hosszan a **Röszkei** őrsön 15 fővel és a Szeged 3. kirendeltsége 48 km hosszan a **Szőregi**, a **Kübekházi** és a **Kiszombori** őrsökön 50 fővel látott el szolgálatot.)

1935-1936-ban a honvédség irányítása kiszélesedett. **1937. október 01-én 7 vadász zászlóaljat állítottak fel.** Ezek azonban a határőrizetben nem vettek részt, valójában honvéd alakulatok voltak.

A katonai és a politikai életben bekövetkezett változások következményeként előbb 1935-ben, majd 1937-ben szervezeti módosítást hajtottak végre a Határőrségnél. Ezek alapvetően a katonai jelleg erősítését szolgálták (nehéz géppuskás, aknavető, árkász szakaszok, rajok létrehozása), de természetesen kapcsolódott a határ őrizetéhez is, hiszen létrehozták a határbiztosító osztályok alárendeltségében a határügyi tiszti beosztásokat (2-5 fő, akik 2-5 őrs tevékenységét irányították).

1937. végére a Magyar Királyi Határőrség 7 kerületből, 24 határbiztosító osztályból, 70 határügyi tisztből és 155 őrsből állt, amely 7314 főt foglalt magába. A Határőr kerületek alárendeltségében 1-1 határ vadász zászlóaljat is felállítottak.

Ezeknek a zászlóaljaknak a beosztottjai piros-zöld határőrségi hajtókát viseltek, de a gyakorlati határőrizetben nem vettek részt.

1938. október 01-én a határőrség kikerült a Pénzügyminisztérium alárendeltségéből és a **Honvédelmi Minisztérium alárendeltjeként 1939-ben határ vadász** néven **beolvasztották a hadseregbe.** Ettől kezdve a határőrizeti feladatokat a **Magyar Királyi Honvédség határ vadász csapatneme** látta el.

Ez **8 határvadász dandárból** (az **5. a kiskunhalasi** volt) állt (a határőr kerületparancsnokságokból jöttek létre), melyek 3-5 (összesen 30) **határvadász zászlóalj**ból (ezek a határbiztosító osztályokból jöttek létre), bennük **határportyázó századokból** (ezt a határvadász őrsök alkották) és **határvadász századokból** álltak. Ezek közül a portyázó századok látták el a határőrizet feladatait.

A portyázó századhoz 3-19 **óra** tartozott, melyek létszáma 6-17 fő között mozgott. A portyázó századok alárendeltségében összesen 178 óra működött. (Csongrád-Csanád vármegyében 23 óra volt ekkor).

Az 1938-as müncheni döntést, majd az első és a második bécsi döntést követően került sor a Magyarország által már régóta áhított területi revízió gyakorlati végrehajtására Németország támogatásával. Ennek során a Felvidékre, Erdélybe és Kelet-Magyarországra vonultak be a magyar hadsereg és csendőrség alakulatai. (Nagyon lényeges, hogy már ekkor létezett a szomszédos államokkal a határrendet szabályozó átfogó egyezmény. Belgrádban 1926-ban írták alá ezt a Szerb-Horvát-Szlovén királyság és a Magyar Királyság közötti ilyen egyezményt, majd 1930-ban elkészült egy kiegészítés is, majd 1934-ben egy Pótjegyzőkönyv. Az egyezményben foglaltak betartásának, végrehajtásának ellenőrzése, a bekövetkezett események rendezése érdekében határközi összejöveteleket tartottak.)

1939-1940-ben épült fel a keceli úti laktanya (a honvédség részére). Itt helyezték el a 20. Honvéd gyalogezred törzsét és egy zászlóalját (parancsnoka vitéz Oskó Károly ezredes), majd egy rövid időszakban (1942-1943-ban) itt települt egy honvéd páncélos század is (Kassára történt áthelyezésükig). Szintén Halason települt ekkor az 5. határvadász dandár törzse is (parancsnoka vitéz Kolthay Ferenc ezredes).

1940. szeptember 15-én jelent meg a 46.785/Elnöki oszt. 1940. számú rendelete, amely a „**Határvadász öltözeti cikkek rendszeresítése**” címmel. **Ebben határozták meg a vadászjelvény rendszerbe állítását** is (amely a jelenlegi jelvényünk elődjének tekinthető).

Ugyanebben a rendeletben szabályozták a határvadász zászlóaljak hagyományainak őrzését és ápolását. Ebben tételesen felsorolták a zászlóaljakat, és azt is, hogy kinek a hagyományát kötelesek őrizni. (A kiskunhalasi 15. kerékpáros zászlóalj a 11., a 24. és a 29. vadász zászlóaljak 1-1 századából alakult kerékpáros zászlóalj, a 17. szegedi határvadász zászlóalj pedig a 3. óbecsei vadász zászlóalj hagyományainak folytatója lett ezzel.)

A területi revízió folyamatának részeként Magyarország 1941. április 11-16-án Jugoszlávia önállóságának megszűnésekor megszállta a Délvidéket.

Az 1944 -1945 során folyt harcokban a határőr csapatok a honvédség szerves részeként vettek részt. Ennek során az 1944 novemberéig a bácskai határszakaszon álló határőr csapatok visszavonultak, felbomlottak, átálltak a partizánok vagy a támadó bolgár/szovjet hadsereg oldalára.

A Határőrség szervezete 1945 és 1956 között:

A fegyverszüneti szerződés, melyet 1945. január 20-án a szövetséges hatalmak képviselőivel Moszkvában kötött meg hazánk, Magyarország hatáiraival kapcsolatban leszögezte: Magyarország kötelezte magát, hogy az általa megszállt területekről visszavonja a magyar csapatokat és hivatalnokokat az 1937. december 31-én fennállott határai mögé.

Ugyanez a szerződés lehetőséget adott a hadsereg és azon belül a határőrség megszervezésére is. A II. világháborút követően a hagyományoknak megfelelően a Honvédségre hárult a határok őrzetének megszervezése, az 1938. november 01. előtti határok mentén.

A gyakorlati munka **1945. január 30-**a után kezdődött, miután az Ideiglenes Nemzeti Kormány kiadta a hadseregbe való belépésre toborzó felhívását.

Ennek részeként a Honvédelmi Minisztérium megszervezte a **honvéd-kerületeket és kiegészítő parancsnokságokat**. Ezek szerepe jelentős a hadsereg megszervezése szempontjából. 1945. február 22-én születet az első a Honvédelmi Minisztérium által kiadott 20.183/Eln.I.-1945. számú HM intézkedés a határ portyázó századok felállítására. (Vármegyénként 1 századot kellett felállítani, de ha a megye határszakasza meghaladta az 50 km-t, akkor 2 századot).

A határportyázó századokat a Horthy-hadsereg 7 vegyes-dandáros szervezésű egykori parancsnokságainak helyén hozták létre (az elhelyezési problémák megelőzése érdekében).

A **Honvéd Határőrségen** és az **Államrendőrségen belül** külön szolgálati ágként működő **Határrendőrség** látta el a határ őrizetét és a határforgalom ellenőrzését.

A **határportyázó századok** (a határőrség akkori neve) közvetlenül a kerületi parancsnokságok alá voltak rendelve. A századok felállításáért pedig a kiegészítő parancsnokságok feleltek. A gyakorlati határőrizet megszervezése csak lépcsőzetesen valósulhatott meg. Ennek oka egyrészt a hadműveleti záróvonal (ekkor még folytak a harcok) megléte, másrészt az ország jelentős részének német megszállása volt.

A tervek szerinti 7 helyett ekkorra mindössze **4 honvéd kerületi parancsnokságot** hoztak létre. (Ezek az **5.(szegedi)**, a **6.(debreceni)**, a **7.(miskolci)** és az **1.(budapesti)** kerületi parancsnokság volt.)

A **szegedi 5. Honvéd Kerületi parancsnokság 1945. februárjában** alakult meg. **Első parancsnoka Örley Zoltán alezredes** volt. A határszolgálat vezetője Hutiray Lajos százados lett. A **kerület területén felállításra került a 15-19. határportyázó század, és kijelölték a 19 órs helyét is.**

Ezek a következők voltak: Hercegszántó, Nagybaracska, Katymár, Madaras, Kunbaja, Csikéria, Tompa, Kelebia, Gátsori iskola, Kissori iskola, Magosi tanya, Madarász iskola, Körösér, Vértanya, Röske, Szeged 1., Szeged 3., Szőreg.

A honvéd határőrség szolgálatot ellátó járőreinek szakaszköteléke a „határőr”, alosztály köteléke a „határportyázó század” lett. 1945. márciusában az ország keleti és délkeleti határán már 5 határportyázó század tevékenykedett.

Az 5. kerületi parancsnokság 1945. március 09-én jelentette a határportyázó századok felállítására vonatkozó intézkedésének a kiegészítő parancsnokságokra való kiadását.

(A kerületi parancsnokságokon dolgozott egy-egy fő határügyi előadó. Tevékenysége azonban a jelentések továbbítására és a posta kezelésére korlátozódott).

A HM a Szövetségi Ellenőrző Bizottság részére 1945. március 24-én küldött jelentésében már arról számolt be, hogy az ország keleti és délkeleti határain 5 határportyázó század tevékenykedett.

1945. április 25-én a SZEB megszabta, hogy a határőrség létszáma, figyelembe véve az ország határainak hosszát legfeljebb **5000 fő** lehet. Ezt figyelembe véve a HM elkészített egy tervezetet, melynek figyelembe vételével alakították ki a határőrség szervezetét, melybe 27 portyázó század 150 órs tartozott, órönként 31 fővel. (A 15. portyázó század Bácsalmás, a 16. Szeged állomáshellyel jött létre). Az órsók átlagban 14 -15 km-es határszakaszon, járőrözéssel látták el feladatukat.

A már korábban is említett 5., 6. és 7. kerületek területén 1945. április 30-ára már 10 század, 60 órs 2203 fővel tevékenykedett. 1945. júniusában a SZEB által engedélyezett létszámú határőrség felállítása megtörtént. (Az 5. kerületnél 5 századot hoztak létre.)

A határőr szervek megalakítása április végére befejeződött.

1945. májusában az államhatár közelében többek közt Garán, Katymáron, Tompán, Alsóközpontban, Szőregen, Magyarcsanakon és Battonyán működött határőr órs. Ezek valamennyien az 5. honvéd kerülethez tartoztak.

A századok parancsnoki kara, a tiszti és tiszthelyettesi állomány zöme Ludovika Akadémiát végzett tisztekből, tartalékos tisztekből és továbbszolgáló tiszthelyettesekből állt. A beosztott állományt ekkor elsősorban a szovjet hadifogságból, valamint az amerikai fogságból hazaérkezett katonák között igyekeztek toborozni. Csak végső esetben hívtak be katonaviselt fiatalokat. (Ha valaki nem tett eleget a behívásnak, nem volt súlyosabb következménye.)

A következő helyeken állítottak fel órsókat: **Röske, Vértanya, Madarász-iskola, Kissori-iskola, Körösér, Magosi-tanya, Gátsori-iskola.** Ezek az órsók átlagosan **51** főből álltak.

Szeged város a határkerületbe tartozott, a várost érintő határszakasz parancsnoka a 16. határportyázó század parancsnoka. Az ő állomáshelye Szentmihálytelek volt.

A határőrség létrehozásával azonban további feladatok jelentkeztek. Az anyagi, technikai, fegyverzeti ellátás hiánya mellett a kiképzettség hiánya is nehezítette a gyakorlati munkavégzést. Jelentős gond volt például az elhelyezés kérdése is.

Különösen a keleti és a déli határszakaszon, itt ugyanis a fegyverszüneti szerződés az 1937. évi határokat állította helyre. A korábbi laktanyákat átalakították, vagy eladták. Ezért az újjászervezett határőr alakulatok elhelyezése jelentős nehézségekbe ütközött. Felszerelésük, ruházatuk, fegyverzetük is kevés, szegényes, gyakran elégtelen volt. Az őrsök gyakran gazdálkodni kényszerültek. Ez azonban a szolgálat rovására ment, hiszen onnan vont el embert.

Az állomány felkészítését úgy oldották meg, hogy a határportyázó századok parancsnokai részére havonta a határszolgálattal kapcsolatos alkalmazó megbeszélést tartottak.

Ez alapján a századparancsnokok az őrsparancsnokok részére havonta két alkalommal tartottak hasonló megbeszélést. Az őrsparancsnokok a beosztottak számára heti 8 órában tartottak ebből az anyagból foglalkozást.

Komoly gondot okozott továbbá, hogy a személyi állomány jelentős része viszonylag magas korú, családos ember volt. Ezek családja az inflációs viszonyok között, a kereső távolléte miatt sokat nélkülözött. (Ezt a helyzetet 1946. januárjában sikerült megoldani az idős korosztály leváltásával. Ez a leváltás mintegy 50%-ban érintette a határportyázó századok állományát. Ugyanakkor javult a ruházati ellátás is, amely szintén pozitívan hatott a gyakorlati munkavégzésre).

1945. májusában a határőrség szervezetének módosítását követően a **bácsalmási 15. határportyázó század Hercegszántón, Garán, Katymáron, Madarason, Mosztanapusztán, Csikérián, Tompán, Kelebián, a 16. szentmihálytelki század Bokortanyán, Alsóközponton, Röszkén, a makói 17. század Szőregen, Kübekházán, Kiszomborban, Makón, Magyarcsanádon, Nagylakon és Csanádpalotán rendelkezett őrsökkel.**

A létrehozott őrsök fegyverezettel történő ellátásának problémáját úgy oldották meg, hogy a határvonal mentén működő rendőrőrsöket feloszlatták, és fegyvereiket átadták a határőrségnek.

1945. júliusában a Minisztertanács döntése, és tárcaközi értekezletek határozata alapján a Belügyminisztérium feladatul kapta a személy – és áruforgalom biztonságos ellenőrzésének megszervezését. (Kelebián ebben az időben rendőrbiztosság látta el a közbiztonság fenntartásának feladatait.) Megkezdték az 1903. évi VIII. törvénycikknek a kor viszonyainak megfelelő átdolgozását.

A 1945. nyarán a 145 389/1945. IV. 12. számú BM rendelet döntött a **Határrendőrség** megszervezéséről. Ennek eredményeként 1945. augusztus 17-én felállították a BM alárendeltségében a **Magyar Állami Határrendőrséget**, a **Magyar Állami Folyamrendőrséget** és a **Magyar Állami Légoltalmi Rendőrséget** melyek feladata a határrendészeti, folyamrendészeti és légiforgalmi rendészeti teendők ellátása volt.

A szervezet felépítése a következő volt: **kapitányságok, alkapitányságok, őrsparancsnokságok.** Összesen 26 kapitányság és 179 őrs tartozott a szervezetbe. A létszám 3950-4280 fő között változott. Az év során **Bácsszentgyörgyön** úgynevezett „hosszú pihenő helyet” alakítottak ki.

1945. szeptember 12-én a HM a határportyázó századok részére ismertetést adott ki a Belügyminisztérium azon rendeletéről, amely az útlevelekkel foglalkozott. (Ez kimondta, hogy a határt magyar állampolgár csak 1945. május 01. után kiállított útlevelemmel vagy a helyi rendőrkapitányságok által kiállított igazolvánnyal léphetik át.)

A **határrendészeti kapitányságok 1945. végén kezdték meg tevékenységüket** (többek közt Kelebián, ahol a kapitányság első vezetője dr. Regele Károly főhadnagy volt).

(A kezdeti időszakban voltak surlódások a határrendőrség és a határportyázó századok állományai között, azonban ezek idővel rendeződtek.) Egy határrendészeti kapitányság általában 7-8 fős tisztii csoporttal alakult meg (ez a létszám 1946. tavaszára elérhette a 15-25 főt is). Elhelyezésüket, élelmezésüket eleinte a polgári lakosság látta el. Katonasapkát és karszalagot viseltek (ez jelezte a hivatalos közeg voltukat), fegyvert csak később kaptak. (Később őket szerelték fel először rendőri egyenruhával, arra hivatkozva, hogy a külföldi állampolgárokkal nem illik rongyos ruhában érintkezni).

A szolgálat a következő módon alakult. 24 óra szolgálat után 24 óra pihenő volt biztosítva. Az őrszemélyzet összetételére jellemző volt, hogy többnyire munkás-paraszt fiatalokból tevődött össze. (Akadt azért köztük olyan is, aki korábban csendőr, rendőr vagy hivatásos katona volt).

Minden kapitánysághoz **7-8 határrendészeti őr** tartozott. Őrsönként 3-4 határrendőr teljesített szolgálatot.

A szervezetet 1946. márciusában átszervezték. Ekkor hozták létre a Határőr Parancsnokságot, melynek alárendeltségében 14 zászlóalj parancsnokság és 50 határporlyázó századparancsnokság működött közel 10000 fővel.

A határrendőrség megszervezése 1946. elején fejeződött be. A szervezet felépítése a következő volt: 34 határrendészeti kapitányság, melyek alárendeltségében 150 őr tevékenykedett. A szervezet feladata a távolsági határforgalom ellenőrzése volt.

1946. március 25-én a HM határozata értelmében a **határporlyázó századok kikerültek a honvéd kerületi parancsnokságok alárendeltségéből** és az ismételten megszervezett **Határőr Parancsnokság alá rendelték azokat.**

A Határőr Parancsnokság közvetlen alárendeltségébe **14 határvadász zászlóalj törzs** tartozott (ezek mindegyike **4 századot fogott át**. Az új szervezet a határőr csapatokat a korábbi kettőről három szintre tagolta. Ebben az időben 250 határvadász őr, 50 határvadász század és 14 határvadász zászlóalj, és 1 vasútbiztosító zászlóalj látta el egylépcsős hadrendben a határok őrizetét. (A határvadász zászlóaljak 3 századra, a századok pedig 4-6, de többségében 5 őrre tagozódtak).

A negyvenes évek második felében kiéleződött a belpolitikai életben a küzdelem. Ekkor lett a határőrség új parancsnoka **Pálffy György ezredes** (rövid időn belül tábornok), aki közvetlenül a honvédelmi miniszter alárendeltségébe tartozott.

1946-tól elsősorban belügyi alakulatokat lehetett Kiskunhalason találni.

A városban az első rendőri alakulatok újjászerveződését követően újjászerveződött a határőrség is. **Bázisuk a keceli úti laktanya** lett. **Március 25-én alakult meg Kiskunhalason a 11. határőr zászlóalj** (parancsnoka Szmetena József szds).

Ennek alárendeltségébe tartozott a **Garai 36., Bácsalmási 37., Alsóközponti 38. és a Szegedi 39.** szakasz.)

A távolsági határforgalom számára is megnyitott határátkelőhelyek többsége ekkoriban napi 5-25 fő átléptetését jelentette (a Kelebia -Szabadka vasúti átkelőhely esetében ez a szám 160 fő volt).

1946. április 14-től a Magyar Határrendőrség elnevezés megszűnt. Helyette a **Magyar Államrendőrség Határrendészeti Kapitánysága** lépett.

34 határrendészeti kapitányságot és 154 határrendészeti őröt hoztak létre. (Szegeden is működött egy ilyen kapitányság, vezetője Zsille Zsigmond r. alezredes volt). A kapitányságok létszáma 15-25 fő között változott.

A szomszédos országokkal létrejött megállapodások és a megnövekedett határforgalom új határátkelőhelyek megnyitását tette szükségessé, melynek eredményeként a Föderatív Jugoszláv Köztársaság felé eső határon a következő határátkelőhelyek tevékenykedtek ettől az időtől kezdve: **Szóreg, Szeged (Röske), Kelebia, Magyarbóly, Barcs, Gyékényes, Murakeresztúr.**

Ebben az időben Tompán két határőr őr is működött. Az egyik a csikéria felé eső területen (Imremajorban), a másik helyileg Tompa faluban (jelenleg város), a kultúrházban volt elhelyezve, együtt a zászlóaljjal, melynek parancsnoka Vasmanszki Károly volt.

1946. szeptemberében a kapitányságok őrseit megszüntették. Ettől kezdve a kishatárszéli forgalmat is a határőrség őrsei ellenőrizték.

Az okmányellenőrzést és az áruforgalom ellenőrzést végrehajtó járőröket naponta (az ünnepnapok kivételével) 06-20 óra között vezényelték szolgálatba. Az egyéb járőrszolgálatot ellátó állomány napi 12 óra (esetenként ezt meghaladóan) szolgálatot látott el. A szolgálat alatt pihenő idő volt számukra biztosítva, melyet előre meghatározott helyeken (tanyákban, fészerekben töltötték le. Az áru- és embercsempészés megakadályozása fontos feladata volt az őröknek. A lefoglalt árut a legközelebbi vámhivatalnak adták át. (Az áru értékének bizonyos százaléka az elfogást végzőt, illetve az őröt illetve tettenérési jutalék címén).

Mivel az őrök működési területén többnyire nem volt jelen a rendőrség, ezért gyakran rendőrhatalósági intézkedéseket is foganatosítaniuk kellett. Az őrök tevékenységét a Honvéd

Határőr parancsnokság által kiadott HSz.1. és HSz. 2. Utasítások szabályozták. (szolgálati szabályzatok)

1947-ben lebontották a szeged -szőregi vasúti hidat, amely a szőregi őr forgalmának jelentős csökkenéséhez vezetett. A röszkei vasúti őröt a nagyszéksői vasútállomásra telepítették. Az év második felében megfogalmazódott az igény az egész Európát átszelő műút magyarországi utolsó szakaszán, Röszkén, egy új határátkelőhely létesítésére.

Ugyanebben az évben alakították ki Bácsszentgyörgyön az első kisőrsöt, melyen 8-10 fő látott el szolgálatot. Elhelyezésüket a község keleti bejáratánál két lakóházban oldották meg.

Létrehozták a Bácsalmási őröt, melynek első objektuma a katymári Latinovics-kastély lett.

A második világháborút követően a kisebb redemarkációs tevékenységtől, illetve területcseréktől eltekintve a Magyar Köztársaság határai az 1947. február 10-i párizsi békeszerződésben kialakítottakhoz képest nem változtak jelentősen. (Ilyen határkiigazításra került sor 1949-1950-ben Románia és Jugoszlávia között a hármashatár kiigazítása során, mely a magyar határ hosszára nem, de a jelölésre hatást gyakorolt, mivel ekkor a hármashatárt jelölő határjel 13 km-el délnyugatra tolódott.

1947. december 12-én Pállfy György altábornagy rendeletet ad ki, melyben **határ vadász jelvények rendszeresítését rendeli el.** A jelvény bevezetésére 1948-ban került sor.

1948. májusában a Minisztertanács elrendelte a **nyugati és a déli határszakasz megerősítését.** Ekkor kezdődött meg a **műszaki zár, a drótkadályok és az aknamezők** létrehozása.

1948-49 fordulóján a magyar útlevel-rendészet áttért a kelet-európai (oroszszojvet) útlevel-politika alkalmazására, ezzel szakítva saját fél évszázados hagyományával. Ennek részeként a jogszabályok titkosakká váltak és határozatok, utasítások formájában lettek kiadva. Az útlevelügy elsősorban államvédelmi feladat lett. Ennek következtében az útlevel és a vízumkiadásban totális centralizáció valósult meg.

Külföldre utazásra szinte csak szolgálati út keretében kerülhetett sor. A kiutazás lehetőségének tekintetében a szocialista és kapitalista országok között szinte nem volt különbség. A kishatárforgalom lényegében megszűnt. A határátlépések körülményei a háborús övezeteken történő átkeléshez voltak hasonlatosak. A veszélyesnek ítélt határszakaszokat az ország többi részétől elszeparálták(határövezet), így még az országon belüli utazáshoz is speciális okmányokra volt szükség!

1949 során a keleti és a nyugati tömbök országai között elmélyült a politikai válság. Hazánk hat európai szocialista országgal közösen megalakította a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát (KGST), amely meghatározta az ország gazdasági tevékenységének céljait, fő irányait. Hazánk a hidegháború, valamint Jugoszlávia és a Szovjetunió között megromlott viszony miatt a két pólus közötti ütköző állammá vált. Hazánkban is a Szovjetunióra jellemző elzárkózás volt a jellemző (korlátozott ki és beutazási lehetőségek). A HM alárendeltségébe tartozó határőr csapatokat ekkor több alkalommal átszervezték, létszámát megemelték. Mivel Jugoszláviával is elmérgesedett a politikai helyzet („Tito a láncos kutya”), megerősítették a déli határon állomásozó határőr csapatokat.

Kiépítették a magasfigyelő rendszert, a műszaki zárat, a növényzetet 50-100 méter széles sávban letarolták, az 50 méteres határsávban élő lakosságot „a megbízhatatlan elemeket” kitelepítették, az épületeket lerombolták. 1949. kora tavaszán kezdték meg a drótkadályok építését. A jugoszláv határszakaszon 630 km hosszan egy és kétsoros drótkadályt építettek ki.

Ebben az időben a **határőrizet végrehajtó erők 50%-a a déli határon teljesített szolgálatot(!),** 30%-a pedig a nyugati határszakaszon. Déli viszonylatban kialakították a határőrizet második lépcsőjét (tartalék őrök 22-22 fővel), majd az év végére további erők átcsoportosításával kialakították a harmadik lépcsőt is.

A határrendőrség tevékenysége egészen 1950-ig - hasonlóan az 1920 utáni időszakhoz - alapvetően a határforgalom ellenőrzésére és rendészeti tevékenységre korlátozódott.

1950. január 01-én a határőrség kilépett a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségéből, és önállóvá vált az Államvédelmi Hatóság is. 1951. február 1-jével a határőrség átvette a határrendészet feladatkörének, állományának és eszközeinek zömét.

Ezt követően a határforgalmi szerveket katonai szervezetekké alakították át, így a határőrizeti tevékenység egységes jelleget öltött. (A határőrizet katonai vonásai egészen a 80-as évek végéig megmaradtak. Ekkor vált abszolutizálttá az államhatár tiltott átlépésének minden körülmények közötti megakadályozásának feladatrendszeré).

A Határőrség fejlesztésének ekkor kialakított koncepciója a **szovjet határőrizeti modell maradéktalan átvételét** jelentette. Ezzel kialakult az úgynevezett **totális határőrizet**.

Ennek legszélsőségesebb formája a déli határszakaszon 1951-1952-ben kialakult se béke, se háború állapota volt. Ennek az időszaknak a határőrizetét a törvényesség alacsony szintje, antihumánus módszerek és eszközök alkalmazása (kitelepítés, aknazár) jellemezték.

Nagyon fontos momentum, hogy 1949. végén a Kormány 4353/1949. (XII.28.) számú rendelete alapján **1950. január 01**-vel Magyar Állami Rendőrség Államvédelmi alosztályából **megalakult a BM Államvédelmi Hatóság Péter Gábor** vezetésével. Az ÁVH alárendeltségébe került a BM Határrendőrség és a HM Határőrség is (az ekkori parancsnokot Szalvay Mihály vezérőrnagyot felmentették főparancsnoki beosztásából, és a helyére Kajli József államvédelmi alezredest nevezték ki.) Ebben az évben szüntették meg a határvadász elnevezést.

Ekkortól a határforgalom ellenőrzést a kerületparancsnokságok alárendeltségébe tartozó forgalom ellenőrző pontokon végezték (FEP). A határőrizet ebben az időszakban formálisan körkörös volt, azonban a gyakorlatban inkább a nyugati határra összpontosult.

A **Határőrség erőinek zöme a határvonallal párhuzamos területsávban helyezkedett el. Az őrsők, forgalomellenőrző pontok a határvonaltól 5 km-es sávban** települtek, és ott hajtották végre feladataikat. A **közvetlen irányításukat végző zászlóalj, önálló zászlóalj és határőr kerületek általában 20 km-es területsávban** helyezkedtek el (főleg nagyobb városokban, esetleg megyeszékhelyeken).

Ebben az időszakban építették ki a déli és a nyugati határszakaszokon a **totális határőrizeti rendszert. 1950-ben a déli, majd 1952-ben a nyugati határszakaszon 15 km-es határövezetet**, ezen belül pedig **500 és 50 méteres határsávot** alakítottak ki. Ide csak engedéllyel lehetett belépni (az 50 méteres sávba csak határőrök mehettek be.)

1950 nyarától kezdtek meg a déli határszakaszon a határ akadály jellegének erősítés érdekében az aknamező telepítését. Mivel a nemzetközi helyzet egyre feszültebbé vált, a Jugoszlávia felőli vélt támadás elhárítása érdekében a politikai és katonai vezetés elrendelte a déli határ fokozott védelmét, a határ megerősítését, erődítését.

A déli védelmi rendszer a határsávban magában foglalta a biztosítási övet (előteret), a fővédőövet és további védőövet. Az egyes övek mélysége 10-25 km között változott. Az erődrendszer alapját a nagy műszaki kiépítettségű vasbeton építmények, harckocsik és gyalogság elleni, szilárd és tartós akadályok képezték. A megerősített körleteket a legfontosabb hadművelési irányokban építették ki, 80-100 km szélességben. A védelmi rendszer részei voltak a hadművelési akadálycsomópontok, melyek a fővédőöv határától egészen Budapest határáig húzódtak.

1950 nyarán helyezték el végleges helyén a Kiszéksósi határőr őrsöt, amely a mórhalmi zászlóaljhoz tartozott (parancsnoka Szabó Gyula áv. őrm. volt).

Ugyanekkor költözött új helyre a röskei őrs is (addig a település államhatár felőli végén lévő objektumban volt). A parancsnok ekkor Kovács Sándor főtörzsőrmester volt.

Ebben az évben alakult meg a Hódunai határőr őrs. (Első parancsnoka Tóth ft. őrm. volt). Mivel az új őrsobjektum csak ősze készült el, az állomány addig a Táltosmajori őrs melléképületeiben volt elszállásolva.

A Bácsszentgyörgyi őrs is új helyre költözött (egészen megszűnéséig ebben az objektumban volt).

A híradó összeköttetés javítása érdekében kiépítik a Távbeszélő Készülék rendszert (TBK).

A szovjet tanácsadók javaslatára eltávolították a tisztii állomány 50%-át.

A **nyugati szakaszon** kiépítették a **műszaki akadályrendszert, valamint a déli szakaszhoz hasonlóan 318 km hosszan a gyalogsági aknamezőt**. (Ez utóbbit a déli szakaszon 1956-ban felszedték, azonban a nyugati szakaszon nem. Sőt! Itt 1957-ben újra telepítették!)

Lényegében **1951** végére létrehozták a szovjet határőrség másának számító magyar Határőrséget. Tovább növelték az erőösszpontosítást az ország déli határszakaszán, azonban ekkor már a nyugati szakaszon is. (A nyugati határszakasz egyben a szovjet blokk nyugati határa is volt a térségben.) Mintegy 1000 fővel emelték a határőrség létszámát.

1951 végén Kiskunhalason, a később lovas laktanyaként szolgáló volt csendőrlaktanyában megszűnt a rendőr kiképző alosztály tevékenysége, melyet 1946-tól végeztek itt.

1952 végére a határőrség teljes létszáma meghaladta a 18000 főt! Önálló kerületeket és zászlóalj parancsnokságokat hoztak létre.

Kerület és zászlóalj szinten tartalék alegységeket és szakalegységeket hoztak létre (műszaki zár kiszolgálására, telepítésére). A zászlóaljak 5-15 km-es mélységben helyezkedtek el. Egyharmadukat a határsértők valószínű mozgási irányában alkalmazták, a fennmaradó kétharmad pedig állandó készenlétben volt.

ÁVH alárendeltségbe került a határforgalom ellenőrzés is, melyben ettől kezdve a katonai jelleg dominált.

1952-ben a tompai őrs új állomáshelyre költözött (itt tevékenykedett megszűnéséig). Ugyanez év októberében Bácsszentgyörgy őrsre bekötik a villanyt, továbbá a község új, szilárd burkolatú bekötő utat kap.

Ugyanekkor költözik a katymári őrs is új helyre (megszűnéséig itt tevékenykedett) korábbi állomáshelyéről, a csendőrlaktanyából.

A bácsalmási őrs is új állomáshelyre költözik.

1953-ban a belpolitikai élet változásainak eredményeként az ÁVH-t a BM alárendeltségébe helyezték (ezzel a törvényességet akarták javítani).

A Kiskunhalasi határőrség megkapja a volt csendőr-rendőr laktanyát. Itt alakult meg az 5. határvadász, később határőr kerület (parancsnoka Érsek Bertalan őrnagy).

Ugyan ebben az évben januárban alakult meg, az országos parancsnokság állategészségügyi osztályának alárendeltségében a Lovasiskola.

1955. május 15-én Bécsben az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország és a Szovjetunió külügyminiszterei aláírják Ausztria semleges államává alakulásáról az államszerződést. Ezt követően a szovjet csapatok **1955. október 26-án** kivonultak Ausztriából. Ezt a határőrségnél erő átcsoportosítás követte, amely a nyugati határszakasz megerősítését szolgálta.

1955. május 11-14-én Varsóban a szovjet, albán, bolgár, csehszlovák, lengyel, magyar, román és NDK kormányküldöttségek aláírják a barátságról, együttműködésről és a kölcsönös segítségnyújtásról szóló egyezményt. Ezzel **létrejött a Varsói Szerződés**. A Varsói Szerződés a szovjet csapatok Kelet-Európában történő további állomásoztatása céljából jött létre, mivel az Ausztria és a Szovjetunió közötti szerződés (1955. július 27.) és a szovjet csapatok Ausztriából történő kivonulása után a szovjet csapatok további magyarországi és romániai állomásoztatása okafogyottá vált volna.

1955. június 15-én fejezték be a Honvédelmi tanács intézkedésére a déli határszakasz megerősítését célzó erődítési munkálatokat, melyek során 90 zászlóalj, 25 század védőkörletet, 201 szakasz, 146 rajtámpontot, 963 hadműveleti akadálycsomópontot, 513 figyelő és óvóhelyet, valamint több száz színlelt építményt készítettek el.

A magyar kormány döntése alapján **1955. októberében** kezdték meg a határzárak eltávolítását, azonban az intenzív munka csak 1956. márciusában indult meg. Még ebben az évben minden viszonylatban felszedték a műszaki zárat.

Az októberi eseményeket követően létrehozták a Fegyveres Erők Minisztériumát, melynek alárendeltségébe került a Határőrség. Januárban megszüntették a nyugati és a déli zászlóaljparancsnokságokat (az őriszentpéteri és a szegedi kivételével), valamint megszüntették az önálló zászlóaljakat.

A Határórség szervezete 1956 és 1990 között:

1956 utolsó és 1957 első hónapjaiban rendkívüli helyzet alakult ki a nyugati és a déli határon. A menekülési hullám feltartóztatása érdekében rövid ideig a **Fegyveres Erők Minisztériuma**, majd a Belügyminisztérium alárendeltségében működő Határórség tevékenységének támogatására a Magyar Néphadsereg erőiből rendeltek ki erőket. Ezzel rövid idő alatt sikerült stabilizálni a határőrizetet.

A Határórség **1956** után a Belügyminisztérium önálló fegyveres testületévé vált. Létszáma 15-20000 fő közötti volt. Szervezeti felépítése a következő volt: Határórség Országos Parancsnoksága, kerületparancsnokságok, forgalom ellenőrző pontok, őrsök (a zöldhatár ellenőrzésére).

1956-ban a kisszéksósi őrs (parancsnoka Szomolya Ferenc fhdgy. volt) szolgálati feladatait esemény nélkül látta el.

A Hódunai őrs a jeges ár időszakában kitelepült az őrsről, mivel azt elöntötte a víz. (A víz szintje az őrs tetejével volt egyvonalban.)

Az **1956**-os események miatt a kerület állományából **38** főt szereltek le, bocsátottak el (ebből mindössze 3 fő volt tiszthelyettes, a fennmaradó létszámot a tisztek és főtisztek tették ki). Az őrsparancsnoki állomány 60%-át váltották le 1957 év végéig.

1957-ben az alábbi őrsök, FEP-ek és közvetlenek tartoztak a kiskunhalasi kerület alárendeltségébe:

Táltosmajor
Hercegszántó
Bácsszentgyörgy
Gara 108
Katymár
Madaras
Latinovics kastély
Csikéria
Tomba
Kelebia
Nagykérímajor
Bokortanya
Madarász csárda
Kisszéksós
Ludvár
Kovács tanya
Nedelka-tanya
Kübekháza
Aladármajor
Nacsa-tanya
Kelebia FEP
Röszke FEP
Ló és kutyakiképző Iskola

1957-ben ismét megnövekedett a határsértők mozgása, amely újból a déli viszonylat megerősítését, erő-átcsoportosítást eredményezett.

1957. március 12-én megjelenik egy ENSZ kimutatás, melyben az 1957. március 1-jéig a külföldi államok által befogadott magyarok számát teszik közzé. A kimutatás szerint összesen **115 391 fő** távozott az országból. Egy áprilisban kiadott összegzés szerint **193885 fő**, azaz az ország lakosságának csaknem 2%-a távozott. Akkori szóhasználattal élve „disszidált”. Év végén az osztrák belügyi szerv is közzéteszi a befogadottak létszámáról szóló kimutatását, mely szerint Ausztriában csaknem 175 ezer fő magyar állampolgár kért politikai menedékjogot. Jugoszláviába 19 ezren. Ugyan ebben az időszakban legálisan, útlevéllal hagyta el az országot további 12345 személy.

Tavasszal megszűnt a Fegyveres Erők Minisztériuma, és a Határőrség ismét BM alárendeltségbe került (önálló parancsnoksággal).

Ugyanebben az évben az osztrák határszakaszon újra telepítették az aknazárat.

Ugyancsak ekkor az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága döntött arról, hogy a fegyveres erőknél helyre kell állítani a pártbizottságokat és a politikai szerveket, továbbá a Határőrség pártirányítását.

Ebben az évben a Határőrség számára fontos kormány- és párthatározatok születtek, melyek megszilárdították helyét, szerepét és ezzel a határőrizetet. Ennek eredményeként a határsértési kísérletek száma jelentősen csökkent.

Ebben az időszakban a határőr kerület is jelentős erővel rendelkezett (század és zászlóalj szervezésű erőkkel). Tompán, Baján, Bácsalmáson és Szegeden voltak ilyen szervezeti szintű határőr erők.

A Lovasiskola januártól kezdődően, egészen az év végéig már kutyakiképző iskola is. Lovasai több film forgatásán szerepeltek (pl. Rákóczi hadnagya, A kőszívű ember fiai, Egri csillagok, Rózsa Sándor, 39-es dandár, Büntető expedíció).

1958-ban kiadták az új **Határőrizeti Szabályzatot**. Az évtized végére a Határőrség erőinek zöme a határvonalal párhuzamos területsávban helyezkedett el. Az őrsők, forgalom-ellenőrző pontok a határvonaltól 5 km-es sávban települtek és hajtották végre feladataikat. A közvetlen irányításukat végző zászlóaljak, önálló zászlóalj és határőrkerületek általában 20 km-es területsávban helyezkedtek el.

Ebben az évben a Határőrség szervezetében 11 határőr kerület, 3 zászlóalj, 189 őrs, 25 forgalom ellenőrző pont, a Tiszti Továbbképző Iskola, a Kutyakiképző Iskola és a Lovas Iskola tartozott. Az őrsők rendszeresített létszáma Jugoszlávia irányában 40 fő volt. Minden őrsre 2-2 tiszttel volt beosztva. Az osztrák határon a 350 km-re 7 km/őrs, a jugoszláv határon 11,1 km/őrs, a román határon 17,7 km/őrs, a csehszlovákon 21,8 km/őrs a szovjet határon pedig mindössze 22,5 km/őrs volt az átlag.

A déli határ mentén szervezett kerületek és a kerületeknél szervezett zászlóaljak is 91 fős tartalék századokkal rendelkeztek. Ebben az évben Garán, Kunbaján és Szőregen kis őrsöket állítanak fel.

1958 december 31-én a határőrség szervezetében **11 határőr kerület, 3 zászlóalj, 189 őrs, 25 forgalom ellenőrző pont (FEP), a Tiszti Továbbképző Iskola, a Kutyakiképző Iskola és a Lovas Iskola tartozott.**

Mivel 1958-ban jelentősen visszaesett a határőrizet eredményessége a déli viszonylatban, ezért 1959-ben 1120 fővel emelték a Határőrség létszámát, a déli határszakasz megerősítése céljából (ekkor 858 fővel nőtt a kiskunhalasi kerület létszáma). A déli viszonylatban összesen 4970 főre emelték a határőrök létszámát. Ezzel az egy km-re jutó határőrök létszáma 6,9 főre emelkedett. 7 új őrsöt állítottak fel, 5 tartalék őrsöt a mélységben, valamint 5 vonatellenőrző szakaszt.

1959 szeptember 01-től kezdődően kiskunhalas a 6. Határőr kerület (addig a 7.)

A mélységi területeken, a határ vonalától számított 10-15 km-es határövezetben a déli határszakasz mentén szervezett kerületek és a kerületeknél szervezett zászlóaljak is 91 fős tartalék századokkal rendelkeztek.

Tekintettel azonban arra, hogy a déli határszakaszon a határőrizet eredményessége jelentősen csökkent, szükségessé vált a Határőrség szervezetének átalakítására. Erre 1959-ben került sor.

A 60-as évek enyhültebb légkörében csökkent a határőrizet karhatalmi, katonai jellege, mérséklődött a határvédelmi funkció.

Csökkentek továbbá az adminisztratív korlátozások is.

Az aknazárak helyére elektromos jelzőrendszereket telepítettek a nyugati határszakaszra.

Ugyan ebben az időszakban mind a nyugati, mind a déli viszonylatban a mélységi határőrizet sajátos elemét képezték a vonatellenőrző századok.

Az 1960-as évek során a világban végbement gazdasági fellendülés hazánkban is érezte hatását.

A Határőrségnél ebben az időszakban nagyarányú technikai, műszaki fejlesztések kezdődtek, jelentősen javult az ellátás. Ebben az évben a Honvédelmi Törvény a fegyveres erők feladatait szabta a MNK határainak őrizetét.

Az erőösszpontosítás fokozatosan áttevődött az osztrák határra. A csehszlovák, szovjet és román határszakasz után a jugoszláv szakaszon is bevezették az 1 fős járőrözési rendszert.

Déli viszonylatban létrehozták az 500 méteres határsávot (nyugaton az 2 km-es volt).

1960. szeptember 01-én Magyarország és Csehszlovákia között megszűnt a vízumkényszer.

Ekkor alakították ki Baján, a Vaskúti úton az egészen 1985-ig működő bázist, ahol kiképző század, vonatellenőrző-szakasz, mélységi őrs és tisztes szoba volt. Ugyanakkor Röszkén un. kisőrsöt állítottak fel a kisszéksői őrs alárendeltségében.

1961-ben a kisőrsből tényleges őrssé lépett elő a röszei őrs. Létrehozzák a Bácsalmás kisőrsöt az úgynevezett Juliska-majorban (innen költözött be később Bácsalmásra). Megszüntetik a szőregi kisőrsöt.

1961. március 31-én kiadják az útlevelekre vonatkozó új, átfogó szabályozást megalapozó 10/1961. számú minisztertanácsi rendeletet. Ebben hat útlevel típust állapítanak meg: magánútlevel, szolgálati útlevel, csoportos útlevel, kivándorló útlevel, konzuli útlevel és a személyi igazolvánnyal érvényes útlevellap.

Ugyan ebben az évben eltörlik a Lengyelország és Magyarország között fennálló vízumkényszert.

1961. augusztus 13-án az NDK kormánya Walter Ulbricht német főtitkár utasítása alapján, Berlin nyugati övezetének határán felépíti az úgynevezett „berlini-falat”. A „FAL”, ahogyan sokáig emlegették, a hidegháború szimbóluma lett. (Fennállása alatt több mint 200 ember halt meg a falon való átjutás kísérlete közben, és mintegy 5000 sikeres szökésről tudunk. A két németország egyesítésekor 1989. novemberében bontották le.)

1962-ben 70-80 fős híradó századokat hoztak létre délen és nyugaton. Létrehozták a 65 fős bácsalmási tartalék őrsöt.

1963-ban bevezették a H-63 típusú 500-600 méteres terepszakasz lezárására alkalmas, folyamatosan változó helyre telepített, világító jelzőrakétával vagy hangjelzéssel működő, botlórótos készüléket.

Csökkentették a déli viszonylatban lévő kerületek létszámát, mely állománnyal a nyugati határt erősítették meg.

Az év decemberében a rendőrségi Lovasiskola sport részlegét is a kiskunhalasi Lovasiskolába telepítik át. Ekkor alakul meg a BM Dózsa Lovasegység.

1964. július 20-án a magyar állampolgárok e naptól a személyi igazolvány mellé kiállított betétlappal utazhattak Lengyelországba, a Bulgáriával fennálló vízumkényszert pedig eltörlik, illetve ezzel együtt megkötik a betétlappal történő utazást biztosító idegenforgalmi egyezményeket.

Ez évtől kezdődően a nem szocialista országokból érkező turisták a korábbi 2-3 hét helyett 24 óra alatt juthattak vízumhoz a külföldi magyar konzulátusokon. A repülővel vagy a közúti határátkelőhelyeken érkezők a határállomásokon kapták meg a beutazási engedélyüket.

1965-66-ban a nyugati utazásokat és a vízumkiadás gyakorlatát erőteljesen megszigorították. Ekkor vált a legélesebbé a keleti „barát” és a nyugati „imperialista” utazások és utasok megkülönböztetése.

1965-ben az aknazár felszedését és helyette a nyugati határszakaszon a „**vasfüggönynek**” is nevezett SZ-100 elektromos jelzőrendszer telepítését rendelték el.

Az elektromos jelzőrendszert a nyugati határszakasz legfontosabb irányainak lezárására 50 km hosszúságban 10 őr területén építették fel és 1965. december 15-én 17 órakor kapcsolták be a határőrizetbe. (A rendszer kiépítése 1971-ig folyamatosan zajlott).

Nyáron a Hódunai őr az áradás miatt kitelepült, mert a víz veszélyeztette az őröt. A határővezet a déli szakaszon 1965-ben, a nyugati szakaszon 1969-ben szűnt meg. **1966**-tól kezdődően nemzetközi lovasversenyeket is rendeznek a Lovasiskolában.

1966. február 15-én megszűnt Magyarország és Jugoszlávia között a vízumkényszer.

1967-ben kiadták az új Határőrizeti Szabályzatokat. Augusztus 20-án megkezdte működését a Hercegszántó FEP (csak magyar és jugoszláv utasforgalom számára nyitották meg).

1967. november 01-én Budapesten Magyarország és Románia aláírta a vízumkötelezettség 1968. február 24-től történő kölcsönös megszüntetését. A szerződés 10. cikkelye kimondta, hogy évente felül kell vizsgálni a magáncélú utazások mennyiségét, és annak egy felső határt kell szabni. Ez a korlátozás azonban csak 1975. december 26-ig volt érvényes.

1968-ban felépült a Hercegszántó FEP épülete.

1968. június 13-15 között megkötötték hazánk és Csehszlovákia között az új barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést.

1968. augusztus 21-én kb. 200 ezer fős katonai kontingens részeként Bulgária, Lengyelország, az NDK és a Szovjetunió katonáival együtt a magyar katonák is bevonultak Csehszlovákiába, hogy „segítséget nyújtsanak az ellenforradalmi fordulat veszélyének elhárításához”.

1969-ben a nyugati határszakaszon is megszüntették a határővezetést. Kiskunhalason létrehoztak egy mélységi szakaszt, melynek feladata a határsértők valószínű mozgási irányának lefogása volt. Feladatát a Törzs század alárendeltségében látta el. 1969. október 01-én alakult meg a Szegedi Tartalék őr. (Első parancsnoka Temesvári József alhadnagy volt.)

Az **1970**-es években (az „enyhülés” időszakában) felszámolták a karhatalmat, melynek feladatait a Rendőrség és a Határőrség kapta meg.

Létrehozták a Soproni határőr kerületet, amely a 11. volt. (Kiskunhalas ekkor a 6. kerület volt). A mélységi határőrizet megszilárdítása érdekében mélységi határőr őröket hoztak létre a déli (16 db) és a nyugati viszonylatban. Új határátkelőhelyek nyíltak meg, mivel az idegenforgalom erősen fejlődött, köszönhetően az útlevelekkel foglalkozó új előírásoknak, valamint a környező országokkal való együttműködés elősegítését célzó intézkedéseknek. A fokozódó enyhülésnek eredményeként tovább liberalizálódott a határőrizet.

1970. március 03-án kihirdették az 1970. évi 4. számú törvényerejű rendeletet az útlevelekről, mely szerint: „minden magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy útlevelet kapjon, és külföldre utazzék, amennyiben a jogszabályokban meghatározott feltételeknek megfelel.” A törvényerejű rendelet végrehajtására kiadott belügyminiszteri végrehajtási rendelet értelmében az útlevél 5 évig, de csak eseti kiutazási engedéllyel érvényes. A legtöbb országba látogatás céljából két-, turistaútra háromévenként lehetett utazni (kivéve a rendkívüli családi eseményt, illetve ha a valutaellátás biztosított volt). Ugyan ez a rendelet kötelezővé tette az útlevélkérelemhez a munkahelyi vélemény csatolását! Jelentős előrelépés volt a korábbi gyakorlathoz képest, hogy az addig teljesen titkos, belső határozatok és utasítások rendszerével szakítva a jogszabályok egy része (az állampolgárokra vonatkozó része) már nyilvános, kihirdetett rendelet volt, és törvényerejű rendeletek formájában jelent meg.

A határőrségnek, mint fegyveres erőnek, és mint rendészeti szervnek tisztázódott a helyzete, szerepe, feladatrendszere. Egyértelművé váltak jogai és kötelességei.

Tevékenységének katonai és a rendészeti jellege közel azonos jelentőségűvé vált. Tekintettel arra, hogy egyre inkább teret nyert az a szemlélet, hogy a határ ne elválasszon, hanem összekössön, a határellenőrzési feladatok nyertek egyre inkább teret.

A mélységi őrök közül a kiskunhalasit **1971. februárjában** hozták létre (parancsnoka Varga József százados volt). Ettől az évtől kezdődően sorállományú polgári ruhás járőröket kezdtek alkalmazni a mélységi területek ellenőrzésére. Az **aknamezők felszedése 1971**-ben fejeződött be.

1972. január 01-én megszűnt az útlevellap. Bevezették a szocialista országokba szóló útlevelet, amely 5 évig volt érvényes, de minden kiutazáshoz kilépési engedélyt kellett kérni. Ezen felül a Szovjetunióba és Jugoszláviába a kiutazáshoz külön „ablakot” kellett igényelni.

Ugyan a határátlépések száma jelentősen növekedett, de politikai okból a nyugatra utazásokat továbbra is igyekeztek korlátozni. (Ennek egyik példája a kétféle, keleti és nyugati magánútlevel bevezetése.)

Ennek ellenére a korszakot a fokozatosan bővülő nyugatra utazás lehetősége és a lényegében korlátozás nélküli keletre utazás jellemezte. Folyamatosan bővültek a vízummentességi egyezmények, valamint a négy szomszédos szocialista országgal a kihatárforgalom lehetőségei.

A határőrizeti rendszerben jelentős változást okozott az a tény, hogy **1974-ben megszűnt a BM Karhatalom**. Feladatai egy részét a Határőrségnek kellett átvennie (a fennmaradó részt a feladatokból a Rendőrség kapta). Mivel ezzel jelentős mértékben megnőtt az ellátás, kiszolgálás, biztosítás tevékenységi körébe tartozó feladatok mennyisége, az un. közvetlen zászlóaljnak ennek elvégzésére nem bizonyultak elegendőnek. Fejlesztésre szorultak. Ezzel azonban torzult az erőcsoportosítás a korábbi időszakokhoz képest. A csapatok jelentős része már nem a határtérségben diszlokált és tevékenykedett.

A Kiskunhalasi Határőr Kerület felépítése a 70-es évek elején a következő volt:

Őrsök:

FEP-ek:

Hóduna

Hercegszántó

Hercegszántó

Szeged (Röszke)

Bácsszentgyörgy

Gara

Gara 108 (később Bácsborsód)

Katymár

Flóra-puszta

Madaras

Bácsalmás

Kunbaja

Csikéria

Tompa

Kelebia

Nagykéri-major

Bokor-tanya (később Ásotthalom)

Jakab-tanya

Madarász-tanya (később Mórahalom)

Kisszéksós

Röszke

Lúdvár (Gyálaréti őr)

Kovács-tanya (később Tiszasziget)

Nedelka-tanya (később Újszentiván)

Kübekháza

A fentiekén túl még mélységi (tartalék) őrsök voltak Baján, Kiskunhalason, Szegeden. A kerület szervezetébe tartozott még a Kiskunhalasi Lovas-iskola és a kerület közvetlen (kiképző, szállító, híradó és törzs századok).

A 70-es évek második felében nagy jelentőségű állami szabályzókat adtak ki, melyek meghatározták a Határőrség tevékenységét is (pl. 1974. Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1974. évi 17. számú törvényerejű rendelete az állam és közbiztonságról, valamint a Minisztertanács 40/1974. számú rendelete a Magyar Népköztársaság államhatárának őrizetéről, az ennek végrehajtására kiadott I/1975. számú BM rendelet, a Minisztertanács 26/1975. számú rendelete a Belügyminisztérium munkájának önkéntes segítőiről, 1976. törvény a honvédelemről.) Ezek meghatározták a határőrség helyét, szerepét, jogait, kötelességeit. Megalapozták továbbá az önkéntes segítői mozgalom kifejlését, az új határőrizeti szabályzatok kiadását.

1975-ben korszerűsítették a Hódunai őrsöt, és a Bácsalmási őrsöt. Ugyanebben az évben az Újszentiváni őrs szervezetmódosítás miatt visszakerül a Kiskunhalasi Kerülethez.

1976. március 18-19-én az országgyűlés elfogadja a honvédelemről szóló 1976. évi i. számú törvényt. Ennek értelmében a sorkatonai szolgálat idejét 24 hónapban állapítják meg. Ugyan ebben az évben alakult meg Hercegszántón az Önkéntes Határőr Csoport.

1977. január 01-én hatályba lép a belügyminiszter 7/1976 (XII.11.) számú rendelete, amelyben bevezette a szocialista országokba (Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Románia, az NDK és a Szovjetunió) szóló külön, úgynevezett „piros” útlevelet.

1978-ban Tompán új kétszintes épületet építettek a tompai FEP személyi állományának, melyet az **1979-ben** belső létszámmozgatással kialakított új tompai átkelőhely állománya át is vett. Ugyanebben az évben megszüntették a kiskunhalasi kiképző zászlóalj, de a siklósi kiképző bázis 1 századát ennek helyére telepítették.

1979. január 01-én Magyarország és Ausztria között megszűnt a vízumkényyszer.

A világban és hazánkban is zajló folyamatok következményeként általánossá vált a 80-as években az egész világra érvényes magyar útlevél.

Egyre több országgal kötött hazánk vízumegyezményt. Ezek a határforgalom jelentős megnövekedését eredményezték. Ezzel azonban előtérbe került a tömegszolgálat szükségessége, továbbá a szolgáltatás színvonalának (kulturáltság, gyorsaság, szakszerűség) emelése iránti igény. Ez azonban további súlypont eltolódást eredményezett a határőrizet-védelem irányából a határőrizet-ellenőrzés irányába.

1989-1992 között a Határőrség szervezeti felépítése hármas tagolódású volt (három szintű): országos szervek (Országos parancsnokság és közvetlenjei), területi szervek (kerületparancsnokságok és közvetlenjei), helyi szervek (őrsök, forgalom ellenőrző pontok, akció századok). Ebben az időszakban indul be a hivatásos szervezetre történő áttérés programja. Létrehozzák az „Ideiglenes Körleteket”, melyek a jogellenesen hazánkban tartózkodó külföldi állampolgárok elhelyezésére szolgáltak.

A Határőrség vezetése elindítja a hivatásos szervezetre való áttérés programját. A kijelölt kerületek megkezdik a hivatásos tiszthelyettesek felvételét, valamint a sorozott állomány kivonását a végrehajtó szolgálatból. Megalakítják az akció századokat (ekkor még sorállományból). A kerületeknél új szervezeti elemként kialakítják a nevelési és szociálpolitikai osztályokat.

A világútlevélről szóló törvény alapján a külföldre utazás gyakorlatilag minden magyar állampolgár számára elérhetővé vált.

A magyar törvényhozás bűncselekményből szabálysértéssé enyhítette a tiltott határátlépés minősítését, ennek megfelelően módosították a határőrség fegyverhasználatát.

Az **1980-as** években a határőrség ellenőrző tevékenysége a mélységben fokozatosan csökkent, egyre inkább az államhatár közvetlen közelében végzett ellenőrzésre szorítkozott. Ennek részeként a tartalék őrsöket mélységi őrsökké szervezték át, majd az évtized végére megszüntették azokat.

1981. november 11-én hazánk a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrségi Szervezet (Interpol) tagja lett.

1982-ben a Kiskunhalasi Határőr Kerület felépítése a következő volt:

FEP-ek:	Őrsök:
Hercegszántó	Hóduna
Tompa	Hercegszántó
Kelebia	Bácsszentgyörgy
Szeged	Gara
	Bácsborsód
	Katymár
	Madaras
	Bácsalmás
	Kunbaja
	Csikéria
	Tompa
	Kelebia
	Nagykérimajor
	Ásotthalom
	Mórahalom
	Kisszéksós
	Röszke
	Szeged
	Tiszasziget
	Újszentiván

A fentiekén túl még a kerület szervezetébe tartozott a Lovas-iskola, valamint a kerület közvetlenek (kiképző század, szállító század, híradó század, törzs-század) és a kiskunhalasi, szegedi és bajai mélységi őrs.

1982. január 01-től a külföldre utazó magyar állampolgárok nagyobb forintösszegért vásárolhattak valutát. Ha rubelelszámolású országba utaztak, akkor 15 ezer forintért, a konvertibilis valuta elszámolású országokba utazó egyéni turisták 12 ezerért.

1982. április 06-án megnyitották a Hegyeshalom II. közúti határátkelőhelyet.

Az **1983** évi szervezetmódosítás következtében belső létszámmozgatással megerősítették a hercegszántói forgalom-ellenőrző pontot, és ennek befejezését követően létrehozták a mohács - bezdáni határátkelőhelyet.

1987 őszén a BM vezetői az elektromos jelzőrendszer és a határzárak felszámolása mellett döntöttek.

A kialakult társadalmi-gazdasági helyzet folyamatosan hatást gyakorolt a Határőrségre, annak tevékenységére és szervezetére is. (depolitizált szervezet, mélységi ellenőrzés megszüntetése, elektromos jelzőrendszer felszámolása, határsáv intézményének megszüntetése, liberalizált külföldre utazás, államhatárral kapcsolatos jogellenes cselekmények jogi megítélésének változása, csatlakozás a Genfi Egyezményhez).

A fentiekén túl a megjelenő egyre magasabb követelmények, a határsértők számának ugrásszerű növekedése, a gyakran kialakuló bonyolult helyzetek megoldására a katonai jellegű szervezet már nem volt megfelelő.

Az új helyzet új szervezetet, dönteni és intézkedni képes hivatásos állományt és a hozzá tartozó modern, európai típusú rendészeti szervet, szervezetet igényelt.

1987. december 23-án kihirdették az 1987. évi 25. számú törvényerejű rendeletet a külföldre utazásról és az útlevélről. Ez a „világútlevél” megszületésének időpontja. Gyakorlati bevezetésére azonban csak 1988. január 01-től került sor. Ezt követően a nyugati utazásokat már nem politikai, állambiztonsági szempontok alapján korlátozták (mint 1949-től folyamatosan), hanem kizárólag valutáris okok miatt.

1989. április 25-én megkezdődött a hazánkban állomásozó szovjet csapatok létszámának részleges csökkentése.

1989-től megszűnt a nyomsáv és lebontották a „vasfüggönyt” is.

Ezt megelőzte azonban a „feladatterv” szigorúan titkos gyakorlat során végrehajtott próbája **1989. április 18-án**.

A leszerelés hivatalos megkezdését **1989. május 2-án** hirdették ki egy nemzetközi sajtótájékoztatón Hegyeshalomban (Nováky Balázs ezds, a határőrség akkori parancsnok helyettese jelentette be), kétszáz bel- és külföldi újságíró előtt. Ezen a napon örökre kikapcsolták az elektromos jelzőberendezést.

Demonstratív okokból Alois Mock osztrák és Horn Gyula magyar külügyminiszterek **1989. június 27-én** ünnepélyes keretek között vágták át a vasfüggönyt.

Ezzel párhuzamosan a határőrizet mélységét csökkentették, és szigorították a fegyverhasználatot.

Ugyanebben az évben **március 17-én** csatlakozott hazánk az **1951. évi Genfi Egyezményhez** (amely a menekültek helyzetére vonatkozik).

1989 augusztus 01-i hatállyal **megszüntették a határsáv intézményét**. A jogszabályi változás következtében a tiltott határátlépés illetve annak kísérletét bűncselekményből szabálysértéssé minősítették vissza.

Augusztus 19-én a Fertő-tó közelében Páneurópai pikniket szerveztek civil szervezetek. Ezen a határok nélküli Európa létrejöttét sürgették.

Az ekkor megnyitott ideiglenes határátkelőhelyen több száz NDK állampolgár szökött át Ausztriába.

Ezt követően **1989. szeptemberben** 11-én nulla órakor hatályba lép a kormány intézkedése, amely a nyugati határszakaszon kialakult válságos helyzet miatt megnyitotta az utat Ausztriába a hazatérést megtagadó NDK állampolgárai számára. A lehetőséggel 3 nap alatt közel 12 ezer fő élt!

Alapvetően ekkor kezdődött meg a Határőrség teljes átszervezése. Ugyanebben a hónapban **megszűnt a garai őr**. Tevékenységét és illetékességi területét a bácsszentgyörgyi és a bácsborsódi őr vette át.

1989. október 17-20-án módosították a **Magyar Köztársaság Alkotmányát**. Ettől kezdve a Határőrség kettős jogállású szervvé vált. Az ebben az időben a déli határokon kialakult háborús feszültség kellően indokolta a kettős jogállás fenntartását és erősítését. Ez szükségessé tette az akció, később határvadász századok létrehozását.

1989. október 23-án kihirdették az 1989. évi XXXI. számú törvényt. Ez rögzítette, hogy hazánk államformája megváltozott. Az új államforma a köztársaság lett, egyben bevezette a Köztársasági Elnök intézményét is. (A Köztársaságot Szűrös Mátyás ideiglenes köztársasági elnök „kiáltotta ki”.)

1989. november 10-én az NDK kormánya megnyitja határait az NSZK és Nyugat-Berlin felé.

1989. november 24. és december 29. közötti időben Csehszlovákiában úgynevezett „bársonyos forradalom” zajlott le, melynek eredményeként az addigi kommunista vezetés lemondott.

1989. decemberében Romániában forradalom tört ki, melynek eredményeként megdöntötték Ceausescu diktatúráját. A kialakult fegyveres harcoknak a Ceausescu házaspár elítélése és 1989. december 27-i kivégzése vetett véget.

A Határórség szervezete 1990 és 2005 között:

A határterületek teljes rehabilitációja során, 1990 elején felszámolták a külső szögesdrót kerítés maradványait is.

A szervezet átalakításra vonatkozó Minisztertanácsi rendelet 1989-ben született /2046/1989./. Ez meghatározta, hogy a határórség 1990. január 01 és 1995. december 30 közötti időszak alatt térjen át a hivatásos állománnyal történő feladat ellátásra. **1990-től megkezdődött a hivatásos határőrizet kiépítése**, a szervezet átalakítása. A kerületek igazgatóságokká szerveződtek.

Az áttérés során több őrsöt megszüntettek, összevontak. Változtak a megnevezések is. A határőr őrsökből határőrizeti kirendeltségek, a forgalom ellenőrző pontokból határforgalmi kirendeltségek, a határőr kerületparancsnokságokból határőr igazgatóságok lettek. A határsáv őrizetéről a fontosabb irányok, helyek őrizetére tért át a határórség.

Területfelelősi rendszer váltotta fel a katonai elvek szerint végrehajtott járőrözési rendszert. Az ugyanebben az időszakban bekövetkezett „közép európai politikai térkép-rajzolás” eredményeként jelenleg 7 szomszédos országunk van (a trianoni békeszerződés idején még csak 4 volt!). Ezek közül az egyik Szerbia-Montenegró, mely határszakasz hossza 174,4 km és a D, E, F jelű határszakaszokra van felosztva.

Részen ennek a térkép-rajzolásnak, részben a világban zajló egyéb politikai eseményeknek a hatására két alkalommal is csapaterő összevonásokat kellett végrehajtani ebben az időszakban a déli határok mellett (Öböl-háború, migráció, balkáni háborúk, romániai forradalom, szomszédos államok részekre hullása, Jugoszlávia NATO bombázása, stb..).

Ezek az okok jelentős szerepet játszottak abban, hogy előtérbe kerülnek ismét a katonai-védelmi, ezen belül a határvédelmi, illetve a határbiztosítási feladatok, melyek eredményeként sajátos jogállású rendészeti akció századok felállításáról döntött a Kormány 1992-ben (3208/92. számú határozatában). /

Időközben a sorkatonai szolgálat ideje 12 hónapra csökkent/. A századok 4 rajos szervezetét PSZH-kal, páncéltörő eszközökkel szerelték fel.

Békében határőrizeti, közbiztonsági részfeladatokat láttak el, illetve felkészültek a védelmi feladatok ellátására, az államhatár gyors lezárására.

A Kiskunhalasi Határőr Kerületnél 1990 február 01-én kezdődött meg az átszervezés.

1990. március 10-én Moszkvában aláírták a magyar-szovjet kormányközi egyezményt a szovjet csapatok végleges kivonásáról Magyarországról. Ennek eredményeként **1990. március 12-én** kezdődött meg a szovjet csapatok teljes kivonása Magyarországról. Az utolsó szovjet katona 1991. június 16-án hagyta el hazánkat.

1990. március 24-én Budapesten aláírták Magyarország és az NSZK közötti vízumkényszer eltörléséről szóló egyezményt.

1990 március 31-én megszűnt a bácsborsódi őrs. Feladatait és területét a bácsszentgyörgyi és a katymári őrs vette át. **Decemberben megszűnt a bácsalmási őrs.** Tevékenységét és illetékességi területét a madarasi és a kunbajai őrs kapta meg.

1990. szeptemberében bevezették az új útlevelet, a koronás kiscímerrel.

1990. október 02-án az NDK és az NSZK egyesül. (Az NDK belép az NSZK-ba.) Ezzel 41 évi megosztottság ér véget.

1990. november 06-án hazánk csatlakozik az Európai Tanácshoz.

1990-től kezdődően jelentek meg hazánkban a külföldi „fekete munkások”. Az ekkor még elsősorban Romániából érkezett illegális munkavállalókat felemásan fogadta a magyar közvélemény. A nemzeti együttérzéstől eltöltött értelmiség szimpátiával, a magyar munkanélküli szakemberek pedig egyre növekvő ellenszenvvel.

1991. március 31-én megszűnt a Varsói Szerződés.

A FEP-ek közül először 1991-ben a Hercegszántó FEP tért át a hivatásos szervezetre. 1991 május 01-én megszűnt a hódunai őrs. Tevékenységét és területét a hercegszántói őrs vette át.

1991. június 25-én Horvátország, **június 26-án** Szlovénia kikiáltotta a függetlenségét. Polgárháború tör ki mindkét ország területén.

1991. december 09-én létrejön az Európai Unió.

1991. december 16-án Magyarország csatlakozik az Európai Közösséghez.

1991. december 21-én megalakult a Független Államok Közössége (FÁK), melynek a korábbi Szovjetunió 15 volt tagállama közül 11 a tagja lett. Nem lépett be Észtország, Lettország, Litvánia és Grúzia.

1991. december 26-án hivatalosan bejelentették a Szovjetunió megszűnését. Ezzel egyidőben létrejön a Független Államok Közössége (FÁK).

A **Tompa és a Kelebia FEP-ek 1992-ben tért át a hivatásos szervezetre.** Ezzel a szervezetmódosítással egyszerre került sor a két átkelőhely összevonására is.

1992. február 06-án Magyarországot törlik a fejlett technológiák export-tilalmi listájáról, a COCOM-ról.

Ugyancsak **1992-ben, február 28-án megszűnt a nagykerimajori őr.** Feladatait és területét a kelebiai és az ásothalmi őr vette át. Szintén **februárban szűnt meg a csikériai őr.** Ennek feladatait és illetékességi területét a kunbajai őr vette át.

1992. március 03-án Bosznia – Hercegovina is bejelenti függetlenségét. Itt is polgárháború tör ki.

Áprilisban megszűnt az újszentiváni őr. Feladatait és területét a tiszaszigeti őr vette át.

1992. április 27-én megalakul a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság, melynek a Szerb Köztársaság és Montenegró a tagjai.

November 01-én megszűnt a bácsszentgyörgyi őr is. Ennek tevékenységét és területét a hercegszántói őr vette át.

1992. december 31-én megszűnik a Csehszlovák Szövetségi Köztársaság.

1993-ban a Szeged FEP is áttért a hivatásos határőrizetre. Ebben az évben nyílt meg a **bácsalmási és a tiszaszigeti határátkelőhely.** Az akció századok nevét 1993-ban határvadász századra változtatták.

Február hónapban megkezdődik az őrök átszervezésének megkezdése, amely december végére befejeződött. Ennek részeként **februárban megszűnt a kunbajai őr.** Feladatait és területét a tompai és a madarasi őr vette át. **Márciusban megszűnik a kelebiai és a tompai őr.** Feladataikat a tompai határőrizeti kirendeltség vette át. **Április 30-án megszűnt a katymári őr.** Tevékenységét és illetékességi területét a bácsbokodi határőrizeti kirendeltség vette át. **Június 30-án megszűnt az ásothalmi,** majd **novemberben a mórachalmi őr.** Feladataikat és területüket a tompai és a mórachalmi határőrizeti kirendeltségek vették át.

A **hercegszántói, a röszei és a tiszaszigeti őr** határőrizeti kirendeltséggé alakul át.

Ugyanebben az évben a parlament elfogadta az idegenrendészeti törvényt, melynek 1994. május 1-jei hatályba lépése jelentősen megváltoztatta a határőrség jogállását, hatáskörét, működésének feltételeit. (1920 óta először volt ismét jogi alapja a Határőrség ilyen irányú tevékenységének.)

A kerületeket igazgatóságokká alakították át. Ezek szervezeti felépítése jelentősen eltért a korábbi modelltől. Új igazgató-helyettesi szervezetet alakítottak ki, amely magába foglalta a kiképzési, humánszolgálati és közművelődési, valamint az informatikai osztályokat.

Megváltozott a Határőrség diszlokációja is, hiszen megszűnt a zalaegerszegi és a soproni igazgatóság. A forgalom ellenőrző pontokról a sorállományt kivonták. Ezzel egy időben folytatódott az őrök hivatásos szervezetének kialakítása. Az Ideiglenes Körleteket Közösségi Szállásokká szervezték át. Területi bűnügyi felderítő szolgálatokat hoztak létre.

A határőrség nyomozó-, és idegenrendészeti hatósági jogköröket kapott az idegenrendészeti és a rendőrségi törvény hatálybalépésével.

1994 április 06-án megszűnt a madarasi őr. Tevékenységét és illetékességi területét a bácsbokodi és a bácsalmási határőrizeti kirendeltség kapta meg. Ez utóbbi ekkor költözött a madarasi objektumból jelenlegi, bácsalmási objektumába. Ugyancsak ebben az évben **szűnt meg a**

kisszéksői őr. Ennek feladatát és illetékességi területét a röszei és a mórachalmi határőrizeti kirendeltség vette át.

1995-ben ugrásszerűen megnőtt a szerb határszakaszon a lopott gépjárművek illegális külföldre juttatása az un. „zöldhatáron”.

1996-1998 között a Határőrség valamennyi végrehajtó szervezeti egységében véglegesen befejeződött az átállás. A szervezet felkészült a sorállomány teljes kivonására. A szervezetben új állománycsoport jelent meg: a szerződéses tiszthelyettesek.

1997-ben hatályba lépett a határőrizetről és a Határőrségről szóló törvény (XXXII.) valamint ennek végrehajtásáról szóló BM rendelet, amely törvényes kereteket adott a szervezet tevékenységének, és mellyel teljessé vált a határőrség tevékenységének, működésének és eljárásainak szabályozása. Ebben az évben a kiskunhalasi határszakaszon 50%-al nőtt a felfedett gépjármű csempész esetek száma.

1998. február 28-án Szerbia megtámadta Koszovót.

1998 április 1-jével leszerelt a Határőrségtől az utolsó sorkatona is (1997. évi a határőrizetről és a Határőrségről szóló törvényben foglaltaknak megfelelően.)

1998. szeptemberében bevezették az új magyar útlevelet, amely már az EU normáknak megfelelő adathordozói oldallal készült.

1999-ben ismét sor került a határvadász erők összevont alkalmazására, ezúttal a jugoszláv államhatáron (NATO bombázás időszak). Tovább folyt a szervezet korszerűsítése. Ennek során megszűntek a humánszervezési szervezetek, és létrejött a Humán Osztály.

A diszlokáció jelentősen megváltozott, mivel több kirendeltséget összevontak. Kialakították a Bevetési Szervezeteket mind országos, mind területi szinten. Modern technikai eszközökkel gazdagodott a Határőrség, melyek nagyban segítettek, segítik munkánkat. Ilyenek például a hőkamerák, az éjjellátók, a járőrautók, a lépésérzékelők, a CO mérők, az ipari endoszkópok, a különféle útlevél- és határforgalom ellenőrzés során használt eszközök, a járőr felszerelések, a motorkerékpárok, speciális járművek, informatikai és rádiótechnikai berendezések, különféle személyl és tehergépkocsik, valamint a járőrhajók.

A 90-es évek végén a Kiskunhalasi Határőr Igazgatóság szervezeti felépítése a következő volt:

Határőrizeti Kirendeltségek:

Határforgalmi Kirendeltségek:

Hercegszántó

Hercegszántó

Bácsbokod

Tompa-Kelebia

Bácsalmás

Bácsalmás (Tompa-Kelebia alárendeltségében)

Tompa

Szeged

Mórachalom

Tiszasziget (Szeged alárendeltségében)

Rösze

Szeged

Tiszasziget

A fentiekén túl még a Bácska határvadász század (Kiskunhalasi állomáshellyel) a Tisza határvadász század (Szeged állomáshellyel), valamint a Közösségi Szállítás (Kiskunhalason) tartozott az igazgatóság alárendeltségébe.

Az idegenrendészeti és a határőrizeti törvényeket a kor követelményeinek megfelelően módosították, ezzel kiszélesítve a határőrség rendészeti tevékenységét, és hatósági feladatait. Ezeknek a módosításoknak a következtében a Közösségi Szállítások Idegenrendészeti Fogdává alakultak át.

1999. február 06-án 11 nyugat európai országban bevezették a közös európai valutát, az eurót. (Az euró-bankót és a fém pénzeket azonban csak 2002-ben adják ki először.)

1999. március 12. hazánk Lengyelországgal és Csehországgal együtt belép a NATO-ba.

1999. március 24-én a NATO bombatámadást indít Jugoszlávia (Szerbia) ellen a Koszovói konfliktus miatt. A támadások egészen június 10-ig tartanak. (A szerbek ekkor hajlanak a tárgyalásos rendezésre.)

2000. május 03-án megszűnt a Kiskunhalasi Lovasiskola (ekkor már Lovasbázis).

Megfogalmazódott hazánk Uniós tagságának gondolata, amely további szervezeti módosításokat követelt. (Pl. a leendő belső határokon létszámcökkentések, kirendeltségek összevonása).

2001. december 31-én bevezették az új nyári szolgálati öltözetet.

2002-ben a technikai fejlesztés keretében az igazgatóság a következő eszközöket kapta:

- Black Cat (éjjellátó), - Marinello (motoros kishajó), - Co mérő berendezés és lépésérzékelő, - Ipari endoszkóp,

2002. év elején megszűnt a röszei határőrizeti kirendeltség. Feladatait és illetékességi területét a szegedi határőrizeti kirendeltség vette át. Ugyan ez év november 01-én adták át a Kelebia HRK új, az EU normáknak is megfelelő objektumát, és az év végén az új röszei közúti határátkelőhelyet.

Kidolgozták az ország egész területét lefedő **migrációs hálót**, és újraszervezték a mélyszégi határőrizeti rendszert.

2002. szeptember 20-26. között az igazgatóság részt vett a „Kék fény” fedőnevű osztrák, szlovén magyar részvétellel szervezett nemzetközi határrendészeti akcióban.

2002. december 17-19. között igazgatóságunk szervezésében első alkalommal került sor egy magyar-jugoszláv közös határrendészeti akcióra.

A Határőrséggel szemben megfogalmazódott új követelmények teljesítését a kettős jogállás kifejezetten hátráltatta.

Ilyen elvárások voltak például a rendvédelem szolgáltató szerepének erősítése, a civil közigazgatáshoz való közelítése, a különböző rendvédelmi szervek közötti kooperáció, a párhuzamos feladatok integrációja, a költségtakarékos rendvédelmi igazgatás, rendvédelmi uniós együttműködés.

A további technikai fejlesztések kapcsán **2003-ban** Lion típusú kézi hőkamerát és Quick Silver típusú motoros járőrhajót kaptunk. Az objektumok fejlesztése terén további előrelépést jelentett, hogy ez év december 17-én adták át az új Tompai Közúti Határátkelőhelyet.

Hazánk 2004. május 01-én az Európai Unió tagja lett. Taggá válásával, majd ugyan ebben az évben az Alkotmány módosításával tovább változott a Határőrség feladatrendszere és ezzel párhuzamosan szervezeti felépítése is (az Alkotmány módosítás létrehozta a Határőrség kizárólagos rendvédelmi státuszát).

Ugyanebben az évben kezdte meg a Határőrség a Schengeni Egyezmény által előírt feltételek teljesítésére való felkészülést. Ennek részeként megkezdtek a Szeged HRK Moszkvai körúton található objektumának az új követelményeknek megfelelő felújítását.

2004 július 01 és július 15 között a **határőrizeti és határforgalmi kirendeltségeket összevonták.** A folyamat során valamennyi határőrizeti és határforgalmi kirendeltség megszűnt. (Ennek utolsó elemeként a tiszasziget határőrizeti kirendeltség szűnt meg.) Az **új szervezeti elemek a határrendészeti kirendeltségek** lettek. Feladatait és illetékességi területét a szeged határrendészeti kirendeltség vette át.

Ezzel lezárult az igazgatóság határőrizeti és határforgalmi kirendeltségeinek átszervezése (összevonása), melynek eredményeként a határrendészeti kirendeltségek létrejöttek.

Ezeket a változtatásokat követően az igazgatóság felépítése a következő volt:

Határrendészeti Kirendeltségek:

Hercegszántó HRK

Bácsbokod HRK

Bácsalmás HRK

Kelebia HRK

Szeged HRK

Az igazgatóság szervezetébe tartozik még a Bácska hv.század és a Tisza hv.század, valamint az Idegenrendészeti Központ (korábban Közösségi Szállás).

2005. augusztus 24-28. közötti időben igazgatóságunk aktív részese volt a „Zöld Régió” fedőnevű német, magyar és szerb részvétellel megrendezett nemzetközi határrendészeti akcióban.

Szeptember 05. és 16. között a „Joint Operation” fedőnevű nemzetközi akció zajlott igazgatóságunk területén.

2005-ben bevezették a bevetési huzatruhát.

2006. május 21-23. között a SCHEVALL ellenőrök tekintették meg igazgatóságunk felkészültségét (a magyar határőrség felkészültségének ellenőrzése részeként) a Kelebia és a Szeged HRK-ken.

Az ellenőrzéssel egy időben, május 16-25. között zajlott igazgatóságunkon a „Border Castle” fedőnevű nemzetközi határ és idegenrendészeti akció, melyben a magyar szakemberek mellett francia, osztrák, szerb és spanyol szakemberek is részt vettek.

A Határőrség jövőbeni tevékenysége, és szervezete:

Az Alkotmánymódosítás eredményeként megszűnt a Határőrség kettős jogállása, kialakult egy tisztán rendvédelmi szerv. Azonban a Határőrségnek továbbra is ki kell vennie részét a haza katonai védelméből. Az ország-védelmi terv rögzíti is a szervezet feladatait.

A haderőreform és a rendvédelmi szervek korszerűsítése azonban ezeknek a feladatoknak az újragondolására kell hogy készítse az illetékeseket.

Az Unió határbiztonsági rendszerében való hatékony részvétel érdekében a Határőrségnek továbbra is a határőrizeti, határforgalom-ellenőrzési, határrend-fenntartási, bűnüldözési és idegenrendészeti feladatokat kell hogy ellásson alaptevékenysége keretében. Azonban az alapfeladat ellátás mellett a szervezetnek aktívan közre kell működnie a közbiztonság, a belső rend védelme, a katasztrófák elleni védelemi és az ország katonai védelmi feladatainak végrehajtásában.

A Magyar Határőrség fejlesztése tudatos és részletesen megtervezett tevékenység. A stratégiai célok kijelölése mindig két lépéssel előre jelöli ki a végrehajtandó feladatokat.

Jelenleg a schengeni tagságra való felkészülés, a csatlakozás előkészítése folyik. De már ki lettek jelölve azok a célok, melyeket Románia, Bulgária és Horvátország csatlakozásakor kell végrehajtani, várhatóan 2007-2010 között. Ezt követően a fenti országok Schengen-taggá válásakor egy újabb határellenőrzési rendszerváltást kell végrehajtania a magyar Határőrségnek.

A szervezet helyének jelentőségét az EU határbiztonsági rendszerében az adja, hogy az EU határok 600 km-el keletebbre tolódtak. A külső szárazföldi határok bővítésének 50%-át hazánk adja. Az EU leghosszabb balkáni szárazföldi határa is magyar.

2005-től kezdve az ország határbiztonságának lényege a megelőző tevékenység előtérbe kerülése, a veszélyforrásoknak már azok helyszínén történő csökkentése, a nemzeti határőrsegekkel való minél szorosabb együttműködés (távoli veszély-megelőzési biztosítás) lett.

A közelbiztosítási feladatok közül kiemelkedik a leendő új tagállamokkal a közös határon kialakított, a szolgálatszervezés összekapcsolásáig kidolgozott biztonsági zóna, a többi szomszédos állammal (Ukrajna, Szerbia-Montenegró) pedig a lehető legszélesebb körű együttműködés.

Az új kihívásoknak megfelelő szervezet kialakításakor figyelembe kell venni:

- hogy az állam saját működésének költségeit drasztikusan csökkenti,
- hogy a 2001. szeptember 11-i terrortámadás óta a világon mindenütt megnőtt az igény a biztonság iránt.

A jelentkező feladatoknak jelen körülmények között csak a négy alapelv messzemenő figyelembe vételével, alkalmazásával lehet eleget tenni. Ezek: kooperáció, koordináció, kommunikáció és integráció.

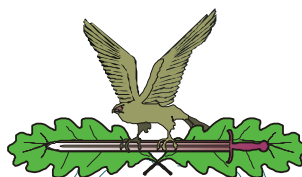
Befejezés:

Akkor, amikor a Kiskunhalasi Határőr Kerület, Igazgatóság illetve jogelődjei történetéről beszélünk, nem szabad elfeledkeznünk azokról a személyekről sem, akik ezeket a szervezeteket irányították, vezették. Hiszen tevékenységükkel nagyban hozzájárultak a kerület, Igazgatóság kiváló munkavégzéséhez. A Kiskunhalasi Határőr Kerület, majd Igazgatóság parancsnokai (igazgatói) a következő személyek voltak:

- Szmetya József szds.
- Érsek Bertalan alez.
- Kanok Győző alez.
- Morovszki András őrgy.
- Dunai Péter őrgy.
- Csernisov Károly őrgy.
- Nógrádi György alez.
- Bágyi János alez.
- Dudás István ezds.
- Vasmanszki Károly ezds.
- Kátai József ddtbk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. **Dr. Sallai János hőr. alezredes: Az államhatárok**
Változó Világ sorozat Press Publica Kiadó, 2004.
2. **Dr. Sallai János hőr. alezredes: A magyar állam és etnikai határok története és kapcsolata**
Határőrségi Tanulmányok 2002/3. különszám
3. **A Határőrség megalakulása és harca a népi hatalomért 1945-1948. A BM Határőrség Politikai Csoportfőnökség ünnepi kiadványa a Határőrség megalakulásának 25. évfordulójára 2240. számú példány**
Zrínyi Nyomda, 1970.
4. **Révai Nagylexikon 9. kötet 584. oldal „határőrvidék”**
Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest 1913.
Hasonmás kiadás: Szépirodalmi és Babits Könyvkiadó, 1991.
5. **A magyarok krónikája**
Officina Nova Kiadó 1995.
6. **Dr. Ernyes Mihály: A magyar határőrizet történetének vázlata**
Határőrségi Tanulmányok 2001/3. különszám
7. **Dr. Bacsa Gábor: Magyar Királyi Határőrség Magyarország déli határain 1932-1938.**
Határőrségi Tanulmányok 2000/3. különszám
8. **Prof. Dr. Szabó Miklós nyá. vezérőrnagy: A magyar Határőrség újkori története 1950-től a rendszerváltásig.**
Határőrségi tanulmányok 2005/1. különszám
9. **Dr. Babos Albert nyá. dandártábornok: A magyar határőrség újkori története a rendszerváltozástól napjainkig.**
Határőrségi tanulmányok 2005/1. különszám
10. **Dr. Nagy József hőr. alezredes: A Határőrség tevékenységének, szervezetének változásai 1958-1989. között.**
Határőrségi tanulmányok 2001/4. különszám
11. **Dr. Sándor Vilmos hőr. ezredes: Változó környezet, változó magyar határőrség.**
Határőrségi Tanulmányok 1999/2. szám
12. **Tornyai Miklós hőr. őrnagy: A hivatásos határforgalom ellenőrzésre átállás személyzeti feladatai, folyamata és tapasztalatai a Kiskunhalasi Határőr Igazgatóságon. (1990-1995 között)**
ZMNE szakdolgozat 1997.

Görbe Attiláné Zán Krisztina

„Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának megjelenése a Határórség idegenrendészeti tevékenységének gyakorlati megvalósításában” című doktori (PhD) értekezés szociológiai vizsgálata

Szegregációs folyamatok a modern társadalmakban

*Mottó: „Hiába füröszöd önmagadban,
csak másban moshatod meg
arcodat”*

(József Attila: Nem én kiáltok)

Bevezetés

A vallási, faji, világnézeti, nemi vagy bármilyen más különbség alapján történő elkülönítése, hátrányos helyzetű megkülönböztetése egyes személyeknek vagy emberek bizonyos csoportjainak nem csupán egy-egy társadalom belső problémája. Vagyis a szegregáció nem tekinthető egy ország „belügyének”, hiszen az érintettek megpróbálnak minden lehetőséget fel- és kihasználva menekülni ebből a számukra jogsértő, megalázó helyzetből.

A „menekült” szó hallatán ma az átlag európai polgár képzeletében rosszabb esetben a szociális ellátórendszeren élőködő, bizarr kulturális szokásokkal rendelkező, kellemetlen idegen, de még jobb esetben is csak egy segítségre szoruló, szájalomra méltó külföldi képe sejlik fel. A sajtó is rendszeresen szinonimaként használja a menekült, a bevándorló és az illegális migráns fogalmát, annak ellenére, hogy ezek mind jogi, mind hétköznapi értelemben teljesen különböző élethelyzetet írnak le.

Valójában az irányadó 1951-es Genfi Egyezmény meghatározása szerint menekült az, akinek hazáját faji, vallási, nemzeti hovatartozása, politikai véleménye vagy egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása miatti üldöztetéstől való megalapozott félelmében kell elhagynia.

A Genfi Egyezmény nemcsak a menekült fogalmát határozza meg, hanem elő is írja, hogy az egyezményhez csatlakozó államoknak be kell fogadniuk a menekülteket, és széles körű jogokat kell biztosítaniuk a számukra. Egy állam saját befogadási kapacitását mérlegelve is bizonyos általános érvényű, nemzetközi egyezményekben és az államok belső jogában is lefektetett emberi jogokat (például a család egységét vagy a gyermek mindenek felett való érdekét) tiszteletben tartva dönthet arról, hogy befogadja-e a menekülni kényszerülteket.

Érdemes megjegyezni, hogy az ezredforduló Európája egyre kevésbé akarja befogadni a menekülteket, jóllehet gazdasági és szociális szempontból egyre inkább szüksége van rájuk.

A szegregáció fogalma a nemzetközi jogban

A szegregáció a diszkrimináció egyik formája, ezért a diszkriminációt tiltó nemzetközi egyezmények sora implicit módon a szegregáció tilalmát is megfogalmazza. A törvény előtti egyenlőséghez és a megkülönböztetéssel szembeni védelemhez való egyetemes emberi jogot elismeri az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, az Egyesült Nemzeteknek a Polgári és Politikai Jogokról szóló, valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális jogokról szóló Nemzetközi Egyezségokmánya, továbbá az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Európai Egyezmény.

A faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény, (amelyet Magyarország a 1969. évi 8. törvényerejű rendelettel hirdetett ki) amint azt neve is mutatja teljes egészében a diszkriminációval foglalkozik. Az egyezmény megalkotásának okai között, majd a fogalmak meghatározásánál beszél az elkülönítésről, szegregációról.

Az egyezmény létrejöttének indokai között a gyarmatosítással összefüggésben említi meg a szegregációt:

„tekintettel arra, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete a gyarmati rendszert és az azzal járó elkülönítés és megkülönböztetés mindenféle alkalmazását - bármilyen formában és bárhol legyen is – elítélte...”

Majd a faji gyűlölet és felsőbbrendűségen alapuló kormányzati politikák egyikeként hív fel az ellene való küzdelemre:

„aggódással eltelve a faji megkülönböztetésnek a világ egyes területein még mindig előforduló megnyilvánulásai és a faji felsőbbrendűségre vagy gyűlöletre alapozott olyan kormánypolitikák miatt, mint az apartheid és az elkülönítés vagy szétválasztás politikája...”

Később, a diszkrimináció különösen veszélyes formájaként ítéli el a szegregációt, és kötelezi a részes államokat, hogy tegyenek meg mindent megelőzésére, tiltására, megszüntetésére.

„A részes államok különösen elítélik a faji elkülönítést és az apartheidet és vállalják, hogy a joghatóságuk alá tartozó területeken minden ilyen természetű gyakorlatot megakadályoznak, eltiltanak és megszüntetnek.”

Az **Európai Unió** szervezetei több dokumentumban is hitet tesznek azon célkitűzés mellett, hogy az Unió a szabadság, biztonság és igazságosság térségévé fejlődjön. Először az EU Alapszerződésébe került be a diszkrimináció tilalma (az 1999. május 1-én hatályba lépett Amszterdami Szerződés 13. Cikke), majd az Alapvető Jogok Chartájának 21. Cikke fogalmazta meg a faji, nyelvi alapú, illetve az etnikai származáson és a nemzeti kisebbséghez tartozáson alapuló diszkrimináció tilalmát. Ezután megszülettek az esélyegyenlőségről szóló irányelvek.

„A faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés alááshatja az EK-Szerződés célkitűzéseinek megvalósítását, különösen a magas fokú foglalkoztatási szint és szociális védelem elérését, az életszínvonal és életminőség emelését, a gazdasági és szociális kohéziót és szolidaritást.” Érvel az EU Tanácsa a faji egyenlőség direktívájának megalkotása mellett.

A diszkriminációt tiltó direktívák (2000/43/EK és a 2000/78/EK irányelvek) kifejezetten nem említik a szegregáció fogalmát, de a diszkrimináció definíciója alapján – mint a hátrányos megkülönböztetés egyik megvalósulási formájának – egyértelmű a tilalma.

- a) *közvetlen megkülönböztetés áll fenn, ha egy személlyel szemben faji vagy etnikai alapon kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben hasonló helyzetben eljárnak, eljárta vagy eljárának.*
- b) *közvetett megkülönböztetés áll fenn, ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat az egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest különösen hátrányosan érint, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek.”*

A direktívák természetesen csak irányelvek, ha kötelezőek is, a tagállamokat „csupán” arra kötelezik, hogy belső jogukban valósítsák meg az iránymutatásait. Tehát a bennük megfogalmazott definíciók nem szó szerint kerültek a magyar jogba, sőt a tagállam a direktíva „védelmi szintjénél” magasabb mércét is megállapíthat.

Az Európa Tanács **Emberi Jogok Európai Egyezményének** (EJEE) (amit Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvény hirdetett ki) 14. Cikke mondja ki a diszkrimináció-tilalom elvét. Eredetileg ez a tilalom csak az Egyezményben felsorolt jogokkal összefüggésben volt alkalmazható, a 12. Kiegészítő jegyzőkönyv azonban kiterjesztette a védett jogok körét, minden „törvény által biztosított jog” vonatkozásában.² Fontos hangsúlyozni, hogy az Egyezmény ratifikációjával az államok az Európai Emberi Jogi Bíróság esetjogában kifejezésre jutó értelmezés alkalmazására is kötelezettséget vállaltak.

E szerint nem minden különbségtétel tiltott, diszkriminációról csak akkor van szó, ha egy személyt vagy csoportot más, azonos helyzetben lévő személyekkel, vagy csoporttal történő

---

² A 12. kiegészítő jegyzőkönyv még nem lépett hatályba.

összehasonlításban kezelnek hátrányosabb módon. A különbségtétel azonos helyzetben lévők között is csak akkor számít diszkriminációnak, ha a különbségtételnek nincsen objektív és ésszerű indoka. Az ilyen indok létét a különbségtétel célja és hatása összefüggésében kell megvizsgálni: a különbségtételnek nem csupán legitím célt kell szolgálnia, de az elérni kívánt cél és a különbségtétel adott eszköze között ésszerű arányosságnak kell fennállnia.

Az Európa Tanács **Európai Rasszizmus és Intolerancia elleni Bizottsága** (ECRI) 7. számú általános irányelv ajánlása (Ajánlás), amely a nemzeti jogalkotás számára fogalmazza meg a diszkrimináció-ellenes szabályozás kulcselemeit, kifejezetten megnevezi a szegregációt, mint a diszkrimináció egyik, a nemzeti jogalkotásban is nevesítetten tilalmazandó formáját. Az Ajánlás szerint közvetlen diszkriminációról van szó, ha a faji, etnikai, ... alapú különbségtételnek nincs objektív és ésszerű indoka. Objektív és ésszerű az indok, ha a különbségtétel jogszerű célért történik, és ha a különbségtétellel elérni kívánt cél és a különbségtétel adott eszköze ésszerű arányban áll egymással. Közvetett diszkriminációról beszél, ha egy látszólag semleges rendelkezés/feltétel/gyakorlat a faji, vagy etnikai származású személyek számára nehezebben teljesíthető, kivéve, ha ez a rendelkezés objektív és ésszerű indokkal bír.

Az Ajánlás a szegregáció fogalmát így határozza meg: olyan magatartás, amellyel valaki személyeket objektív és ésszerű indok nélkül elkülönít egymástól faji, etnikai, ... alapon. Az objektív és ésszerű indok a diszkrimináció fogalmánál megfogalmazottakat jelenti. Az Ajánlás hangsúlyozza, hogy az önkéntes elkülönülés nem jelent szegregációt.

Az oktatásban előforduló jogellenes elkülönítést az 1964. évi 11. törvényerejű rendelettel kihirdetett **UNESCO egyezmény „az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről”** (Tvr.) is tilalmazza. 1. Cikke definiálja a „megkülönböztetés” fogalmát:

„1. A jelen egyezmény szempontjából a „megkülönböztetés” kifejezés alatt értendő a fajon, bőrszínen, nemen, nyelven, valláson, politikai vagy bármilyen egyéb véleményen, nemzetiségi vagy társadalmi származáson, vagyoni helyzeten vagy születésen alapuló minden olyan különbségtétel, kizárás, korlátozás, vagy kedvezés, amelynek célja vagy következménye az oktatás terén való egyenlő elbánás megszüntetése vagy akadályozása, nevezetesen:

a) valamely személy vagy csoport kizárása az oktatás bármely fajtájában vagy fokozatában való részvételből;

b) valamely személynek vagy csoportnak alacsonyabb színvonalú oktatásra való korlátozása;

c) bizonyos személyek vagy csoportok részére külön oktatási rendszerek vagy intézetek létesítése vagy fenntartása, a jelen egyezmény 2. Cikkében foglalt rendelkezések fenntartásával, vagy

d) valamely személynek vagy csoportnak az emberi méltósággal össze nem egyeztethető helyzetbe való juttatása.”

Bár az egyezmény nem használja a szegregáció fogalmát, a „kizárás”, „korlátozás”, a „külön oktatási rendszerek fenntartása és létesítése” egyértelműen a jogellenes elkülönítést tiltja. A jogszerű elkülönülés eseteit a 2. cikkben sorolja fel: három esetben tartja törvényesnek az elkülönülést,

A) Ha két nembeli tanulók számára létesítik és

- a) egyenlő lehetőséget nyújtanak,
- b) azonos fokú képesítést nyert tanszeméllyel,
- c) azonos minőségű iskolai helyiségekkel és felszereléssel működnek, valamint
- d) azonos értékű tanulmányi program elvégzését teszik lehetővé.

B) vallási, nyelvi okokból, ha

- a) a szülők kívánságának megfelelő oktatást nyújtanak, és
- b) az oktatás összhangban áll az illetékes hatóságok által előírt normákkal, különösen az azonos fokozatú oktatás tekintetében,

C) magániskolák,

- a) ha nem az a céljuk, hogy bármely csoport kizárását biztosítsák, és

- b) az oktatás összhangban áll az illetékes hatóságok által előírt normákkal, különösen az azonos fokozatú oktatás tekintetében.

A szegregáció fogalma a magyar jogban

1998-ig az antidiszkriminációs jogalkotás az ágazati jogszabályok diszkrimináció-tilalmi rendelkezésekkel való kiegészítésére szorítkozott. Ezt a szemléletet törte meg a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény elfogadása, amely a törvényhozás elmozdulását jelentette abba az irányba, amely az egyenlő bánásmód részletszabályait egyes társadalmi csoportok számára dolgozza ki. A diszkrimináció-tilalom hatályosulását szolgáló definíciók és részletes végrehajtási szabályok hiányát a jogalkotási koncepció ezen ellentmondásossága is tetézte.

A 2000. évi beszámolóban a hiányosságok pótlására, illetve az ellentmondás feloldására; továbbá a 2000/43/EC számú antidiszkriminációs irányelvnek megfelelő jogi norma megalkotásának a lehetőségét „demonstrálva” közzétették antidiszkriminációs törvénytervezetüket. Céluk a fogalomtisztázás, az eljárási rend és szankciórendszer irányelvnek megfelelő, és egyben a magyar jogrendszer sajátosságait figyelembe vevő kialakítása volt.

2000. után megkezdődött az antidiszkriminációs joganyag lassú át-, illetve kialakítása. Ebben a folyamatban az ombudsman szakértőként vett részt: 2003-ban a Kotv. részletes fogalomrendszerrel és eljárási renddel egészült ki. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebtv.) hatálybalépésével a fogalmak meghatározása átkerült ebbe a törvénybe, illetve az általános eljárási szabályok mellett, a különböző területekre (foglalkoztatás, oktatás, szolgáltatások, ...) speciális rendelkezések is születtek.

A szegregáció definícióját az **egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény** (Ebtv.) 10. § (2) bekezdése így fogalmazza meg:

„Jogellenes elkülönítésnek minősül az a magatartás, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját másoktól - tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok nélkül - elkülönít.”

(A 8. §-ban meghatározott tulajdonságok: nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiség, nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság (terhesség) vagy apaság, szexuális irányultság, nemi identitás, életkor, társadalmi származás, vagyoni helyzet, foglalkoztatási jogviszonynak vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonynak részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, érdekképviselőhez való tartozás, egyéb helyzet, tulajdonság)

A kimentést – a felelősség alóli mentesülést – a Strasbourg-i Bíróság és az Alkotmánybíróság is az alábbi tartalommal használja. „A tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok” azt jelenti, hogy legitim, jogszerű célja van a különbségtételnek, és a különbségtétellel elérni kívánt cél és a különbségtétel adott eszköze, módja ésszerű arányban áll egymással. Ebben az esetben az elkülönítés nem számít jogellenesnek.

Az Ebtv. kitér az oktatás területére is:

„27. § (3) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen valamely személy vagy csoport

a) jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban,

b) olyan nevelésre, oktatásra való korlátozása, olyan nevelési, oktatási rendszer vagy intézmény létesítése, fenntartása, amelynek színvonala nem éri el a kiadott szakmai követelményekben meghatározottakat, illetve nem felel meg a szakmai szabályoknak, és mindezek következtében nem biztosítja a tanulmányok folytatásához, az állami vizsgák letételéhez szükséges, az általában elvárható felkészítés és felkészülés lehetőségét.

(4) Az oktatási intézményekben nem működhetnek olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanulói, hallgatói, szülői vagy más szervezetek, amelyek célja más személyek vagy csoportok lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése.”

A törvény indokolása hangsúlyozza, hogy az oktatás területén speciális szabályra azért volt szükség, mert jogellenes elkülönítés leggyakrabban az oktatásban tapasztalható. Szegregáció

valószínűleg meg akkor is, ha az elkülönítés számarányukhoz viszonyítva lényegesen nagyobb arányban érinti a kisebbségi csoport tagjait, mint a többi tanulót. (Ekkor közvetett diszkriminációról beszélhetünk.)

Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését, ha önkéntes részvétel alapján közoktatási intézményben a szülők kezdeményezésére olyan kisebbségi vagy nemzetiségi oktatást szerveznek, amelynek célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását. Az ilyen oktatásban résztvevőket azonban semmilyen hátrány nem érheti, és az oktatásnak meg kell felelnie az állam által jóváhagyott, államilag előírt, illetve államilag támogatott követelményeknek. (Ebtv. 28. § (2))

A hatályos magyar jog tehát általános jelleggel és az oktatás területén speciálisan is definiálja és tiltja a szegregációt.

A szegregáció szociológiai fogalma

A szegregáció fogalmát a hazai szakirodalom leggyakrabban a területi elhelyezkedéssel, lakhatással és az ebből következő intézményi – Magyarországon jellemzően az oktatás területén jelentkező – elkülönüléssel/elkülönítéssel kapcsolatban használja.

Szegregációnak nevezzük azt a jelenséget, amikor egy-egy településen belül a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok stb. lakóhelye erősen elkülönül egymástól. A szegregáció együtt jár a jövedelmi viszonyok és a települési infrastruktúra lényeges egyenlőtlenségeivel.³

Magyarországon a lakóhelyi szegregáció térségek, települések között és településeken belül is megjelenik. A lakóhelyi elkülönültség megmutatkozik egyrészt a városok slumosodó kerületeiben, leromló negyedeiben, másrészt az ország szegényebb régióiban kialakult aprófalvas települési zárványokban.

Budapest városszerkezetét vizsgálva is arra a következtetésre juthatunk, hogy az egyes kerületeket összehasonlítva, és a kerületeken belül egyaránt lényeges különbség van a lakhatási feltételek között.

Az 1945 utáni hazai társadalomfejlődés egyik legnehezebben korrigálható torzulása az évszázados települési egyenlőtlenségek szélsőséges felerősödése volt.⁴ Az elszegényedő aprófalvas elkülönülés kialakulásában szerepet játszik az egyre súlyosabb problémát jelentő munkanélküliség, az infrastrukturális feltételek növekvő eltérése, a spontán migrációs folyamatok, a jobb helyzetű társadalmi rétegek tömeges elvándorlása, amely az aprófalvak társadalmi struktúráját, belső közösségi viszonyait eltorzítja.

A települési egyenlőtlenség egy önmagát felerősítő folyamatot indít el. A tehetősebb réteg migrációjával növekszik a hátrányos helyzetűek aránya az adott lakóközösségekben, amely a társadalmilag mobilabb állampolgárok további elköltözését eredményezi.

Ez a folyamat Magyarországon jellemzően az etnikai alapú társadalmi kirekesztéssel is összekapcsolódik. A spontán migráció felerősödéséhez a többségi társadalom tudatos kirekesztő törekvései és a helyi önkormányzatok intézkedései is hozzájárulnak.⁵

A roma lakosság jelentős része vidéken, gazdaságilag és infrastrukturálisan elmaradottabb régiókban, szegregált lakókörülmények között él. 1971. évben a cigány emberek kétharmada még telepen lakott. A 60-as 70-es években telep-felszámolási program indult, ellentmondásos végrehajtása azonban a szegregált lakóhelyek újratermeléséhez vezetett. A 80-as évek végétől a nagyipari ágazat összeomlása, a növekedő munkanélküliség a romák lakóhelyi elkülönültségét tovább erősítette. Az 1990-es évekre a roma népesség aránya jelentősen megnőtt az ország szegényebb régióinak kisebb településein és a nagyvárosok leromlott kerületeiben. A kutatók

³ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris kiadó, 1997. 194. o.

⁴ Szalai Júlia: A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon. (Előadás a Magyarország társadalmi helyzete, kulcsfontosságú kihívások a társadalmi kirekesztődés elleni harcban c. témához az Európai Unió Bizottsága és az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium égisze alatt szervezett Magyar Nemzeti Szemináriumon a társadalmi beilleszkedésről. 2002. július 18.)

⁵ Havas Gábor, Kemény István, Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában, Oktatáskutató Intézet Új Mandátum Könyvkiadó Bp. 2002. 62 o.

2003-ban újra az 1971-es elkülönítettségi arányokkal találkozottak. „A forma más, mert telepek már csak kismértékben vannak, a szegregáció mértéke azonban ma is ugyanakkora.”⁶

A migrációs folyamat demográfiai változásokat is okozott a településeken. Az aprófalvas települési zárványokban általában az idősebb népesség maradt, a megüresedett házakba nagy számban költöztek be roma családok. Ennek a demográfiai és szegregációs folyamatnak az egyik következménye, hogy a cigány általános iskolások 30 százaléka 1000 fő alatti lélekszámú kisközségek iskoláiba jár, ahol átlagos arányuk meghaladja az 50 %-ot, miközben a teljes népességnek csak a 6 %-a él ilyen településeken.⁷

A migráció jogi fogalma

A **nemzetközi migrációnak** ma nincs egységes, átfogó elmélete, csak elméleti töredékek léteznek, amelyek nagyrészt egymástól elszigetelten jöttek létre. A bevándorlásban érvényesülő minták és tendenciák viszont azt jelzik, hogy a jelenlegi migrációs folyamat átfogó téma, sokoldalú természetű olyan árnyalt megközelítést követel meg, amelyben megjelenik a távlatok, szintek és feltételezések sokfélesége.

Elméleti modellek sora foglalkozik azzal, hogy milyen okokra vezethető vissza a nemzetközi migráció, és alapvetően különböző fogalmakat, feltételezéseket és vonatkoztatási rendszereket használnak.

Az emigráció megindulásának különféle okai lehetnek:

- az egyéni jövedelemszerzés vágya,
- törekvés a háztartási jövedelmi kockázatok szétterítésére,
- a munkaadók alacsony bérű munkavállalók iránti keresletének kielégítését szolgáló toborzó programok,
- a paraszti gazdálkodásnak a piac terjeszkedése miatt bekövetkező nemzetközi méretű visszaszorulása a perifériális régiókban,
- ezeknek a tényezőknek a kombinációja.

Egészen más körülmények magyarázhatják azonban a nemzetközi mozgás megindulását és megint mások az időbeni és térbeni fennmaradását. Bár a bérkülönbségek, a relatív kockázatok, a toborzási szándékok és a piaci terjeszkedés továbbra is mozgásra készíti az embereket, az új, a migráció során kialakuló feltételek maguk is önállóan ható tényezőkké válnak. Ilyen tényezők a migráns hálózatok kiépülése, a nemzetek közötti mozgást elősegítő intézmények fejlesztése és a munka átalakulásának társadalmi hatása a fogadó országokban. Ezeknek a változásoknak az együttes hatására nő a migráció fennmaradásának valószínűsége. Ez a folyamat kumulált (halmozott) oksággént vált ismertté.⁸ (Massey, 1990.) Az indítékok összegződnek, amikor minden egyes migrációs művelet módosítja azt a társadalmi összefüggést, amelyben a következő, migrációra vonatkozó döntést meghozzák, méghozzá úgy, hogy nő a további migráció valószínűsége.⁹

Ahogy nő a migráció gyakorisága egy közösségen belül, úgy változik értékrendje és kulturális felfogása, növelve ezáltal is a jövőbeli migráció valószínűségét. A migráció mély gyökereket ereszt az adott közösségben élő emberek viselkedésében, és a migrációval összefüggő értékek a közösség értékrendjének részévé válnak.

Míg korábban a migrációs elmélet a „klasszikus” műfajra korlátozódott - mely a migrációt, mint az embereknek a térben történő elmozdulását határozta meg -, addig a nagyvilágban végbemenő folyamatok megkérdőjelezték a konvencionális elméletet. Azt a korábbi felfogást, miszerint a migráció az eltérő lehetőségekre reagáló egyének mozgásának összessége, fokozatosan felváltotta az a szemlélet, amely a munkaerő mozgását a transznacionális kapitalista gazdaság dinamikája által kiváltott mozgásnak tekinti.

⁶ Kemény István - Jánky Béla: Települési és lakásvizonyok, Beszélő 2004/4 sz.

⁷ Havas Gábor, Kemény István, Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában, Oktatáskutató Intézet Új Mandátum Könyvkiadó Bp. 2002. 67.o.

⁸ Sík Endre: A migráció szociológiája, Szociális és Családügyi Minisztérium, Bp. 2001. 25. o.

⁹ Sík Endre: A migráció szociológiája, Szociális és Családügyi Minisztérium, Bp. 2001. 28. o.

A migráció világtérképe jelentős mértékben megváltozott. A kibocsátó és a befogadó országok közötti hagyományos kapcsolatok elhalványultak, helyükre újak léptek, ezáltal a migráció egyre komplexebb jelenséggé vált. A nemzetközi migrációt felfoghatjuk térbeli hálózatok összességeként, amelyek keletkezésének sok folyamata közös, de olyan tényezők is jellemzőek rájuk, amelyek földrajzilag változnak. Szerkezetük és működésük bizonyos mértékig független egymástól, ugyanakkor hatnak is egymásra.

A migrációs folyamatot legpontosabban rendszerszerű folyamatként lehet szemlélni. A hálózatoknak vannak általánosan érvényes jellemzői, azonban az egyes rendszerek egy adott pillanatban különböznek minden más rendszertől, és ez egyediséget kölcsönöz a hálózatnak. Az egyes nemzetközi migrációs hálózatokra úgy kell tekinteniük, mint egy egységes egész egymással kölcsönhatásban lévő részeire, amelyeket erős gazdasági és társadalmi erők mozgatnak. Ezek alkotják azt a kontextust, amelyben az egyes hálózatok kialakulnak. A migrációra mindig meghatározott történelmi kontextusban kerül sor, de maga a migráció is megváltoztatja azon országok kapcsolatát, amelyek között a migráció zajlik.¹⁰

Mind az elmélet, mind az empirikus kutatás egyre inkább a migráció és az egyéb nemzetközi folyamatok közötti összefüggés vizsgálatára irányul. A tőke, a technológia, az intézmények és a kulturális minták mozgása át meg átjárja a világrendszer egészét és összetett kölcsönhatások során hoz létre új meg új struktúrákat. E mozgások munkaerő-mozgató kölcsönhatásainak megértése a legjelentősebb kihívás a migrációelmélet előtt.¹¹

A migráció szociológiai fogalma

A **vándorlás** vagy lakóhely-változtatás, latinus nevén migráció, a demográfiai tudomány kutatási körébe tartozik. A vándorlás egyéni és társadalmi okai és következményei, valamint a tömeges vándorlásnak a kibocsátó és befogadó közösségre gyakorolt hatása azonban olyan jelenségek, amelyek a társadalom egészének és a helyi társadalmaknak a működését messzemenően érintik, ezért a szociológia tudományának érdeklődési körébe is beletartoznak. A vándorlás definíciója a demográfiában a következő: „olyan lakóhelyváltozás, amely településhatár átlépésével jár”. Tehát az egy településen belüli lakóhelyváltozás nem számít vándorlásnak.

Nemzetközi vándorlásnak nevezzük az országhatárt, átlépő lakóhelyváltozást. A nemzetközi vándorlás is lehet ideiglenes és állandóbb jellegű. Vándorlási egyenlegnek pedig a településre való vándorlás és az onnan való elvándorlás különbségét, illetve a nemzetközi vándorlásban a bevándorlás és a kivándorlás különbségét.¹²

A nemzetközi vándorlás volumene világszerte és különösképpen a fejlett országokban erősen megnőtt. A legtöbb ország mégsem rendelkezik akár csak megközelítően pontos adatokkal sem a nemzetközi kivándorlásokról és bevándorlásokról. Ennek egyik oka, hogy igen jelentős az úgynevezett illegális nemzetközi vándormozgalom, vagyis az engedély nélküli bevándorlás, különösképpen a szegényebb országokból a fejlett országokba. A határok őrzése azonban számos leküzdhetetlen akadályba ütközik, ezért sokan érkeznek az országba a határon történő útlevél-ellenőrzést kikerülve. Nagymértékben megnehezíti a nemzetközi bevándorlás statisztikai nyomon követését a nagy turista forgalom is. Gyakorlatilag nem lehet megállapítani, hogy a turistaútlevelel belépők közül hányan nem hagyják el a későbbiekben az országot.

A vándorlás elméletének legalapvetőbb megállapítása, hogy az ember rendkívüli módon vándorlásra kész élőlény. Az emberiség történetét meg lehet írni a nagy vándorlások történeteként is. A nagy nemzetközi vándorlások tehát nem kivételes folyamatok, hanem hozzátartoznak az emberiség történetéhez, ezért nem csodálkozhatunk azon, ha a következő évtizedekben is folytatódni fognak.

Itt kel megemlítenem a **nemzetközi vándorlások átmenetének elméletét** (Chesnais 1986.) Eszerint a demográfiai átmenet második és harmadik szakaszában, amikor a születési arányszám a halálzási arányszámnál lényegesen magasabb, és ezért a népesség gyorsan szaporodik, erős a kivándorlás az adott országból, a negyedik szakaszban, amikor a két arányszám kiegyenlítődik, és még inkább az esetleges ötödik szakaszban, amikor a népesség fogyni kezd, erős bevándorlás indul meg az adott ország felé. Mindenestre alig elkerülhető, hogy ha egy fejlett ország

¹⁰ Sík Endre: A migráció szociológiája, Szociális és Családügyi Minisztérium, Bp. 2001. 63-64. o.

¹¹ Sík Endre: A migráció szociológiája, Szociális és Családügyi Minisztérium, Bp. 2001. 85. o.

¹² Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris kiadó, 1997. 222-223. o.

népességszáma csökkenni kezd a halálozásoknak a születések fölötti többlete következtében, akkor a szegényebb és gyorsan szaporodó népességű országokból oda nagyszámú bevándorló érkezzék.¹³

A szegregáció és a migráció közti összefüggések

William Safran „Diaszpórák a modern társadalmakban: szülőföld- és hazatérés mítoszok (1991)című tanulmányában olyan problémákkal kerül szembe, amely nekünk is segíthet felismerni, mit is foglal magában az a jelenség, amelyet diaszpóra jellegűnek nevezünk. A **diaszpórát** a következőképpen definiálja:

„hazájukból kivándorolt kisebbségi közösségek, amelyek

- az eredeti „centrumból” legalább két „periférikus” helyre kerültek
- ápolják „szülőföldjük emlékét, ábrándképét vagy mítoszt”
- „úgy érzik - és talán okkal -, hogy a befogadó ország nem fogadja el őket teljesen”
- őseik földjére úgy tekintenek, mint ahova esetleg visszatérnek majd, valamikor, ha eljön az ideje
- elkötelezettek e szülőföld iránt és csoportontudatuk és csoportszolidaritásuk a szülőfölddel fenntartott folyamatos kapcsolatrendszer által létezik.

Ezek tehát a diaszpóra fő vonásai: a szétszórás története, az anyaország emléke/mítosza, elidegenedés a (rosszul?) befogadó országban, vágyakozás az esetleges hazatérésre, az anyaország folyamatos támogatása és a nagymértékben e kapcsolat által meghatározott kollektív identitás.

A **diaszpóratudat** pozitív és negatív irányból egyaránt épül. Negatív irányból a diszkrimináció és a kirekesztettség élményéből táplálkozik. A jövevényekkel szembeni faji sorompókat gyakran szociális és gazdasági kényszerek is erősítik. Pozitív irányból épül a diaszpóratudat az olyan világtörténelmi kulturális/politikai erővel való azonosuláson keresztül, amilyen Afrika vagy Kína. A diaszpóratudat a legjobbat hozza ki egy rossz szituációból. A kifosztottság, a marginalitás és az emigráció élményeit gyakran a szisztematikus kizsákmányolás és az előrejutás lehetetlensége is fölerősíti. Ez a megtermékenyítő szenvedés együtt létezik a túlélési technikákkal: az eltérő alkalmazkodóképességgel, a másféle kozmopolitizmussal és a megújulás konok hitével. A diaszpóratudat a veszteséget és a reményt feszültségként éli meg.

Minden emberi társadalomnak van kultúrája, de ezek az emberi kultúrák nagyon eltérőek, ugyanazon emberi szükséglet kielégítésének más-más módját írják elő. A különféle kultúrákhoz tartozó emberek között az emberiség kezdete óta voltak enyhébb vagy súlyosabb ellentétek. Több kultúrának egy társadalmon belüli együttélését nevezik **kulturális pluralizmusnak**, az ilyen társadalmat pedig **multikulturális társadalomnak**, amely azt sugallja, hogy el kell fogadni, hogy a modern társadalmakban különböző kultúrákhoz tartozók élnek együtt és kell, hogy békésen együttműködjenek.

Hogyan lehetséges a különböző kultúrájú, nemzetiségű, vallású állampolgárok békés együttélése a modern társadalmakban? **Smelser** négy olyan külső feltételt említ, amely ezt elősegíti:

- a nemzetállam politikai hatalmának decentralizációját, a régiók és helyi közösségek politikai szerepének erősítését,
- a nemzeti identitás megőrzésének nemzetközi jogi garantálását,
- az egyes emberek többes identifikációjának elterjedését, vagyis azt, hogy ne a nemzet legyen az egyetlen identitás, hanem mellette létezzék regionális, helyi, vallási, világnézeti, esetleg nemzet feletti,
- a nemzetközi civiltársadalom kialakulását.

A külföldről érkező bevándorlás annál nagyobb problémákat okoz, minél inkább eltérő, idegen kultúrából jönnek a bevándorlók. A különböző kultúrájú emberek együttéléséből adódó

---

¹³ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris kiadó, 1997. 241. o.

gondoknak nem az a megoldása, hogy a bevándorlást adminisztratív eszközökkel gátolják, hanem az, hogy a bevándorlóknak a hazai kultúrához való alkalmazkodását segítik elő, és a hazai lakosságnak az idegen kultúrájúakkal szembeni ellenérzéseit próbálják csökkenteni.

Az **integráció és asszimiláció** között meglehetősen nehéz megvonni az éles választóvonalat. Az integráció célja egy etnikumok fölötti közös, a hangsúlyt az állampolgárságra helyező identitás létrehozása, míg az asszimiláció a különbözőségek eltüntetésére a domináns etnikum identitásjegyeinek vagy egy mesterségesen megkonstruált identitásnak az általánossá tétele révén törekszik. A gyakorlatban azonban a legegyszerűbb asszimilációs politikák is előszeretettel nevezik magukat integrációs erőfeszítéseknek, a kisebbségek pedig a legőszintébb velük kapcsolatos integrációs próbálkozásokba is hajlamosak asszimilációs célokat belemagyarázni.

Az integráció és/vagy asszimiláció szószólói az etnokulturális közösségek közötti különbségek visszaszorításának az érdekében szorgalmazzák a közös iskolák használatát, a közös nyelven történő szocializációt, valamint olyan munkahelyteremtő és lakásbiztosító politikák alkalmazását, amelyek képesek elejét venni a szegregációnak.

Az asszimiláció és/vagy integráció alkalmazásának hatékonyságára vonatkozóan a következőképpen foglalhatjuk össze a következtetéseket. A modern értelemben vett etnikai identitások csak az oktatásbeli és a környezetre vonatkozó szegregáció valamilyen formája révén tarthatók fenn számottevő mértékben, mert ezekre a feltételekre szükség van kritikus kulturális tömeg megőrzéséhez az illető közösségeken belül. Egyesek még ennél is tovább mennek, és azt állítják, hogy az ilyen közösségeknek sugárzó médiákra és földjeik fölött gyakorolt ellenőrzésre is szükségük van ahhoz, hogy fenntarthassák identitásukat. Ezek az érvek arra világítanak rá, hogy azok a politikák, amelyek arra próbálják kényszeríteni az embereket, hogy közös iskolákba járjanak, és hogy egymás szomszédjai legyenek, provokatívak, és nagy valószínűséggel eredményeznek erőszakot. Ha az asszimilációs/integrációs tervek nem olyan embereket vesznek célba, akik hajlandóak fölvenni az új állampolgársággal járó identitást és lemondani etnikai identitásukról, akkor ezek a tervek több konfliktust eredményeznek, mint ahányat megoldanak.

Az **integráció** problémakörére nehéz megoldást találni. Az államnak reagálnia kell a transznacionális közösségek terület nélküli nacionalizmusainak kihívására. Társadalmi párbeszéddel és jogi eszközökkel ösztönöznie kell, hogy tegyék magukévá a befogadó társadalom politikai kultúráját.

Az etnikai determinizmus elve, a közösség belső életétől való elzárkózás nyilvánvalóan ellentétes az érintettek jogbiztonságával, ezen kívül hátráltatja az integrációt, végül potenciális nemzetbiztonsági veszélyekkel is jár. Az elvárás helyett, hogy egy-egy bevándorló etnikum majd kialakít egy olyan szervezetet, amely képviselheti az egész csoport érdekeit, párbeszédet kell folytatni a migránsok valamennyi jogszerűen működő szervezetével, kerülve a kizárólagosságot.

A migránsok integrációját a magyar nyelv, a magyar jogrendszer és a részvételi demokrácia gyakorlati oktatásának támogatásával kellene elősegíteni. Az integrációt elősegítő legfontosabb állami eszköz az oktatás. A mozgékony, modern migránsok számára különösen fontos, hogy gyermekeik más országban is élhessenek a társadalmi mobilitás lehetőségével.

Ahhoz, hogy a kialakítandó **migrációs politikai stratégia** hatékony legyen, és nemzeti érdekeinket szolgálja, mindenekelőtt arra van szükség, hogy otthon érezzük magunkat saját országunkban, garantálva legyen biztonságunk, senki se sérthessen meg bennünket büntetlenül emberi méltóságunkban, magyarságunkban. Mindehhez még olyan polgári életmódot és felfogást kell megteremteni, amelyben, természetes formában nyilvánul meg a másokkal való szolidaritás és segítségnyújtás. Ez egyben azt is jelenti, hogy a kialakítandó magyar migrációs politikai stratégiának értékorientáltnak kell lenni, azaz elő kell segítenie mindazok Magyarországra vándorlását, akik rövid és hosszú távon pozitív szerepet játszhatnak a magyar gazdaság új feltételeinek biztosításában.

Valószínűnek lehet mondani, hogy a következő évtizedekben az összes fejlett ország fokozatosan kénytelen lesz nemzetközi vándorlási politikáját liberalizálni. Az Európai Unió tagországai között ezen országok állampolgárai szabadon változtathatják lakóhelyüket. Ezért azt is valószínűnek lehet tartani, hogy hazánkból is a jelenleginél többen fognak kivándorolni, és még inkább többen fognak átmenetileg külföldön munkát vállalni, másrészt többen fognak menekültként és egyszerűen gazdasági okok miatt bevándorolni, illetve kivándorolni.

A kivándorlás rövidtávon csökkentheti a munkanélküliséget, hosszú távon azonban mindenképpen veszteséget jelent az adott társadalom számára, mert elsősorban fiatal felnőttek hagyják el az országot, akik – ha hazájukban maradnának – hozzájárulnának a nemzeti jövedelem előállításához.

A bevándorlás – a közvélemény egy részének ellenérzéseivel ellentétben – kifejezetten hasznos az adott ország számára, mivel többnyire fiatal felnőttek vándorolnak be, és mivel sokan közülük olyan munkakörben helyezkednek el, ahol a helyi lakosság nem kíván munkát vállalni. Ők lesznek azok, akik – figyelembe véve a munkavállalási korú lakosság számának csökkenését – hozzájárulhatnak a gazdasági problémák enyhítéséhez.

A migrációs politikai stratégia nem hagyhatja figyelmen kívül a magyar lakosság befogadóképességének mértékét, idegenekkel kapcsolatos toleranciájának határát - függetlenül attól, hogy a migráns magyar származású-e vagy sem -, valamint a magyar lakosság létszámának 1980-tól kezdődő fogyását. Azt, hogy az összlakossághoz viszonyítva hol van a határ a bevándorlók még elviselhető és már elviselhetetlen aránya között, nem lehet pontosan megállapítani.

Tudomásul kell venni, hogy olyan migrációs politikai koncepciót, amely nem találkozik az itt élők többségének egyetértésével, még abban az esetben sem szabad elfogadni, ha az ellentmond az eddigiekben megfogalmazottaknak.

Befejezés

A fejlett vagy magukat fejlettnak tartó társadalmaknak nincs kulturális jogcímük arra, hogy kiutasítsák, vagy eltanácsolják a hozzájuk menekülőket. A multikulturalizmus nem egyszerűen a kulturális pluralizmust jelenti, hanem a vágyat, hogy halljuk meg az emberi hangot, függetlenül attól, hogy milyen kulturális formák övezik.

A multikulturális beállítódás tekintélyellenes. Ha egyszer az ember kulturális identitása kialakul, azt el nem vehetik tőle, legfeljebb önnön maga dobhatja el magától. Az egymással monomániásan harcot folytató ideológiai és kulturális konfliktusok a győzteseket éppúgy felfalják, mint a veszteseket. Egyedüli kiútként a menekülés kínálkozik.

A menekülő kulturális identitása megmarad, és egyben meg is nemesül. A menekülő már nem hihet az egyedül üdvözítő megoldásban, egyedül igaz hitekben. A menekülő kénytelen-kelletlen maga mögött kell hagyja a fölényt, az egyedülvalóságot és magától értetődöttséget, melybe beleszületett. Ezért más, mint azok, akik továbbra is vívják a harcot. De mégis megmarad annak, aki volt, hiszen az új közegben hiába is számíthatna befogadásra. Minél inkább akar asszimilálódni a befogadó kultúrába, annál inkább kívül marad. Mássá vált az otthagytak számára, s más marad választott világában is. Másságaiból kell kikovácsolnia azonosságtudatát.

A menekülő a multikulturális tapasztalat hordozója. Ha elfogadjuk annak, aki, akkor hallatlanul értékes tapasztalattal gazdagodunk magunk is. Míg a menekülővel nem találkoztunk, s nem nyújtottunk neki segítséget, addig az idegenben a hozzáférhetetlen, titokzatos másikat látjuk, akitől rettegünk, félünk. Ebbe a képbe fojtjuk szorongásunkat, hogy talán mi is csak idegenek vagyunk, akik kollektív sorsot hazudnak maguknak.

A feladat azonban kettős: meg kell látni az idegenben az ismerőst, és megpróbálni empatikusan megérteni, hogy számára miért tabu az, ami nekünk megengedett, vagy megfordítva. Másfelől viszont el kell ismernünk, hogy az idegennek éppúgy joga van a saját identitásának titkaihoz, mint nekünk a magunkéhoz.

A multikulturalizmus terébe került identitás töredezett, szétszórt, peremre szorított. Többé már nincs, mert nem lehet ép, koncentrált, központi identitás. A jövő üzenetét hordozza a Rómában megnyílt mecset, a Zala megyei sztupa. A fejlett és fejletlen világban a jövőben nem államhatárok, hanem utcák, háztömbök, kerületek szerinti választóvonalak lesznek.

Felhasznált irodalom

1. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris kiadó, 1997.
2. Havas Gábor, Kemény István, Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában,
3. Oktatókutató Intézet Új Mandátum Könyvkiadó Bp. 2002.
4. Kemény István - Jánky Béla: Települési és lakásviszonyok, Beszélő 2004/4 sz.
5. Salat Levente: Etnopolitika a konfliktustól a méltányosságig, Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2001.
6. Sík Endre: A migráció szociológiája, Szociális és Családügyi Minisztérium, Bp.2001.
7. Sík Endre: Átmenetek, MTA Politikai Tudományok Intézete, Bp. 1999.
8. Szalai Júlia: A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon. (Előadás a Magyarország társadalmi helyzete, kulcsfontosságú kihívások a társadalmi kirekesztődés elleni harcban c. témához az Európai Unió Bizottsága és az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium égisze alatt szervezett Magyar Nemzeti Szemináriumon a társadalmi beilleszkedésről. 2002. július 18.)

Az információs társadalom e-technológiai követelményei tükrében az e-határrendészet kialakításának lehetőségei

Bevezetés

A XXI. század kezdetének egyik jellemzője az információs társadalom kialakulása. Az információs társadalom fejlettségét az internet elterjedésével, valamint a közigazgatás és a szolgáltatások digitalizáltsági szintjének nagyságával, azaz az e-technológiák elterjesztésével, közvetlen termelő erővé tételével jellemzik. Egyre inkább általánossá válik az e-kereskedelem, az e-learning, az e-közigazgatás, az e-szolgáltatások, az e-gazdaság. A korszerű módon működő EU rendvédelmi szervek sem nélkülözhetik az információs társadalom adta lehetőségek kihasználását, de az információs társadalom számos tekintetben kihathat a határőrizeti tevékenységekre is, amelynek egyik szegmense a digitális információelmélet alkalmazása. A korszerű informatikai berendezések és technológiák a digitalizálás irányába mutatnak, a világfejlődési trend egyértelműen a digitális technológiára való áttérést mutatja. Mindezek hatására folyamatosan kialakul az e-rendvédelem, az e-határrendészet.

„Korunk az információs társadalom korszaka”, a 2006. évi Miskolc Networkshop Konferencián hivatalosan bejelentették, hogy Magyarország lerakta az információs társadalom alapjait.

Mit is jelent az információs társadalom, a korábbi 10-15 éves jóslatok, meglátások szerint?

A harmadik évezred kezdetének a társadalmát az információs társadalom lesz – hangzott el ez az állítás közel 10 évvel ezelőtt. „A távközlés, a számítástechnika, és az elektronikus média (együttesen infokommunikációs technológiák: ICT) konvergenciája eredményeként kialakuló információs hálózatokra ráépülve most bontakozik ki a következő század társadalmi rendje az információs társadalom.”¹⁴

Az új évezred kezdetén a világ szinte valamennyi országában keresik azokat a tényezőket, amelyek hosszú távon biztosítják az adott ország gazdasági stabilitását és versenyképességét. A számítástechnikát és a távközlést, valamint az elektronikus médiát látják a jövő szempontjából a legígéretesebbnek. Az 1990-es években a gazdaságilag vezető országok fejlődésének egyik fontos jellemzője volt a globális információs társadalom megteremtésének koncepciója. Az információrobbanás forradalmi jellegű hatása abban is nyomon követhető, hogy alapvetően átalakítja a korábban kialakult munkamegosztást, a munkakultúrát, a kommunikációt, s ezzel az emberek és intézmények kapcsolatát. A számítástechnika, a hírközlés és a siker szoros összefüggést mutatva mintegy szinonim fogalomként lettek.

„Az ipari, majd a fogyasztói társadalom után itt az információs társadalom. Az információs társadalom durván annyit tesz, hogy az információ minél gyorsabb megszerzése, feldolgozása és kihasználása a fejlett társadalom húzóágazata lett. Aki elsőként tudja meg, hogy a márka kamatlába emelkedni fog, az néhány percre kivételezett helyzetbe kerül, mert ezzel az információval nagyot tud nyerni a pénzpiacon.”¹⁵

Valóban, a XXI. század kezdetén a világfejlődési trend azt mutatja, hogy a számítástechnika túllép a munkafolyamatok támogató szerepén, egyre inkább a szervezet működésének alapjává válik¹⁶. Jellemző az informatikai ágazatok konvergenciája. Valamikor eltérő technológiával üzemelt a távközlés, a számítástechnika és a műsorszórás. A 2000. évre már jellemzővé vált, hogy mindhárom ágazat digitális technológiára tért át fokozatosan, ami lehetővé tette, hogy a különböző szolgáltatások egyazon, világméretűvé váló hálózaton át jussanak el a felhasználókhoz.¹⁷

¹⁴ Magyar válasz az Információs Társadalom kihívásaira, szakértői anyag, Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 1999. december 31. 9.p.

¹⁵ <http://www.szabinet.hu/celkeresztben/archive/9708/it.html>

¹⁶ 2001. január 2-án Budapesten a számítógéprendszer meghibásodása miatt a gyógyszerárak többségében szünetelt a betegek kiszolgálása.

¹⁷ Az elektronikus levelezés és az Internet honlapok nemsokára digitális TV dekódereken és mobil telefonokon át is hozzáférhetőek lesznek, a rádió és TV műsorok az Interneten keresztül is elérhetővé válnak, az Interneten át történő telefonálás olcsóbb és gyorsabb lesz, mint a hagyományos hálózatokon keresztüli – jósolták 2000-ben.

Rövid történeti áttekintésként, Magyarországon az ISDN¹⁸ hálózat kiépítése 2000-re nagyrészt megtörtént, a rádiótelefon-rendszerek csaknem 100 %-ban lefedik az országot, egyre terjednek a kis földi antennával működő VSAT műholdas állomások a bankszakmában, a biztosítóknál, a szerencsejáték fiókoknál. A XXI. század elejére jósolták, hogy Magyarország is átlépi az információs korszak határát, amelynek társadalmi küszöbe azt jelenti, hogy az információs szektorban dolgozók létszáma eléri az összes dolgozó létszámának 50 %-át. A technikai küszöb átlépése, az országos információs szupersztráda kiépülése és az otthoni interaktív multimédiás számítógépek elterjedése jelenti hazánkban az információs társadalom beköszöntését. Az ezredfordulóra felállításra került az Informatikai Tárcaközi Bizottság, kidolgozták a Nemzeti Informatikai Stratégiát, a kormányzati információs infrastruktúra fejlesztési programot. A célkitűzések az 1990 –es években az állami információs szféra (kormányzati, közigazgatási, közszolgálati) megeremelésére WAN¹⁹ hálózatot (ISDN), X.25 és X.200²⁰ csomagkapcsolt adatátviteli rendszert, UNIX²¹ operációs rendszert, Oracle²² programnyelvet és IP (Internet Protocol²³) útvonalválasztót határoztak meg.

Több merész kijelentés közül az egyik legmarkánsabb az alábbi volt.

Az internet forgalom éves növekedése meghaladja a 400%-ot, a távközlési hálózatok fejlődése az IP irányába halad. „A távközlési hálózatok rövidesen akár teljes egészében IP-alapúvá válhatnak, a hagyományos, vonalkapcsolt technológiába történő beruházások pedig az előjelzések szerint 2002 folyamán várhatóan leállnak.”²⁴

Bill Gates mondta 2005 végén: Az autópálya építésbe befektetett 1 dollár hármat, az internetbe befektetett 1 dollár ötöt hoz.

1. Az információs társadalom főbb jellemzői

Az információs társadalom főbb jellemzői közül kiemelhető az információs társadalom információs rendszere, korábbi megfogalmazásban az információs szupersztráda, azaz az internet kiépülése, a konvergencia, az elektronikus kereskedelem és távmunka, valamint a digitális kultúra.

Az információs társadalom *információs rendszere* a felhasználó számára széleskörű, közvetlen és emberközeli informatikai szolgáltatásokat nyújt.

Az információs társadalom a tudásra és a tudás alkalmazási módjának radikális átalakítására épül, ahol a tudás alapja az információ, amely globális kiterjedésű elektronikai hálózatokon terjed. A távközlő hálózatok átviteli sebességének növekedése és az információ-továbbítás költségeinek rohamos csökkenése teszi reálissá az információs rendszerek igényekhez alkalmazkodó, decentralizált, ugyanakkor egységes rendszerszemléletben történő megvalósítását.

Az információs társadalom információs rendszerét szélessávú adatátvitel (mozgóképek gyors továbbításának lehetősége), óriási adathalmazok elektronikus tárolása (adatbankok), számítógépi adatfeldolgozás (adatbányászat), a tér, a hely és idő szerepének megváltozása jellemzi. A világhálavá összekapcsolt lokális számítógép-hálózatok a Föld bármely pontjáról biztosítják számos információ elérését. A mobil összeköttetések feloldják a helyhez kötöttséget. A gyors adatátvitel, a számítógépek hatalmas processzorsebessége szinte azonnali információt szolgáltat a felhasználó kérésére. Az informatikai végberendezések univerzálissá válása (beszédértő

---

¹⁸ ISDN – Integrated Services Digital Network – Integrált Szolgáltatású Digitális Hálózat, a CCITT által 1984-ben definiált, kép, hang és adat átvitelre egyaránt alkalmas hálózati szabvány, ill. az ennek megfelelő architektúrájú konkrét kommunikációs hálózat. Lényegében a klasszikus telefonhálózat olyan átalakítása, amely egyrészt a hangátvitel digitalizálása révén, másrészt a modern társadalom által igényelt legkülönbözőbb kommunikációs szolgáltatások egyetlen rendszerben történő integrálása útján egy egységes kommunikációs rendszert képez. Hat csatornát definiál: 1– 4 kHz-es analóg telefoncsatorna 2– 64 kbit/s-os PCM csatorna hang és adatátviteli célokra 3– 8 vagy 16 kbit/s-os digitális csatorna 4– 16 vagy 64 kbit/s-os digitális csatorna, az átvivő sávokon kívüli jelzés számára 5– 64 kbit/s-os digitális csatorna, az átvivő sávon belüli jelzőmód számára 6– 384, 1536, ill. 1920 kbit/s-os digitális csatorna.

¹⁹ Wide Area Network – Nagytávolságú hálózat (széles kiterjedésű).

²⁰ Az X jelzések a digitális jelátvitel szabványaira vonatkoznak.

²¹ UNIX – egyfajta, a helyi számítógép-hálózat (LAN Local Area Network) működtető szoftvere.

²² Oracle – nagy adatbázisok, több felhasználó általi kezelését biztosító számítógépi programnyelv.

²³ A protokollok azon szabályok gyűjteménye, amelyek a számítógépek hálózatba kapcsolását határozzák meg. IP – az internetes számítógép kapcsolatok szabványa.

²⁴ KIS Endre, Ha távközlés akkor IP, CHIP 2001.januári szám 46.p.

számítógép, a hang, a kép és az adat egy készülékkel való továbbítási lehetősége) alkalmazásbaráttá teszi a használt készülékeket.²⁵

Az információrendszer hozzájárul a fejlett számítógép alkalmazások magas szintű támogatásához. A gazdasági életben, a vállalatirányításban, de a kormányzati munkában is egyre jellemzőbbé válik a projektek kidolgozása, a projektmenedzselés. A fejlett ICT alapján létrehozott információrendszerek hathatós támogatást nyújtanak a projektmenedzsmenethez. Szélesednek a szimulációs lehetőségek, a virtuális megjelenítések. Például az interneten körbe lehet járni egy könyvtárat, meg lehet szemlélni egy vásárolandó autót stb., egyre terjednek az elektronikus kiszolgáló ügyintézői rendszerek. Az információs társadalomban általánossá válik közigazgatást modernizáló multimédia és teleoperációs rendszerek bevezetése, a környezetgazdálkodás területén az elemzés, megfigyelés, riasztás és ellenőrzés intelligens rendszereinek alkalmazásai, a szállításban a távközlési navigáció, az elektronikus útvonal- és utazásütemezés, a műholdas nyomkövetés. A felhasználó helyhez kötöttségének felszabadítását célzó törekvések a mobil távközlés általánossá válását sugallják.²⁶ Egy üzletember számára mindennapos elvárás, hogy a repülőgépen utazva is elérje cége adatbázisait vagy használhassa az internetet.

A világ vezető politikusai és informatikai szakemberei úgy látták az 1990 –es években, hogy szükséges a világméretű *információs szupersztráda*, a Globális Információ Infrastruktúra (GII) kiépítése. Elméletük annak felismeréséből táplálkozott, hogy a fejlődés során egyre nagyobb szerephez jut az információ és a fejlődés következő lépcsője, az információs társadalom. Az információs szupersztráda a világ számos hálózatát kapcsolja össze, beleértve a számítógépeket, televíziókat és egyéb elektronikus berendezéseket.

Hazánkban is az OpenShow '95 rendezvényen az információs szupersztráda kérdésköre nagy jelentőséget kapott. „Az első gondolat alapja az információs szupersztráda koncepció, amelyet úgy kell értékelni, hogy azáltal az emberek, információs erőforrások szinte azonnal elérhetők, összeköthetők. Az igazi demokrácia alapkérdése a kommunikáció és a globális információs infrastruktúra - amellett, hogy a régiók versenyképességét növeli - éppen ezt az igényt elégíti ki. Az amerikai szupersztráda kezdeményezésére hamar válaszolt Japán és a múlt év nyarán megszületett a Bangemann nevével fémjelzett európai közösségi informatikai stratégia is.”²⁷

Az információs szupersztráda elmélet napjainkra megvalósult, az *internet* behálózza az egész világot.

Az informatikai ágazatok *konvergenciája*, azt jelenti, hogy a távközlés, a számítástechnika és az elektronikus média azonos technológiájának, a digitális technológiának az elterjedése lesz a jellemző, megtörténik a kommunikáció valamennyi fajtájának digitális alapokra való helyezése. Az informatikai berendezések fejlesztésénél többek között arra törekednek, hogy egyazon eszköz legyen alkalmas a hang, a szöveg, a mozgókép és a számítógépi adat továbbítására, illetve fogadására. A konvergencia eredményeképpen mind több információ jut el gyorsan, gazdaságosan és olcsón a közös digitális hálózaton át az előfizetőkhez, éljenek azok a világ bármely pontján.

Ezek az információk többnyire a virtuális valóság megjelenítésének az igényével lépnek fel, amely megköveteli a nagy átviteli sebesség megteremtését. Ha valaki az interneten keresztül akar egy személygépkocsit megrendelni, akkor nem elégzik meg csak a műszaki adatok táblázatainak megtekintésével, hanem igényli a gépkocsi grafikus megjelenítését, egyes részeinek közelebbi megvizsgálását, mozgóképeken a különböző forgalmi szituációkban való viselkedésének tanulmányozását, azaz multimédiás tájékoztatásokat vár. Mivel ugyanazon a távközlési hálózaton kerül továbbításra a hang, egy autógyár adatbázisából a vevő által lekérdezett adathalmaz és a kiválasztott gépkocsi bemutatásának mozgóképe, a távközlési hálózatnak gyors adatátvitelt kell biztosítania. Részben ez indokolja, hogy nagyarányú fejlődés tapasztalható a távközlési technológiák vonatkozásában is. A kábeles hálózatok területén az optoelektronika a 10 Ghz vivőfrekvenciával óriási mértékben növeli az átviteli kapacitást. Egyetlen fényvezető szál egyidejűleg 1500 telefonbeszélgetést vagy 30 színes tv-programot képes továbbítani.

²⁵Már 2001 -ben a NOKIA 9210 EGSM900/1800 kétsávós integrált mobil multimédiás rádiótelefon faxot, e-mailt, képmegjelenítést, WAP elérést egyesített egy eszközön belül, CHIP 2001.januári szám 44.p.

²⁶ GSM = Global (General) System for Mobile Communication – a mobil kommunikáció alaprendszere, egységes Európai digitális rádiótelefon rendszer a 900 MHz-es frekvenciasávban. A rendszer beszédszolgáltatásokon kívül fakszimile és mobil számítógépes kommunikációt is biztosít. A plusz szolgáltatásokon kívül az előfizetők részére nagy előny a hagyományos analóg készülékekkel szemben, hogy a rendszerhez csatlakoztatott telefon és adatterminálok Európa egész területén használhatók.

²⁷ Az információs társadalom útján <http://home.euroweb.hu/infopen/archive/955/955c8.htm>

Az információs társadalomban jellemzővé válik az **elektronikus kereskedelem és a távmunka**. Ennek az alapjai is 10-15 évre nyúlnak vissza, közel 100 szervezet írta alá 1998-ra az Európai Bizottság által előterjesztett "A kis- és középvállalatok az elektronikus kereskedelemben" című egyetértési memorandumot. A memorandum célja egy olyan program és szabvány megalkotása, amely lehetővé teszi a kis- és középvállalatok aktív részvételét a mind jobban kifejlődő elektronikus kereskedelemben, ideértve annak jogi, pénzforgalmi, információellátási és távközlési szabályozását is. Az Európai Unió Esprit programján belül kifejlesztett MERCADO elnevezésű, az elektronikus kereskedelemmel foglalkozó pilot projekt kísérletei megindultak az angliai Nottinghamban, bekapcsolva az elektronikus kereskedelmi forgalomba egyes angol, finn, német, görög vállalatokat és angol közigazgatási szerveket is.²⁸ A távmunka létjogosultságát bizonyítja az, hogy 1997 novemberében összegyűltek a nyugat-európai távmunkások képviselői és a legtöbb távmunkást foglalkoztató cégek, hogy kiértékeljék az eddigi eredményeket és első ízben odaítéljék az európai Távmunka Díját.

Magyarországon is kialakulóban van a távmunka-végzés, az ADSL²⁹ szolgáltatás általánossá válása és megfizethető költsége megteremti a megfelelő lehetőségeket az otthoni számítógépi munkavégzéshez és az interneten történő feladat- és dokumentum kommunikációhoz. Az internetes kereskedelmi portálok elterjedése lehetővé teszi az interneten való árú megrendelést és fizetést.

Az információs társadalomban uralkodó lesz a **digitális kultúra**, azaz a kulturális értékek modern elektronikus információhordozókra vitele. A digitális kultúra megjelenítési formája a multimédia lesz. A multimédiás alkalmazások a hypertextből és a hypermédiából tevődnek össze.³⁰ A hypertext olyan elektronikus írott anyag, amelyben különböző tematikus és logikai kapcsolatok (pl. jogszabályi háttér, magyarázatok, lexikoni hivatkozás, műszaki leírás stb.) szerint lehet a szöveget bejárni, mert az anyag a kulcsszavak (link-ek) révén össze van fűzve. Ezek a kulcsszavak hivatkozást jelentenek és kapcsolatot teremtenek más elektronikus anyagokkal. A kulcsszavakat általában aláhúzzák, esetenként más színnel jelenítik meg. A kulcsszóra állva az egérrel, más alakúvá változik a kurzor (többnyire a "kéz" az elfogadott jel ilyenkor). Ekkor lehet egy „egérkattintással” az ugrást végrehajtani a szövegben. A hypermédia a szövegen kívül képi és hangzó információt is tartalmaz.

Az információs társadalom kialakulásában a humán hajtóerők – az információ hatalom – mellett a műszaki-technikai fejlődés eredményei is jelentős szerepet játszanak.

Elsősorban a digitalizáció (digit – számjegy) elterjedése jelenti a lehetőségeket a fejlődés kibontakozásához. A számítógépek megjelenésével kifejlődött egy új kommunikációs fajta, a számítógépi adat, a digitális adat, röviden az adat. A digitális adat lényege, hogy az analóg tartalmak számjegyekké, mégpedig két számjeggyé, a 0 és az 1 számjegyekké kerülnek átalakításra a kettes számrendszerben. Minden információ, állapot, jellemző ezzel a két számjeggyel kerül leírásra, amelynek elektronikus megfelelője a 0 Volt – nincs áram, illetve a közel 4 Volt – van áram. Ezáltal az információ tárolási technológiája alakul át gyökeresen, minden adat a 0 és az 1 számjegyekkel kerül kifejezésre, így alakult ki az úgynevezett számítógépi adat, a bit, illetve ennek többszöröse a bájt (bájt, kilobájt, megabájt, terabájt). A számítógépi adat létrejöttével lehetővé vált a folyamatok programozhatósága. A bit lett az információ alapegysége. A számítógépek alapfunkciója a számítási műveletek meggyorsítása és pontosabbá tétele volt, de a digitális adatfajta megjelenése jó alapot adott egyéb folyamatok, mint például a szövegszerkesztés, alfa-numerikus adatkezelés – adatbázisok létrehozása, adatfeldolgozás – számítógépesítésére is. A fejlődés során az ősi kommunikációs fajták, a hang, a szag, az érzet, a vázlat, a látványkép, majd az írás, a rajz, a fénykép és a mozgókép analóg értékei is a bitekkel kerültek kifejezésre, minden analóg jellemző egy-egy elektromos jellemzővel lett leírva. Ekép a számítógép lett az összes kommunikációs fajta (számítógépi adat, hang, kép) közös kezelő eszköze. A digitalizációval forradalmi változás állt be az adatok megszerzése, tárolása, feldolgozása terén. Az analóg és a digitális technológia közötti különbséget jól szemlélteti az óra. Az analóg óránál a mutató jár körbe, a digitális óránál számjegyekkel kerül kijelzésre az adott időpont. A digitális rendszerek nem tartalmaznak mozgó alkatrészeket (csak a kisegítő funkciók esetén – wincseszter), ezért csökkenthető jelentősen a méretük, növelhető működési sebességük, tárolókapacitásuk. A

²⁸ Information Society, 21.sz. 1998. február, p. 1-3

²⁹ ADSL - Asymmetric Digital Subscriber Line – Aszimmetrikus Digitális Előfizetői Vonal. A meglévő telefonvonalra épül, 384 kbit/s letöltési sebességet tesz lehetővé.

³⁰ DOMJÁN Erika: A hypertext gondolat felhasználása az oktatásban Informatika, GDF közlemények 2000.márciusi szám p.48-50.

digitalizáció elterjedése többek között két tudományterület kialakulására is hatással volt, a multimédiára és a térinformatikára.

A műszaki-technikai fejlődés több területen is jelentősen hatott az információtechnológia átalakulására, ezek a területek a folyamat-feldolgozási és az adatátviteli sebesség rohamos növekedése, a tárolókapacitás megsokszorozódása, a miniaturizálás felgyorsulása, a jelérzékelési küszöb és az energiaigény jelentős csökkenése, az információ megjelenítő eszközök korszerűsödése. Ez a fejlődési ütem mintegy 20-25 év alatt következett be. A processzorok sebessége a KHz tartományból GHz tartományba került, a P4 processzorok 100 millió áramköri elemet tartalmaznak, 64 bit adatszélességgel 10 milliárd művelet végeznek másodpercenként. Az Intel P4 processzor 2,8 GHz, 0,13 mikronos lapkavastagsággal. Az adatátviteli sebesség is a Kbps értékekről Mbps értékekre nőtt fel. A tárolókapacitás szintén a 10-20 Mbyte-ról a Tbyte határra ért el, az MODS (Multiplexed Optical Data Storage) 1 terabyte (1000 gigabyte) információt tárol, ami 472 óra film, az egyszerűbb 250 GB, ami 100 órás mozifilm befogadására képes. Ezek a jellemzők azok, amik lehetővé tették többek között az adatátviteli hálózatok elterjedését, az on-line kapcsolatokat, a real-time működésmódot, az álló- és mozgóképek számítógépi kezelését. A HBONE optikai gerinchálózat 2,5 Gbitps sávszélességgel rendelkezik. A miniaturizálás egyrészt az informatikai eszközök méretének, súlyának a csökkenését, másrészt az integrált berendezések kifejlődését tette lehetővé, egy kézi eszközben található a mobil telefon, a fényképezőgép, a számítógép. A 3G mobiltelefonokon TV adás nézhető. A jelérzékelési küszöb és az energiaigény csökkenése a mobilizáció elterjedését vonja maga után, kisebb teljesítményű adók jelei is nagy távolságból vehetők. Az információ megjelenítést a hang és kép integrált közlése, a kis méretű eszköz, a nagy felbontóképesség (legújabb maroktelefon 7 megapixel), a nagy színmélység, a kedvező ergonómia jellemzi. A Nokia 6680 mobiltelefon videofelvételt küld és fogad, 3G telefonként és MP3 lejátszóként is használható. Kifejlődően van a 3,5G technológia, amelynek a sávszélessége eléri az 560 kbps adatátviteli sebességet.

A 3G nagysebességű hálózatok az integrált és a mobil adatátvitelt teszik lehetővé. A vezeték nélküli internet elérés szabványát, a WI-FI (Wireless Fidelity) az IEEE 802.11g szabványt a Villamos és Elektronikai Mérnökök Intézete dolgozta ki, amely széles sávú mobil internet elérést biztosít. Az IP alapú hálózatok a hang, az adat és a videóképek továbbítására szolgálnak, a VoIP (Voice over IP) rendszerek az interneten való telefonálást teszik lehetővé. A WLAN – HotSpot - azok a pontok, ahonnan a vezeték nélküli hálózathoz lehet csatlakozni. Tajvan fővárosa egyetlen hatalmas WI-FI HotSpot, a város minden pontjáról elérhető a mobil internet. Tervezik, hogy Budapesten is ingyenes lesz a HotSpot, ingyenes WI-FI pontok lesznek létesítve Budapesten az internet mobil eléréséhez. (A Google székhelyén a Silicon Valley – szilíciumvölgy Mountain View lakói ingyenes wireless internet hozzáférést kapnak, egyetlen nagy Wi-Fi hotspot lesz a völgy.)

A programozási technológiák is jelentős változáson mentek át, a 20 évvel korábbi forrásprogram nehézkes, hosszadalmas, sok hibalehetőséget rejtő manuális begépelése helyett jelenleg a 4G programozási nyelvek a vizualitáson alapulnak, a számítógép képernyőjén a különböző szimbólumok, ikonok kiválasztásával, a fejlesztő területre való mozgatásával, kattintgatással egyetlen sor begépelése nélkül a programgenerátorokkal elkészíthető a forrásprogram. A visual.xxx fejlesztő környezetek, a .NET technológia nagyban lecsökkenti a programfejlesztésre és a tesztelésre szükséges időtartamot. Az adattárolási- és adatkezelési, az információnyerési technológiák is jelentősen korszerűsödtek, a több rétegű rendszerek, a vékony kliens technológia a hálózatos és a mobil alkalmazások elterjedésének kedveznek. A felhasználói programok is egyre több funkcionalitással rendelkeznek, egyre több manuális folyamatot korszerűsítene, egyre inkább fokozzák az információmegjelenítés tartalmi és esztétikai hatását.

A társadalmi igény is határozott pályán szárnyal, egyre több probléma vesz körül bennünket (bürokrácia, okmányok halmaza, ügyintézés bonyolultsága, ügyintézésre alkalmas időtartam csökkenése, hatalmas információtömeg stb.), amely hathatós adatkezelési, információnyerési eljárásokat igényel az életminőség növeléséhez.

Az információtechnológia gyökeres átalakulása maga után vonja egy új tudományág kialakulását, a digitális információelmélet megjelenését, fejlődését. Egy érdekes folyamat figyelhető meg, amely öngerjesztővé válik. A számítógépek megjelenésével, az ipari folyamatok (anyagok megmunkálásának pontossága, ötvözetek elemeinek meghatározása stb.) gyorsabbá, pontosabbá váltak, amelynek következtében jobb, gyorsabb számítógépeket lehetett gyártani. Ezek a jobb, gyorsabb számítógépek újra az ipari folyamatok szintjének emeléséhez vezetnek.

A digitális információelmélet érvényesülése több területen vizsgálható, mégpedig az információs társadalom jellemzői, az informatikai végberendezések, az adat- és információkezelési technológiák, a munkavégzés szervezeti keretei, mindezek tükrében a szervezeti működésmód területeken, és nem utolsósorban, szervezetvezetés- informatikai biztonság- és humán vonatkozásban.

Az informatikai végberendezésekre jellemző a kézi készülékek, a többfunkciós készülékek és a mobil készülékek elterjedése. Egyrészt általános törekvés, hogy egy kis méretű, állandóan a személynél tartható végberendezés szolgáljon ki minden információs igényt, úgymint a lokális feladatokat és a kommunikációt is. Másrészt az intelligens végberendezések irányába tendál a fejlődés, az intelligens szenzorok felé, amelyek érzékelve a környezet változását, a beépített program alapján működnek. Riasztást adnak, folyamatot szabályoznak, más rendszereket aktiválnak. Ilyenek például az intelligens videokamerák, terep-felügyeleti berendezések, hő-kamerák, mozgásérzékelők, hamisítás- és rejtőzés felfedési eszközök, intelligens épületek érzékelői stb. Ehhez a területhez szorosan kapcsolódik a nagysebességű képfeldolgozás – például történt-e a terepen változás? Két hő-kamera kép közötti különbség felismerése, ennek hatására figyelmeztető jelzés adása a járőr számára, hogy mozgás történt a terepen.

Az adat- és információkezelési technológiák elsősorban az adatok tárolási, feldolgozási, információnyerési eljárásainak fejlődésben nyilvánulnak meg. A fejlődési trend azt mutatja, hogy az adatokat központi, osztott adatbázisokban kell tárolni, ahol megoldható azok biztonsága, védelme. A felhasználó nem tart magánál adatokat, csak egy információnyerésre és megjelenítésre, valamint kommunikációra alkalmas eszközt, azaz a vékony kliens technológiát alkalmazza. Az architektúra több rétegből épül fel, elkülönül az adatkérési és információ megjelenítő szint, az üzleti logika és az adat. A kommunikáció alapja az internet, az intranet és az extranet lesz a virtuális vezetői portálokon keresztül. Az adatok, folyamatok integrálását, a hatékony dokumentumkezelést, a hasznos információk gyors kinyerését integrátor, adatbányászati programok végzik. A modellezést, a szimulációs helyzetbeállításokat szintén számítógépi programok teszik hatékonyá.

Az informatika fejlődésének távlatai többek között felvetik a biológia és a mikroelektronika konvergenciáját, a DNS³¹ alapú processzorok megjelenését, amely a sebességben és az információátvitel nagyságában jelent új generációt. Az 5GL³² számítógép programnyelvek (tudásalapú nyelvek) kidolgozásával a felhasználó maga tud programokat írni, a beszédértő számítógépek megkönnyítik a gép-ember kapcsolatot.

Az információtechnológia fejlődési iránya az informatikai végberendezések emberközelivé tétele irányába halad, az eszközök kezelése folyamatosan egyszerűsödik, közelít az emberi érzékszervi funkciókhoz. Léteznek beszédértő,³³ újnymon azonosító számítógépek, érintésvezérlésű képernyők, kísérletek folynak az emberi tekintet, a felhasználó érdeklődésének megváltozását követő, az érzelmeket visszatükröző, a távolról vezérelhető számítógépek³⁴ megalkotására. A karóra nagyságú számítógépek a csuklón helyezhetők el, kifejlesztették a fél szem elé helyezhető monitorokat. A számítógép érzékelői, kijelzői különböző helyekre telepíthetőek, ruházatra, ékszerekbe, attól függően, hogy a valóságos életnek megfelelően honnan várható az információ. A számítógép vezérlése a legcélszerűbb módon történhet, billentyűzettel, egérrel, érintéssel, hanggal, tekintettel.³⁵ Olyan technológiák kifejlesztésén dolgoznak (információ szűrés, rangsorolás, átcsoportosítás, megfeleltetés, regisztráció), amelyek a felhasználót messzemenően támogatják, hogy az a pillanatnyi helyzetének legmegfelelőbb információhoz jusson hozzá.³⁶

A számítógép az emberi szellemi tevékenységet növeli, a számítógép hálózatok több ember szellemi kapacitását kapcsolják össze és sokszorozzák meg. A számítógépek elterjedése, a

³¹ Az emberi sejt működése alapján fejlesztik a számítógépek parancsértelmező és feldolgozó (processzor) egységeit.

³² A számítógép programnyelvek fejlődését több generáció jellemzi. Az első generációs nyelvek még nagyon bonyolultak voltak, mély matematikai és számítástechnikai ismereteket igényeltek. A fejlődés iránya arra haladt, hogy minél egyszerűbb legyen a számítógép számára a parancsokat leírni, beépített rutinok automatikusan értelmezzék a programozó egyszerűen megfogalmazott igényeit. GL –Generation Language – generációs nyelv.

³³ voice XML jelölőnyelv

³⁴ például Info Portal

³⁵ Például a World Board rendszer a műholdas helymeghatározás alapján fel tudná ismerni a járőr tartózkodási helyét és ennek megfelelően szolgáltatna a részére információkat.

³⁶ KIS Endre: Az eszközök csillagképe, CHIP 2001.januári szám 61.p.

mindennapi életben történő alkalmazása három paradigma mentén követhető. 1. paradigma a kötegetelt feldolgozás, lyukszalag, egy gép sok embert szolgált ki (mainframe – nagy gép). 2. paradigma a személyi számítógépek elterjedése, amikor minden felhasználó a saját számítógépén dolgozott, ezeket a számítógépeket hálózatba kapcsolták (terminálok, kliens – szerver, hálózat alapú képesség). 3. paradigma egy ember sok számítógép, amikor a szoftverek bonyolultsága, a különböző rendszerek számítógépesítése szükségessé teszi a több hardver erőforrás meglétét, ennek következtében a felhasználónak több számítógépet kell kezelnie (mindenütt jelenlévő számítástechnika, holisztikus jelleg).

A 3. paradigma keretében kezd kibontakozni az „Intelligens tér”, az „Intelligens virtuális iroda”³⁷, kialakulóban van a neurális hálózat, amely utánozza az agy működését, tanul, megjósolhatatlan lépéseket tesz (Ada).

Napjainkban az információs társadalom fejlettségének főbb mérőszámait az internet elterjedése, a számítógépek száma (intézményben, háztartásban, sávzélesség, wireless elérés), a számítógépi munkafolyamatok általánossá tétele, az E – technológiák (e-kormányzat, e-kereskedelem, e-learning, e-közigazgatás, e-gazdaság stb.) alkalmazhatósága jelenti.

Az úgynevezett E – technológiák alatt az elektronikus technológiákat értjük, azaz a számítógépi adatkezelést, ügyintézkést, a számítógép hálózatokon történő adatkommunikációt, ügyfélkiszolgálást. Az E – technológiák minőségi színvonalát a konvergencia és az integráció fejlettsége, a sávzélesség, a mobil kommunikáció, a grafikus / multimédiás és térinformációs alkalmazások, a térinformációs és tudásbázis (knowledge base) szolgáltatások milyensége, és nem utolsósorban az informatikai biztonság követelményeinek érvényesülése fejezi ki.

Egy 2005. júniusi adat szerint a széles sávú internet használók száma:

- Európa 48 millió;
- USA 47,53 millió;
- Távol-Kelet 62 millió.

Egy másik 2005.11. hónapban történt felmérés szerint Magyarországon a 14-69 év közöttiek 30% -a netezik, 15% gyakran, 7% vásárol online, 5% bankol. Az EU –ban 47% netezik, a diplomások 77% -a, a nem érettségizettek 25% -a netezik. A háztartásokban is egyre terjed a szélessávú internet, az ADSL.

A Miniszterelnöki Hivatal Elektronikus-kormányzat-központ „Az e-kormányzat e-közigazgatás jövőképe és a megvalósítás technológiai alapja” konferenciáján 2006. május 31 –én került sor, ahol az illetékes kormányzati személyek elemezték az információs társadalom kiépítettségének EU –ós és magyarországi állapotát. A konferencia szlogenje „Ha az információ keveseké – az hatalom, ha sokaké – az hajtóerő” volt. Sajnálattal került megállapításra, hogy az EU e-közigazgatás lemaradt az USA –tól és Japántól. Az információs társadalom építésében Szingapúr az első, az európai országok közül Finnország áll a harmadik helyen világviszonylatban.

A konferencia értékelte az információs társadalom fejlettségének szintjét hazánkban az e-közigazgatás aspektusából, amelynek törvényi alapját a Ket. biztosítja. Kiépítésre került, az EKG az Elektronikus Kormányzati Gerincháló. Létrehozták a közhálót – informatikai közmű – minden iskolában van internet, 2800 eMagyarország pontot alakítottak ki, 333 –at pedig külföldön. A digitális írástudás növelésére, amely jelenleg hazánkba a lakosság 27% -t teszi ki, IT mentor rendszer bevezetését tervezik a moduláris képzési forma megvalósítására a kistelepeken. Létrehozásra került a kormányzati portál, a www.magyarorszag.hu címen, amely Ügyfélkapujának 100000 regisztrált használója van. A kormányzati portálnak 1.3 millió látogatója volt 2006 első negyedévéig, amely ingyenes alapszolgáltatásokat biztosít, többek között a jogi anyagok elérhetőségét.

Egy ENSZ 2006. évi felmérés alapján Magyarország a 26. helyen áll az e-kormányzat kiépítésében.

Az elektronikus közszolgáltatás stratégiai koncepciója szerint olyan rendszer kialakítását tervezik, amely biztosítja azt, hogy az ügyfélnek egy belépési pontja legyen, egyszer kelljen

---

³⁷ Térinformatika 2006/4. 9.p.

azonosítania magát, majd erről a pontról tudjon elindulni az összes intézendő ügye irányába. Ez által válik a szolgáltatás ügy alapúvá. Erőfeszítések történnek az e-aláírás és az e-fizetés általánossá tételére, illetve egy felhasználóbarát keresőrendszer kialakítására, amely az ügyfeleket segíti a problémájukra megoldást kínáló lehetőségek gyors és hatékony felderítésében. A tervek szerint a TAJ kártya lesz az első chip –es kártya, amely alanyi jogú ügyfélkártya lesz, a biztonságos azonosítást szolgálja. Azért esett a választás a TAJ kártyára, - ugyan az EU megszabja a stratégiai irányt, de a konkrét teendőkre nem intézkedik -, mivel a TAJ kártya egy olyan igazoló eszköz, amely EU szerte elfogadott. A teendők koordinálására létrehozásra került a Központi Elektronikus Szolgáltató Rendszer – KR, az Elektronikus Közszolgáltatások Központ –jának megvalósítását ez év augusztusában tervezik.

A stratégiának fontos eleme, a szolgáltatás minősége és az alkalmazott technológiának való kiszolgáltatottság helyes arányának, összhangjának megteremtése. Lehet, hogy egy szolgáltatás magasabb minőségű, de ez olyan technológia alkalmazását és olyan szakember gárda bevonását igényli, amelynek a költségaránya magas, a későbbi fejlesztési lehetőségek behatároltak. Ezért olyan, főleg nyílt szabványú rendszerek felé kell elmozdulni, amelyek a megfelelő szolgáltatás mellett megfizethetőek, könnyen továbbfejleszthetők.

Az információs társadalom előretörése felveti az adatvédelem új filozófiájának kialakítását is. Az interneten közzétett dokumentumok az egész világ számára megismerhetők, az elektronikus anyagok könnyen másolhatók, sokszorosíthatók. Az információs társadalom nemzetközi kartája külön fejezetben foglalkozik a nemzeti adatvédelmi törvények egységesítésével, nemzetközivé tételével. Számos példa bizonyítja a számítógépvírusok romboló hatását, a crackerek, hackerek kártékony tevékenységét, a banki rendszerekbe való betörések eseteit.

Az információvédelem, az információbiztonság, a számítógép-hálózati biztonság az adatintegritás, a szellemi tulajdon védelme mind olyan fontos kérdés, amely előtérbe kerül az információrendszerek szerepének növekedése során. Az interneten közvetített adatok nagyon sebezhetőek, számolni lehet a számítógépek, az adatvonalak által kisugárzott elektronikus jelek illetéktelenek általi felfogásával.

Az informatikai biztonság növelése érdekében a kormányzat létrehozta a H-SecNet hálózatot, amely minősített hálózat, 7 minisztérium kapcsolódik rá a védett adatforgalom elérése érdekében. Úgy világviszonylatban, mint hazánkban is jelentős erőfeszítések történnek a biztonságos internet kialakítására. Az informatikai biztonság megteremtését szolgáló tevékenységek kidolgozására, összehangolására felállításra került az Informatikai Biztonsági Központ – BK.

2. Digitális információelmélet

A digitális információrendszer bevezet egy új adatfajtát a hagyományos adatfajták mellett, mint a hang, írás, álló- és mozgókép, kijelzett érték, a számítógépi adatot, a bitet, a digitalizálás termékét. A számítógépi adat keletkezhet közvetlenül, ez a hagyományos fajtája, amikor az ismeretanyag lyukkártyáról, billentyűzetről, érzékelő eszköztől jut be a számítógépbe, illetve a számítógépi programok hozzák azt létre az elsődlegesen bevitt adatokból. Vannak másodlagos számítógépi adatok, amelyek a hagyományos adatfajták, mint a hang, az álló és mozgókép digitalizálásával képződnek. A digitalizáció egyik forradalmi újítása a térinformatika létrejötte, amely többnyire a hagyományos térképek és légi-fényképek digitalizálását, a térinformatikai szoftverekkel való feldolgozását jelenti, másik újdonsága a multimédia kifejlődése.

A digitalizálás folytán az információ kezelésének módja gyökeres változáson megy át, az információ közvetlen követése lehetetlenné válik, az adatfolyam nem kísérhető figyelemmel, mivel azt a digitalizáló eljárások és berendezések elfedik az emberi érzékszervek elől. Az eredeti érzékelhető adatfajta, betű, kép, hang stb. átalakul számjegyekké, 0 és 1 értékekké, amelyek valamely mágneses vagy optikai adathordozón kerülnek tárolásra. A mágneses jelek az ember számára közvetlenül nem olvashatók. A hangkassetán sem láthatók a hangok, de ha ebbe valaki belejavít, beletöröl, más hangot vesz rá, az nyomot hogy maga után a szigorú szekvenciális adattárolás miatt. Ez így van a filmre vett adatfajták esetében is. Gondoljunk csak a legegyszerűbb esetre, egy okmány elkészítésére. Ha ezt az okmányt papíron, legépelt formában tároljuk és alá is van írva, le van pecsételve, akkor ezen az okmányon bármiféle változtatás azonnal meglátszik. De viszont, ha ezt az okmányt digitalizálva, a számítógépen tárolják, és valaki ebbe belejavít, annak nem marad közvetlenül látható nyoma. A hétértékes tárolón és a számítógép képernyőjén a változtatás nem hagy látható nyomot. Vagy vegyük a telefonbeszélgetést, a hang, a beszédstílus alapján könnyű azonosítani a beszélgetőpartnert, de egy e-mail esetében, illetve egy csevegő-programban való részvételnél ez nem egyszerű dolog. Természetesen vannak védelmi eljárások ebben az

esetben is, mint például a digitális aláírás, a mentés dátuma, a verziókövetés, de mindezen védelmi eljárások is digitális módon működnek és emberi érzékszervekkel nem követhetők.

A digitális rendszerekben az adattárolás és feldolgozás is sajátos formát ölt. A tárolt adatok közvetlenül nem láthatók, számítógép nélkül egy CD lemezezőről nem tudni meg, hogy azon vannak-e adatok, ha vannak azok nem sérültek-e? Az információ tartalom, az adatfeldolgozás láthatatlan, a bitek az emberi érzékelés előtt rejtettek, a munkafolyamat nem látható, az eredményhez vezető út, módszer nem ismert. Maga az adatfeldolgozás, információképzés is láthatatlan, bitek formájában történik, hinni kell a feldolgozó algoritmus hibamentes, korrekt működésében. (Ha keresek egy nevet a körözési adatbázisban és nem találom, akkor ennek az oka lehet a hibás működés is, vagy a szándékos adatmegváltoztatás is. A különböző algoritmusok a személytől függetlenül információképzést végeznek, elektronikus dokumentumokat hoznak létre (automatikus válasz regisztráció esetén, reklámanyagok stb.). Az adathordozók teljesen megváltoznak, a nagy mennyiségű irat, könyv helyett egy pendrive –n több heti olvasni való vihető magunkkal, de viszont ez felvet egy másik gondot, hogy ezekhez az információkhoz csak segédeszközzel jutok hozzá, nem tudom őket olvasni a metrón, otthon kényelmesen hátradülve a karosszékekben.

A digitalizáció felvet egy bizonytalansági és egy bizalmassági kérdéskört is. A bizonytalanság a fentebb említett tényezőkből fakad. A bizonytalanságot az adattárolás közvetlen láthatatlansága, az adattartalom könnyű megváltoztathatósága, átalakíthatósága, hamisíthatósága, másolhatósága szüli. A bizalmassági kérdéskör azt fejezi ki, hogy meg kell bízni az elektronikus adattárolásban, adattovábbításban, el kell fogadni, hogy a valóságnak megfelelő a kapott adattartalom, hogy a kommunikációs partner az, akinek vallja magát. A bizalmat az autentikáció – megbízható azonosítás és az autorizáció – a jogosultságok érvényesítése teremti meg. Mindez azt jelenti, hogy a digitalizált információrendszerek alkalmazása esetén nagyfokú körültekintéssel kell eljárni, be kell tartani az összes adatvédelmi és adatbiztonsági szabályt.

A tér és az idő szerepe is jelentősen megváltozik a digitális rendszerekben. A távolságok eltűnnek, mivel az interneten keresztül a világ bármely pontján tárolt digitális információ azonnal és könnyen elérhető, felgyorsul az információtovábbítás, az e-mailban elküldött anyagok célba érése időszükségletének csak az adatátviteli rendszer sávszélessége szab határt, de ebből adódóan az internet tartalom szűrése nehéz, bárki, bármilyen anyagot feltehet a világhálóra lektorálás nélkül. Szobányi teret betöltő papíralapú dokumentumok digitalizálva néhány köbcentiméteres mágneses adattárolón elférnek. Az információ tárolás helyigényének drasztikus csökkenése előidézi az egy helyen tárolt információ mennyiségének óriási növekedését. Megnö a dokumentálás gyorsasága, digitális kamerákkal azonnal nagy terek leképezhetők, rögtön megtekinthetők, átvihetők más adathordozóra. De egy számítógép adattartalma mágneses adathordozóra, CD és DVD lemezre percek alatt lementhető, kis helyen elrejtendő és elvihető az őrzött objektumból. Megszűnik az informatikai eszközök helyhez kötöttsége, a mobil eszközökkel megvalósul a személy-személy, valamint a személy-adatbázis közötti közvetlen kapcsolat. A terepen feladatot ellátó személy számára is biztosítható a térinformációs és a tudásbázis szolgáltatás.

(Az internetnek a számos előnye mellett veszélyei is vannak, a vírusok, a kéréstlen reklámok, a kémprogramok. Az ingyenes szoftverek letöltése is számos problémát okozhat a kukik – olyan kis program, amely a felhasználóról szerez adatokat – révén amelyeket főleg reklám, de más célokra is alkalmaznak. A kukik szokásokat gyűjtenek, rögzítik, hogy milyen linkeket keresett fel a felhasználó, OLAP kockát hoznak létre, az adatbányászat módszerével bizonyos célpontokká változtatják a felhasználót. A vírusok közül a Sober.Y internetes vírus a legveszélyesebb, az amerikai hírszerzés és a német bűnügyi rendőrség üzenetének álcázza magát. A hackerek figyelik a neten az internetes pénzforgalmat, átadják a betörőknek az információt, hogy kit érdemes kirabolni.)

Az egyéni képességek jelentősen kiterjeszthetők a döntéstámogató rendszerekkel, a prezentációval, a nyomkövetéssel, a tudásbázisokkal, a helyfüggő szolgáltatásokkal, a csoportmunka támogatással. A mobil kapcsolatok (Wap) a tér bármely helyéről biztosítják a gyors információ elérést. Az intelligens iroda (papírmentes, virtuális) a munkavégzés minőségét javítja.

Egy adatbázis információ tartalma látszólag nyom nélkül megváltoztatható. Egy elektronikus dokumentum esetén a képernyőn kitörölt szónak nem marad nyoma. Az információ tartalom digitális megváltoztatása nehezen érzékelhető, illetve az elektronikus anyagok megérkezésének nyugtázása is problematikus terület. Ha leadok egy hagyományos dokumentumot a hivatalnak, arról kapok egy nyugtát, a postán feladott ajánlott levélről is van bizonylatom. Egy e-mailban

elküldött hivatalos anyag nyugtázása még bizonytalan, nehezen határolható be az információrendszer hibája, vagy a felhasználó mulasztása egy probléma felmerülésekor. Adatok tömeges tárolása kis helyen történik, lekérdezésük gyorsan végrehajtható (adatbázis, adatfarm, ellenőrző algoritmusok). A személyektől függetlenül képezhető információ, létrehozható dokumentum a különböző feldolgozó programok segítségével. A rendszer meghibásodása esetén a tárolt adatok megsérülhetnek, az egész adatbázis használhatatlanná válhat, vagy megsemmisülhet. A számítógép számára megadott parancs esetén elég egy karakter elgépelése, és a rendszer nem fog működni. Az információk nagy tömege rövid időn belül megszerezhető.³⁸

A digitális kommunikáció egyik nehezen leküzdhető problémája a személyes kapcsolatok hiánya, a kommunikációs partner azonosításának nehézsége (chat), az elküldött információ útjának követhetlensége. Az e-mail –t küldő személye bizonytalan, a címzett egzakt meghatározása is nehezen biztosítható. Az elküldött elektronikus üzenet célba érése, elolvasása bizonytalan, gondoljunk csak a 2006. augusztus 20 –ai tűzijáték során kitört, emberéleteket követelő viharra. A meteorológusok több e-mailt is küldtek a katasztrófavédelem illetékesének a készülő viharról, de az nem olvasta el őket. Az internet kávézóból történő információtovábbításnál az információküldő személye szinte beazonosíthatatlan. Egy SMS-t nem biztos, hogy csak az olvas el, akinek küldték (hívószám téves megadása, mobiltelefon illetéktelenek kezébe kerülése). A fiatalok között elterjedt az SMS –ben történő szakítás. Lehetnek fiktív honlapok, amelyek valós szervezetek nevében kérik el a személyes és a védett adatokat. Az interneten azonosíthatatlanul folyhat adattovábbítás. A mobiltelefonok elterjedése hozzájárul a felelőtlenség fokozásához, a tervezés, szervezés háttérbe szorításához, „minek előre precízen megtervezni egy tevékenységet, tartani magunkat az előre megbeszéltekhez, majd mobilon folyamatosan egyeztetünk, tájékozódunk egymás helyzetéről”.

Sokszor gondot jelent a sok felhasználónév és jelszó megjegyzése. Egy számítógépi adattárhoz, ha az le van védve, csak jelszavakkal lehet hozzáférni. Egy felhasználó nemcsak egy adattárat használ, például fellép az ügyfélkapura, e-mailt küld, több felhasználói számítógép programot futtat, levédheti a saját számítógépét is, tartalomszolgáltató rendszerekhez kapcsolódhat, ezeknek az elérése mind külön jelszavakkal lehetséges. Esetenként szüksége lehet digitális aláírásra is.

A számítógépi adatkezelés számos más veszélynek is ki van téve, mint például a vírustámadásoknak, trójai- és kémprogramoknak, amelyek nyom nélkül lopják el az információkat, a lehallgatásnak, a távoli és szándékos rombolásnak. Egyre nő az elektronikus csalások köre. A betörések fenomenológiája változott meg. Egy páncélszekrénybe zárt titok megszerzéséhez be kell jutni a jól őrzött objektumba, fel kell törni a páncélszekrényt, ki kell jutni az épületből, tehát fizikailag jelen kell lenni a betörés helyszínén, amely számos kockázattal jár. A számítógép-hálózati betörésnél a végrehajtó bárhol lehet, jól védett saját rejtkehelyen, elfogásának valószínűsége szinte a nullával arányos. Ezért sokkal csábítóbb a betörési kísérletek. A másik dolog, hogy sokszor észre sem veszik az érintettek a titok ellopását, csak akkor jönnek rá, ha az nyilvánosságra került.

A digitális információkezelésnek azonban több előnye is létezik, mint például a távoli munkafeldolgozás, a szolgálati személyek irányítása az interneten keresztül, a távoktatás, a döntéstámogatás, prezentáció, nyomkövetés (térinformatika, multimédia, GPS, szimuláció, tudásbázis), csoportmunka végzése. A nyomkövetés történhet GPS eszközökkel, de az informatikai végberendezések (rádiók, mobiltelefonok) sugárzó jeleinek bemérésével is. A GPS nyomkövetés egyesekben aggályokat keltett, hogy az korlátozza a személyes szabadságot, de a biometrikus személyazonosítás is sokakban ilyen félelmeket hoz a felszínre.

A szolgáltatások bővülése mellett nő az egyén kiszolgáltatottsága is. A nyomkövetés a személyi szabadságot befolyásolja, ha nem működik az információrendszer, a számítógéprendszer, a munkafolyamatok leállnak. Az előre kidolgozott folyamat támogató algoritmusoktól az alkalmazás közben, az interaktivitás ellenére sem lehet eltérni. A szélsőséges kivételeket kezelő hibák nehezen fedhetők fel a tesztelés során, ezért, ha ezek a napi alkalmazás során előfordulnak, a rendszer hibásan működik. Az egyes alrendszerek bonyolultsága egyre nő a szolgáltatás színvonalának emelése függvényében, ezért a rendszerek működtetéséhez speciális ismeretekkel rendelkező informatikus szükséges. Az ember szerepe egyes folyamatokban csökken, rá van

---

³⁸ 2005. 07. 22. OTP ügyintézés leállt a számítógéprendszer hibája miatt. Katalin – Katalín írott szövegben mindegy, de a számítógépnek nem, mert a rövid és a hosszú i betű kódja más. Természetesen léteznek fonetikai kereső algoritmusok.

utalva a rendszer szolgáltatásaira, abban meg kell bízni. Egy karakter elgépelése már eredménytelenséghez vezet.

Megjelent egy új fogalom, a digitális írástudatlanság. Az internet egyre nagyobb szerepet kap a mindennapi életben, az elektronikus ügyintézés is kezd általánossá válni, aki nem tudja a számítógépet kezelni, nem ismeri az internetet, nem él az elektronikus ügyintézés lehetőségével, elmaradott embernek számít, a digitális írástudatlanok táborába kerül.

Az informatikai szakemberek nagy gondot fordítanak a digitális információrendszerek védelmére. A digitális aláírás, a verziókövetés, a számítógép-hálózatokba való betörés-detektáló programok, az automatikus víruskereső programok az adatintegritás (adat tartalmi változatlanosságának megőrzése) biztosítását szolgálják. A jelszavak, azonosítók a rendszerhez való hozzáférést szabályozzák. A mentések, archiválások az adatbázisok megsemmisülését akadályozzák meg. A titkosító eljárások védik az információtartalom illetéktelenek általi megismerését.

3. Az információs társadalom hatása a Határőrségre

Az információs társadalom jellemzői általános érvényűek, amelyek a Határőrségtől függetlenül léteznek, funkcionálnak. Az információ erejének hasznosítása a Határőrség tevékenységrendszerében is számos előnnyel jár. „Az információs társadalom teljes értékű polgára csak az lehet, aki alkotó módon lesz képes használni és létrehozni a jövő társadalmának legnagyobb tömegben termelődő és legértékesebb termékét az információt.”³⁹ Rég hangzott el ugyan ez a megállapítás, de aktualitása egyre nő.

A Határőrség olyan szervezet, amely a feladatellátása, a környezete folytán, azaz a határforgalomban résztvevő utasok, az államhatárral kapcsolatos jogsértő cselekményt elkövetők vagy megkísérlők által közvetlenül ki van téve az információs társadalom hatásainak. A fejlett országok technikai csodái között élők az államhatárokon is az általuk otthon megszokott körülményeket várják el. Az elektronikai berendezések fejlődési iránya az automatizálás és a szolgáltatások integrálásának az irányába halad. Ezek a tényezők azok, amelyek, például a járó számára is vonzóvá teszik az informatikai berendezések széles körben való alkalmazását, hisz azok kezelése nagyon leegyszerűsödik és mindemellett hathatós segítséget nyújt a feladatellátáshoz. A bűnözők jelentős része is alkalmazza ezeket az eszközöket a jogellenes cselekmények elkövetéséhez. Ezek a berendezések azonban a rendvédelmi szervek tevékenységét is elősegítik.

Az információs társadalom információrendszerének fejlődése pozitív hatást gyakorol a határőrségi feladatok informatikai támogatási lehetőségeire. A határrendészeti tevékenységben is fontos a gyors adattovábbítás, a mozgókép közvetítése, úgy a statikus, mint a mobil szolgálati helyekről. A feladatot ellátók nagy adatbázisokat kezelnek, egyszerre több felhasználó csatlakozik az adatbázisokhoz. Az információtechnológia információszervezési kérdéseket is érint, hiszen a lokális információkat (például a BM KH⁴⁰ adatbázisait) egy időben sok felhasználó veszi igénybe megosztottan, miközben a felhasználók állandóan változnak. A kialakuló információs társadalom informatikai vívmányai egy sor olyan lehetőséget teremtenek meg, amelyek biztosítják a nagy adatbázisok távoli lekérdezését egy időben több felhasználó részéről, a mobil összeköttetést, az automatikus személy és okmányazonosítást, a mozgókép közvetítését egy esemény színhelyéről, a műholdas nyomkövetést, az internet szolgáltatásokat. Ezzel javítható a határforgalomban résztvevő utasok ügyintézésének gyorsasága, pontos tájékoztatása, a biztonságos, kulturált, felesleges időtöltést mellőző, zökkenőmentes határátléptetése. Eredményesebbé tehető az államhatárral kapcsolatos jogsértő cselekményeket elkövető személyek felfedése, azok tevékenységének akadályozása.

A Határőrség önálló országos szervezetként, a rendvédelemben fontos szerepet betöltve jól szervezett és hatékonyan működő vezetési rendszerrel képes csak megfelelni az eléje állított követelményeknek. A vezetői tevékenység, az irodai munka, a képzés az információs társadalom teremtette feltételek kihasználásával korszerűbbé tehető. A vezetési feladatokat, a projektek kidolgozását, menedzselését a számítógép programok eredményesen segíthetik.

³⁹ Magyar válasz az Információs Társadalom kihívásaira, szakértői anyag, Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 1999.december 31. 10.p.

⁴⁰ A korábbi választási és adatfeldolgozó hivatal, a BM megszűnésével a MH –hoz került, a köztudatban BM KH –ént él tovább, 2006. szeptember 21 –én még a BM KH felirat található a Vaskapu utcában.

A fentiek elérését teszi lehetővé a jól kialakított informatikai stratégia, az előrelátó infrastrukturális fejlesztés, a különböző nemzetközi informatikai programok megismerése és a lehetőség szerinti bekapcsolódás azokba, a térinformatikai rendszerek polgári életben való alkalmazási tapasztalatainak gyűjtése. Ezáltal olyan információrendszer építhető ki, amely az európai normákkal összhangban lévő szabályozásokon alapul, a megfelelő adatvédelem mellett képes az internetre való rákapcsolódásra, biztosítja a Határőrség vezetési és végrehajtási rendszere számára a megfelelő információkhoz való időbeni hozzájutást. A fentieket az intelligens, hálózati széles sávú szolgáltatások elterjesztése, az optikai összeköttetések kiszélesítése, az alternatív gerinchálózatok kiépítése, a vezeték nélküli hozzáférés bővítése, a mobil személyi kommunikáció tekintetében a hely-hely kommunikáció felváltása a személy-személy kommunikációval, a globális műholdas szolgáltatások bevezetése eredményezi.

A technikai feltételek létrehozása azonban egymagában nem elégséges. Egyrészt szükséges az információrendszer szervezettségét biztosító elvi kérdések kidolgozása, amelyek meghatározzák, hogy az eredményes feladat végrehajtáshoz melyik szervnek milyen információkra van szüksége, milyen információfeldolgozási műveleteket kell végeznie, milyen információkkal kell szolgálnia a szervezeten belül és a kívül felé. Másrészt a digitális írástudás kiszélesítése szintén fontos teendő az állomány képzési stratégiájában, hiszen az internet alkalmazása, a korszerű informatikai berendezések használata hagyományos ismeretekkel már nem lehetséges.

Az internethez történő kapcsolódás a Határőrség számára is számos előnyt jelent a rendészeti feladatok maradéktalan ellátása, az irodai tevékenység, a tájékoztatás és az oktatás színvonalának emelése terén. Adott esetben nemcsak a saját és a belügyi adatbázisok elérése válhat fontossá, hanem a más állami vagy közigazgatási szervek adatbázisaiból, illetve az internetről történő információszerzés is.

Az internet sebezhetősége azonban megköveteli a kellő adatvédelem megteremtését. A rendelkezésre álló titkosító eszközök (128 bites kulcsok), kódolási eljárások felhasználásával, a rezsim szabályok kidolgozásával, betartásával, a személyi állomány felkészítésével megvalósítható a megfelelő adatvédelem. Ez olyan adatkezelési rendszert alakít ki, amely biztosítja a kellő védelemmel ellátott, a munka jellegének és sürgősségének, a tájékoztatás igényének megfelelő adat- és információáramlást a szervezeten belül, a honi és a nemzetközi bűnüldöző szervek között, a lakosság felé.

Az informatikai ágazatok konvergenciája előnyösen hat ki a határőrségi feladatok informatikai támogatásának elveire is. A nagy sávszélességű digitális távközlési hálózat a határforgalom-ellenőrzési adatok mellett az útlevelkezelő részére grafikus adatokat is gyorsan továbbíthatja. Egy adatvonalon közvetíthetők a prioritási adatok, a mozgóképek, videofelvételek, multimédiás anyagok a telefonbeszélgetésekkel.

A Határőrségnél a szervezetfejlesztési elképzelések is arra irányulnak, hogy az anyagi szférában a szolgáltatások korszerűsödjenek (már megvalósult a bérfizetések banki átutalása), amely keretében számolni lehet egyes fogyasztási cikkeknek az elektronikus kereskedelem útján történő beszerzésével, ahol azonban a digitális aláírás és a termékért való fizetés módja kritikus elem. A távmunka terén korlátozottak a lehetőségek, részben az oktatási és a tájékoztatási tevékenység jöhet számításba. Esetleg a személyi állomány, felhasználva számítástechnikai ismereteit, más cégek alkalmazásában vállalhat távmunkát, illetve a Határőrség végeztethet távmunkát külső cégekkel.

Az életszínvonal növekedésével, a családok otthonában általánossá váló számítógépek korszakában a távmunka a Határőrségnél olyan formában valósulhat meg, hogy például a járőr, a járőr csoport vezető a lakásán lévő számítógépen keresztül kap feladatot, a szolgálatban történekről az otthoni számítógépén keresztül tesz jelentést (a kirendeltségtől nagy távolságra lakók).

A Határőrségnél a digitális kultúra terjedése számos lehetőséget teremt, ugyanakkor igényel is fellép. A lehetőséget a multimédiás anyagok felhasználhatósága, az igényt a határforgalomban résztvevő utasok elvárásai, a saját állomány tudati fejlődési tendenciája, korszerű képzési és tájékozódási vágya jelenti. A multimédia elsősorban az oktatás, a közművelődés és a tájékoztatási tevékenység során jelenhet meg. A digitális kultúra eszközei lehetnek a tudományos élet, a kultúra CD lemezekre tárolt multimédiás dokumentumai, a Határőrség saját készítésű multimédiás oktatási, tájékoztatási anyagai, az elektronikus tankönyvek formájában jelenhetnek meg.

Vizsgálva a Határőrség jelenlegi állapotát, megállapítható, hogy a Határőrség az információs társadalom főbb mérőszámai alapján sok tekintetben megelőzte az országos átlagot, sőt némely tekintetben az EU –t is. Gondoljunk csak a szakmai tevékenységet támogató információrendszerekre, mint például a HTTR, HERR, HIDRA, Oziris, Robotzsaru, Netzsaru alkalmazásokra, amelyek gyors és korszerű szolgáltatásokat nyújtanak a felhasználók számára. A FADO projekt a multimédiás megjelenítéssel segíti a képzést és az útlevelezékek munkáját. Több rendszerben alkalmazásra került a térinformatika, a műholdas nyomkövetés. A mobil telefonok elterjedésével megvalósult a személy-személy közötti kommunikáció. A digitális írástudás is jóval nagyobb arányban van jelen a Határőrségnél, mint a társadalomban. Nagyon kevés olyan tagja lehet a Határőrségnek, aki nem ismeri, legalább alapfokon a számítógép kezelését. A képzési rendszer minden szintjén van informatikaoktatás, internet alkalmazás. A Határőrség állománya részére tanfolyamszerű informatikai képzésre is sor került. Talán nincs is olyan iroda, ahol ne lenne számítógép, illetve legalább LAN kapcsolat. Jelenleg áll bevezetés alatt az EDR – Egységes Digitális Rádiótávközlő Rendszer TETRA alapon.

A saját honlap, az intranet hálózat kiépítése, a VPN kapcsolatok megteremtése a hálózati szolgáltatásokat biztosítják, a multimédiás anyagok – Zöld könyv, IVK stb. – a korszerű képzést és tájékoztatást szolgálják. A saját honlappal való megjelenés a határátlépi információk és a szervezet publikus adatainak közzétételével a lakossági elektronikus élő, közvetlen (on-line) tájékoztatórendszer kialakítását eredményezte.

Az elektronikus dokumentumkezelés és az adatbányászat, ezáltal a hathatós vezetői támogatás megvalósítása azok a területek, amelyek még kiépítésre várnak, de nemcsak a Határőrségnél, hanem országos viszonylatban is ez a helyzet. Az utóbbi informatikai fejlesztések során, azonban ezen a területen is számos előrelépés történt. Olyan informatikusok dolgoznak a fejlesztői területen, akik már ismerik a korszerű technológiákat, mint például a .NET –et, SharePoint –ot, amelyek alkalmasak a fenti problémák megoldására.

Mi indokolja ezt a fejlesztést?

Nagyon sok elektronikus dokumentum, táblázat halmozódott fel, amelyekben számos értékes információ található, de egymástól elszeparáltan, azaz logikailag és fizikailag is elkülönülten. Az információ azonban hatalmas, az információtér kiszélesedik, az óriási információmennyiség nem vihető minden PC –re, mobil eszközre. A SIS II is olyan óriási adatbázis, amely fizikailag nem fér el mobil adathordozón. Ezek azok a feszítő tényezők, amelyek egyrészt az alkalmazás integrációt, másrészt a portálrendszerek létrehozását kikényszerítik. Az informatikai biztonság, a rendszerek központi menedzselhetősége, a rendelkezésre állás közelítése a 100 % -hoz is igényli a hálózatos alkalmazásokat, a védett adatok központi helyen való biztonságos tárolását, a vékony kliens technológiát, a több rétegű architektúrát. A portál technológiánál nem kell a minősített adatokat a notebook –on kivinni a védett zónából, nem szükséges külön kliens programot telepíteni a felhasználó számítógépére, elég azon egy internetes böngészőnek futnia. Természetes, ebben az esetben az adatok védelme lép elő elsőrangú kérdéssé és megnő a szolgáltatótól való függőség, de például az adatbázisok központilag jól védhető és aktualizálható helyen kerülnek kiépítésre, ahol dublázásukkal a rendelkezésre állás hatásosan megnövelhető. Az EDR reményeket kelt a biztonságos adatkommunikáció megteremtésére.

Sokszor adódik olyan helyzet, amikor a felettes szervek részére vagy az elemzés során számos, más más időpontban, más szerv által készített dokumentumból, adatbázisából kell összefésülni, kiválogatni a szükséges adatokat. Az adattárházak és a különböző adatbányászati technikák (OLAP kocka), az integrációs eljárások jelentik a megoldást a problémára. A polgári életben, a vállalatvezetési módszerek egyik jelentős fejlesztési területének az integrációs eljárásokat tartják, az adattárházak létrehozását, az adatbányászat alkalmazását. Számos ilyen komplex vállalatvezetési információs rendszer került kifejlesztésre. Ilyen például az SAP. A rendészeti elemzések is logikai szinten azonosak egy vállalat üzleti politikájának, marketing tevékenységének elemzésével, ezért a polgári életben bevált rendszerek a rendvédelemben is eredményesen alkalmazhatók. A Határőrség a SharePoint adatintegrációs megoldások irányába mozdult el, a Microsoft SQL Server 2005 adatbázis-kezelő szoftver is alkalmas az integrációs feladatok ellátására.

Az elektronikus kormányzat, az elektronikus közigazgatás egyik stratégiai célja az ügyközpontú szolgáltatások kiépítése. Ez azt jelenti, hogy az állampolgárnak bármilyen elintézendő ügye van, egy internetes címre, a kormányzati portálra kell csak belépnie és innen tud elágazni a problémájának irányába. A rendvédelmi működésében, úgy a külső személyek, mint

a szervezet dolgozói számára biztosítható az ügyközpontú szolgáltatás. A külső személyek számára, a kormányzati stratégiából adódóan a kormányzati portálra történő fellépés után kell biztosítani a rendvédelmi ügyintézési lehetőséget. A szervezet tagjai a határőrségi portálra való belépés után tudják majd úgy a szolgálati, mint a magánügyeiket rendezni.

4. E-határrendészet

Az e-határrendészet kialakulása egyenes következménye a társadalomban végbemenő elektronikus technológiák fejlődésének. A Határőrségnél is minden dokumentum elektronikus formában rendelkezésre áll, kiépült az országos védett kommunikációs hálózat, az internet kapcsolat, minden szervnél, szinte minden irodában, szolgálati helyen megtalálhatók az informatikai végberendezések. A technikai háttér, az infrastruktúra adott, már csak az ügycentrikus szemléletmód bevezetése és elfogadtatása, az ügycentrikus működésmód szoftver követelményeinek megteremtése marad hátra az e-határrendészet teljes létrejöttéhez.

Tehát, az e-határrendészet nem más, mint a határrendészeti folyamatok és a szervezet működésmódjának ügycentrikus elektronizálása.

Mit jelent az elektronizálás? Az elektronizálás azt jelenti, hogy minden adat, esemény, döntési kritérium, amely egy folyamatot leír, jellemez digitalizálásra kerül és adattárházakban lesz elhelyezve. Az adattárház az adatbázisok, az elektronikus dokumentumok és a tudásbázisok adattartalma közötti logikai kapcsolatok megteremtést teszi lehetővé az elemzések végrehajtásához, a döntések meghozatalához, az egyedi információk gyors és pontos kinyerése érdekében. Kialakul a globális adattartalom szolgáltatás, amelynek csak az szab határt, hogy a kommunikációs hálózaton melyik elektronikus anyag érhető el.

Az ügycentrikusság elvének megteremtése a különböző határrendészeti és általános vezetési folyamatok pontos lemodellezésével érhető el. Az adott folyamatot a rendszerszemléletnek megfelelően kell vizsgálni. Egzaktnak meg kell határozni a bemeneteket, kimeneteket, feldolgozási, adatáramlási utakat, működési szabályokat, funkcionalitásokat, az egyes átmenetek közötti interfészeket. A modellnek tartalmaznia kell a döntési pontokat a döntési feltételekkel, a környezeti hatások kezelését, a jogi és egyéb korlátokat.

Nézzünk egy egyszerű példát az ügycentrikus működésmódra, a szabadság igénylést. A folyamat bemenetele az igénylő azonosító adatai, elérhetősége és a szabadságra vonatkozó paraméterek. A kimenet az engedélyező értesítése, a kérelmező részére az engedély, maradó szabadságának napjai, azon szolgálati tevékenységek jegyzéke, amelyekbe nem vonható be. A feldolgozási útvonal a kérelem nyilvántartása, egyeztetés a szabadságolási tervvel, maradó napok számának megállapítása, az adott időszaknak megfelelő szolgálati tevékenységekből történő kivonás. Az adatáramlás a személyes adatok, kiértécsítési adatok, szabadság napjainak száma, szolgálati korlátozás útvonalon halad, a kiértécsítési és a szabadságnapok adatbázist, valamint a harcérték adatbázisokat érinti. A működési szabályok közé tartozik, hogy mennyi idő alatt kell elintézni az ügyet, el lehet-e térni a szabadságolási tervtől, egyszerre hány nap kérhető, illetve az adott időszakban (árvízhelyzet) igényelhető-e szabadság. A funkcionalitások a kiértécsítési állapot beállítása, szabadság adhatóságának ellenőrzése, szabadságolási tervtől való eltérés indokoltsága, prioritás számbavétele (haláleset, esküvő stb.), maradó szabadságnapok számának csökkentése, harcérték csökkentése. (A harcérték lehet, hogy nem a legjobb kifejezés, de lényegre törő). Interfészt kell implementálni a kiértécsítési rendszernek, illetve a különböző szolgálati feladat tervező rendszereknek. A döntési pontok, hogy egyáltalán adható-e szabadság, valamint hány nap adható. Környezeti tényező például a rendkívüli nagy határforgalom, jogszabályi korlát, rendkívüli helyzet kialakulása.

Az ügycentrikus szolgáltatás tehát azt jelenti, hogy a testület tagja fellép a szervezeti portálra, ott ráklikkel a szabadság ügyintézés menüpontra, beírja a szabadsága paramétereit, majd az ügyintézési határidő lejártakor megnézi a választ. A rendszer kiválasztja, majd értesíti az engedélyezőt, végigfuttatja a folyamatokat, elvégzi az ellenőrzéseket, javaslatot tesz az engedélyezőnek, aki ezt vagy megerősíti, vagy koriggálja. Végül a rendszer az eredményt elküldi a kérelmezőnek.

A példából az is jól látható, hogy nagyon pontosan kell definiálni minden elemet, összefüggést, mert ha valami befolyásoló tényező nem kerül beépítésre a rendszerbe, az zavarokat okoz a működésben. Például, ha fontos továbbképzés nem lett szabadság megtagadásként definiálva, akkor bárki mehet ebben az időszakban is szabadságra, de ha viszont a haláleset nem jelent prioritást, akkor ez káros hatással van az állomány érzelmi életére.

Az is jól érzékelhető, hogy az elektronikus rendszerek némileg csökkentik a vezető felelőségét, mivel a döntési kritériumok jórészt automatizáltak, de ezzel párhuzamosan a rendszert létrehozók felelősége nagyban megnő.

Még egy kérdéskört felvet az elektronizált ügyintézés, mégpedig a személyes kapcsolatok elhalványodását, az érzelmi tényezők kizárását a döntésekből, illetve mindezek helyes arányának megállapíthatóságát, a méltányosságot, az unszimпатиát. De ez a problémakör a humán szakemberek vizsgálódási területe, nekik kell itt kutatómunkát folytatniuk, megoldási alternatívákat kidolgozniuk.

A határrendészet speciális tevékenység, a biztonság, a rendvédelem egy szelete, ezért az e-határrendészet kiépítésénél a jogsértő folyamatokkal szembeni eredményes fellépés paradigmáit és a bevetés irányítás informatikai követelményeit is figyelembe kell venni.

A jogsértő folyamatokkal szembeni eredményes fellépés négy paradigmája.

1. A stratégiai- és az ügyelemzéssel valószínűsíteni a jogsértő folyamatok zajlásának útvonalait, áthaladási- és aktivitási csomópontjait (helyszíneit), időpontjait, módszereit, megnyilvánulási formáit.
2. Az elemzés eredményeképpen meghatározni a rendvédelmi erők és eszközök alkalmazásának helyszíneit, időpontjait, módjait, megszervezni azok nemzetközi összehangolt tevékenységét, on-line információ áramlását.
3. Esemény bekövetkezésekor az esemény helyszínének gyors és pontos behatárolása, a legrövidebb időn belül alkalmazható beavatkozó erők kiválasztása, helyszínre küldése, részükre feladat meghatározása, bizonyos esetekben a helyfüggő szolgáltatások és a helyszín élő közvetítésének biztosítása.
4. Minden releváns adat gyűjtése, feldolgozása, tudásbázis, szakértői rendszer építése.

A bevetés irányítás informatikai követelményei:

- az esemény és annak helyszínére vonatkozó adatok gyors, pontos begyűjtése (térinformatika, GPS, helyfüggő szolgáltatás);
- a teendő intézkedések azonnali meghozatala, előzetes kockázatelemzés – tudásbázis alkalmazása;
- az esemény kezelésébe azonnal bevonható erők és eszközök helyzetének felmérése, azoknak a helyszínre irányítása;
- az esemény jellegétől függően a helyszín körzetében lévő mentendő és védendő objektumok meghatározása;
- szakértői rendszer működtetése;
- a korlátozó, mentő intézkedések, jelentések, tájékoztatások megtétele;
- az események irányítása;
- az adatok folyamatos gyűjtése, nyilvántartása, tudásbázis, szakértői rendszer építése.

A fentieket figyelembe véve, az e-határrendészet egyik, jelenlegi a kifejezője a Határőrségnél a HTTR, a Határrendészeti Tevékenységet Támogató Rendszer. A HTTR –ben a szolgálat-szervezési és részben a szolgálat ellátási folyamat került lemodellezésre. A szolgálat-szervezésnek is számos kapcsolódó területe van, mint például a pótlékolási rendszer, anyagnyilvántartó rendszer, a személyügyi rendszer, az egészségügyi rendszer. A különböző rendszerek összekapcsolásának jogi feltételei, korlátai vannak. A vércsoport adat bizonyos esetben szükségessé válhat a szolgálat szervező számára – balesetnél, de a személyes adatok védelme érdekében ennek kezelése a HTTR –ben nem engedélyezett. A járőr nyomon követése a GPS rendszerrel szolgálati szempontból fontos egy eseményre való reagáláskor, de az adatvédelmi biztosban aggályokat keltett, hogy az korlátozza a személyes szabadságot.

A HTTR akkor válik igazán e-határrendészeti technológiává, ha a járőrnek nem kell bemennie eligazításra, otthon a lakásán, az intranetre kapcsolt számítógépén keresztül meg tudja nézni szolgálati feladatait, otthonról tud jelentést tenni a szolgálatban történekről.

Mit is jelent az egyén részére az e-határrendészet? Egy számítógép előtt ülve az egyén az ügyeit képes elintézni. Minden bizonyos kényelmes, gyors és pontos az ügymenet. Korlátok jelentkeznek-e? Igen, mert csak az elektronikus algoritmus alapján lehet haladni. Ez főként a vezető részére jelent figyelemre méltó tény. Mert a vezető is az elektronikus ügyintézés alanyává válik. Megváltozik a szervezeti felépítés, az elemzők, főelőadók, gépirónók helyett a számítógépi algoritmusok végzik el a jelentések összeállítását, az adatok összegyűjtését, elemzését, értékelését.

Az ellenőrzési folyamatok automatizálási szintje is kifejezi az e-határrendészet kialakításának állapotát. A személyazonosításban a biometrikus jellemzők alkalmazása, a terepfelügyeletben a különböző szenzorok használata (hő-kamera, lépés- és mozgás érzékelő, mágnesség és szag detektor), a rejtőzés- okmányhamisítás felfedésében a különböző műszerek, eszközök bevonása jelenti az ellenőrzési folyamatok automatizálását. Bizonyos tekintetben az ellenőrzési folyamatokhoz sorolható a műholdas nyomkövetés, a GPS alkalmazása.

Az integráció elvének megvalósítása is fontos mérőszám az e-határrendészet megteremtésében. Az integráció lehet adat szintű, amikor az egyes adatbázisok közötti átjárhatóság kerül biztosításra, de lehet magasabb szintű is, amikor egy folyamat mellékági is egységes rendszerben kerülnek kezelésre. Adat szintű az integráció, ha a járőr a terepről beküld ellenőrzésre a rendszerbe egy rendszámot és az ellenőrzés megtörténik a határregisztrációs, a körözési, a Robotzsaru és a gépjármű nyilvántartási adatbázisokban is a felhasználó külön kérése nélkül. Tevékenység szintű az integráció, ha a járőr az előbb említett rendszámot a terepről beküldi ellenőrzésre a rendszerbe és nemcsak az adatbázisokban történik meg az ellenőrzés, hanem, ha a rendszám alapján a gépjármű körözött, a járőr és a körözést elrendelő is értesítést kap a feltalálás tényéről, az ügyeletes digitális térképén megjelenik az igazoltatás helyszíne és az esemény jellege, az egyéb, az ügy kezelésében résztvevő szervek riasztásra kerülnek, az összes nyilvántartási, adminisztrációs tevékenység automatikusan elvégzésre kerül.

Az integráció szorosan összefonódik az automatikus ellenőrzéssel is. Adat szinten automatizált folyamatok szervezhetők, például ha egy okmány hamisítás felfedésekor az Oziris adatbázis automatikusan töltődik. De tevékenység szinten is megvalósítható az integráció, például, ha a hő-kamera személyek mozgását érzékeli, az ügyeletes riasztást kap a felfedés tényéről és a digitális térképén megjelenik az észlelt személyek pozíciója, továbbá a személyek elfogásában résztvevő erők kijelölésre és értesítésre kerülnek. Az esemény kezelésében résztvevők tudásbázis és helyfüggő szolgáltatás támogatást kapnak, a tevékenységek irányítása a vezetői portálon keresztül történik. A realizálással kapcsolatos ügyintézés dokumentumai is ebben a rendszerben keletkeznek, automatikusan töltődnek a releváns adatbázisok (Robotzsaru, Oziris, tudásbázis, szakértői rendszer stb.).

Az integráció számos jogi kérdést is felvet, az adatvédelmi biztosnak vannak aggályai a személyes szabadság és a személyi adatok védelmének biztosítása kérdéskörében. Azt viszont el kell dönteni, hogy az adott helyzetben melyik a fontosabb, a biztonság magasabb szintjének megteremtése vagy a személyi adatok védelme, a személyes szabadság biztosítása, melyik jár nagyobb előnnyel a társadalom számára, a közbiztonság erősítésében?

Az integráció megvalósítása eredményezi a szervezet interoperabilitási működés módjának kialakítását. Az interoperabilitás az adat- és működési folyamatok on-line összekapcsolása a logikailag összefüggő alkalmazások között real-time üzemmódban. Például a mobil okmányleolvasó által ellenőrzésre beküldött adatok bekerülnek a Robotzsaruba is, és ha egy másik járőr később ugyanezt a személyt igazoltatja, jelzést kap arról, hogy egy előző járőr mikor, milyen körülmények között igazoltatta ezt az egyént (Check-net on-line ellenőrzési rendszere). De ide tartozik az alfa-numerikusan rögzített adatok térinformációs megjelenítése, a csoportmunka támogatása – egy dokumentumon egy időben többen dolgoznak, vagy az, hogy a jármű lekérdezés benéz a körözési, biztosítási, lakcím adatbázisba is.

Az e-határrendészet kialakításának vannak infrastrukturális és információtechnológiai követelményei is, amely az integrált szervezeti információrendszerben ölt testet. Az infrastruktúrához tartozik az intelligens iroda, illetve az otthoni számítógép, a kommunikációs hálózat (legalább ASDL) az internet hozzáféréssel. A kommunikációs hálózat a kiterjedése és a hozzáférési lehetőségek szerint több részre osztható. A legkiterjedtebb és a legáltalánosabb hozzáférést az internet biztosítja. Az internet esetében is lehet hozzáférési korlátokat szabni,

például a kötelező regisztráció, a demilitarizált zónák kijelölése, jelszó kérése, VPN csatornák működtetése. Az intranet az internet elvére épül, de egy szervezet zárt kommunikációs hálózatát jelenti. Az extranet olyan intranet hálózat, amelyhez egyes, meghatározott szervezetek hozzáférhetnek. Erre példa a Határőrség határregisztrációs rendszere. A határregisztrációs információk a határőrségi zárt hálózaton kerülnek kezelésre, de ezekhez az adatokhoz hét külső szervezet is hozzáférhet elektronikusan, mint például a Rendőrség, Ügyészség, Bíróság, titkosszolgálatok.

Az információtechnológiához sorolható az adattárházak kialakítása, a különböző operációs rendszeri, vezérlő és alkalmazói szoftverek, az elektronikus aláírás, elektronikus fizetés és az elektronikus nyugtázás feltételeinek megteremtése. A vezérlő szoftverek kezelik az adatbázisokat, az elektronikus dokumentumokat, megteremtik az informatikai biztonságot és az interaktivitást, ezek a szoftverek hajtják végre az adatintegrációt (SQL Szerver, SharePoint, BizTalk, InfoPath stb.). Természetes, nem hanyagolható el az elektronikus ügyintézés menetének kidolgozása, szabályozási keretrendszerének megalkotása, a jogi és gazdasági környezet, korlátok definiálása sem. Az interaktivitás és az integráció szintje határozza meg a szolgáltatások minőségét. Az interaktivitás a felhasználó párbeszéd képességét jelenti a rendszerrel, azaz, azt a lehetőséget biztosítja, hogy az alkalmazó minél több ponton be tudjon avatkozni a folyamatba, legyenek elágazási pontok az ügymenetben, rendelkezzen a felhasználó döntési lehetőségekkel. A rendelkezésre állás közel 100% -os biztosítása, az adatintegritás és a biztonságos archiválás megteremtése alapvető feltétele a rendszer eredményes működésének.

Ezért az informatikai biztonság megteremtése, a szükséges szabályozók kidolgozása és maradéktalan érvényesítése a szervezeti menedzsment egyik alapvető működési elve, funkciója.

A szolgáltatások minőségét fokozza a térinformatika, amely az információk térbeni megjelenítését biztosítja, a multimédia, amely az érzékelés komplexitását teszi lehetővé (hang, kép, érzelem, mozgás, animáció, metamorfózis), a videokonferencia a személyes kapcsolatok hiányát igyekszik tompítani. Az általános- és rendvédelmi tudásbázisok, a helyfüggő szolgáltatás, a digitális folyamat életciklus követés, az intelligens iroda, a digitális vezetési kultúra a tudásalapú határrendészet megvalósulásához vezet.

Összegezvén, az e-határrendészet kialakításának főbb sarokpontjai az alábbiak:

- központi adatbázisok létrehozása;
- integrált információrendszer és a digitális illetékességi terület (térben, időben, szervezetenként elkülönült információk egységes kezelése, intelligens {virtuális} iroda, tudásbázis, helyfüggő szolgáltatás, szakértői rendszer, on-line, real-time működésmód) kiépítése, információk digitalizálása (pl. beléptető rendszer);
- elektronikus dokumentumkezelés megvalósítása;
- folyamatelemzés, folyamat modellek létrehozása, szabályozórendszer, működési modell kidolgozása;
- adat-, alkalmazás-, és folyamat integráció, interoperabilitás, workflow, csoportmunka elérése;
- elektronikus ügyintézés, -szolgáltatások, alaptervekenység elektronizálása (szolgáltatásszervezés, automatikus terepfelügyelet, -ellenőrzés, -helyszíneközvetítés), elektronizált bevetés irányítás;
- elemző – értékelő programok beszerzése, kidolgoztatása, számítógépi elemző, modellező, szimulációs rendszer működtetése;
- elemzési adatbázisok generálása;
- automatizált terepfelügyelet, ellenőrzés, biometrikus azonosítás, GPS nyomkövetés bevezetése;
- szélessávú adatátviteli hálózat kiépítése (internet, intranet, extranet);
- korszerű technológiák alkalmazása (térinformatika, multimédia, videokonferencia, helyszíni digitális közvetítés, virtualizáció);
- humán erőforrás informatikai felkészítése;
- működési válsághelyzet kezelési algoritmusok, -programok kidolgozása;

- informatikai biztonság – jogosultság rendszer megteremtése.

5. Digitális vezetési kultúra

A digitális vezetési kultúra kialakulását az egyes vezetési funkciók vizsgálatán keresztül célszerű megközelíteni. A vezetési funkciók más és más megvilágítást nyernek az egyes kutatók álláspontjától függően. Az egyes vezetési funkciók érvényesítése a környezeti állapotoktól, a döntési helyzetektől függően különböző hangsúlyt kaphatnak. A vezetési állapot lehet általános, amikor rutinszerű tevékenységek zajlanak, azaz a napi rendes megszokott élet folyik. Ebben az állapotban történhetnek operatív és stratégiai döntések, mindkét döntési formánál van idő a döntés előkészítésére. Bekövetkezhetnek azonban események, ezek lehetnek a funkcióval kapcsolatos, előre feltételezhető események – például embercsempészet, a döntéseket ugyan gyorsan kell meghozni, de már egy jól ismert folyamat, lemodellezett eseménysorozat mentén, de előfordulhatnak rendkívüli események is. Ilyen rendkívüli esemény lehet egy halálos baleset, egy földrengés stb., amikor többnyire ad hoc döntéseket kell hozni.

Egy másik megközelítésben a vezetési tevékenység felölelheti a saját szervezet irányítását, a szervezet fejlesztését, az alapfunkciók érvényesítését, a különböző események kezelését, illetve a szervezet kapcsolását a külvilághoz. Ennél fogva beszélhetünk vezetői, szolgálati feladat támogató és szervezetműködést biztosító információ alrendszeréről.

Bármely vezetési állapotot is vizsgáljuk, elengedhetetlen követelmény a kialakult helyzetről való minél szélesebb körű információszerezés, a helyzet elemzése és értékelése, a döntések előkészítése, a döntés meghozatala, a feladatok tervezése, szervezése, irányítása, a folyamatok szabályos zajlásának ellenőrzése. A klasszikus vezetési funkciók között ugyan nem szerepel, de fontos vezetési elem a probléma felismerés, a változás menedzsment, a minőség biztosítás, az identitás fenntartása, a lobbyzás is. Ide sorolható az információmenedzsment is, ugyanis az információ megszerzése, felhasználása is döntő jelentőségű a szervezet működése, identitása szempontjából. Eltekintve a részletes elemzéstől, gondoljunk csak arra, hogy egy bizonyos információ kiszivárogtatása pánikot okozhat, másik információ elhallgatása veszélyhelyzetet teremthet, egy harmadik információ illetéktelen kezekbe kerülése a biztonságot kockáztatja. A digitális formában tárolt és továbbított információk esetében ez komoly jogi és informatikai biztonsági kérdéseket vet fel. (Blogok, interneten szellőztetett pletykák, a 2006-os választások előtti internetes honlapok feltörése, 2006. augusztus 20-ai tűzijátékon kitört vihar előrejelzésével kapcsolatos e-mailek későn történő elolvasása stb.)

A szervezet kialakulása is egy jól modellezhető folyamat mentén jön létre, amely nem más, mint a problémahelyzet felismerése, a változásmenedzsment, a cél meghatározása, a jogszabályalkotás, az anyagi feltételek megteremtése, a feladat meghatározása, szervezet létrehozása, funkciók megállapítása, szervezet működési szabályainak kidolgozása. (A funkció és feladat azonos tartalommal bírnak? A funkció inkább a célt reprezentálja, a feladat a cél megvalósításának tartalma, a cél egy leendő állapot fenntartása).

A vezetési folyamat bizonyos korlátok (jogi, anyagi, erkölcsi) között zajlik. A vezetői készség (tudás, kockázat vállalás, jövő látás, érzék, döntési bátorság, menedzser szemlélet, aktivitás, kreativitás) nagymértékben hozzájárul az identitás növeléséhez, az elvárások (előljáró, saját szervezet, társ szervezet) fokozzák a vezetőre háruló nyomást. Ezért a vezetés számára minden esetben döntő jelentőségű, hogy az operatív elemek működéséről, a szervezet állapotáról, feladatvégrehajtási eredményeiről, pénzügyi (logisztikai) helyzetéről, humán lehetőségeiről, a funkció tárgyáról, a jövőről, a tendenciákról és trendekről folyamatosan aktuális, elemzett és értékelt adatok álljanak rendelkezésre.

A digitális vezetési rendszer megteremti ezt a képességet a vezetés számára, amely a teljes számítógépi adatkezelésen, a korszerű vezetékes és mobil kommunikáción alapul. A teljes számítógépi adatkezelés azt jelenti, hogy a felhasználó számára minden, a felkészüléshez, tájékoztatáshoz, döntés-előkészítéshez, irányításhoz szükséges adat digitális formában rendelkezésére áll, az információképzést számítógépi algoritmusok végzik, az adatok, információk a rendszerbe digitális módon kerülnek be, illetve a felhasználó számára digitális végberendezéseken jelennek meg. A korszerű mobil kommunikáció az irodán kívül is biztosítja a személy – személy, a személy – adatforrás, adatforrás – adatforrás közötti közvetlen kapcsolatokat (on-line) és a valós idejű (real-time) üzemmódot.

Ezáltal a vezető a szervezetéről, szervezetének környezetéről, a szervezetében zajló folyamatokról bármely időben, bármely helyen képes azonnal információkhoz jutni, ezen folyamatokat megfelelő módon tudja szabályozni. Valós időben ismeri a kialakult és várható migrációs operatív helyzetet, azt a virtuális térben képes közvetlenül befolyásolni. Döntéseinek előkészítését, végrehajtását számítástechnikai rendszerek támogatják, kommunikációs igényeit mobil és asztali informatikai végberendezések biztosítják. Felkészülését, helyzetmegismerő képességeit, tájékoztató és jelentési kötelezettségeit korszerű informatikai technológiák garantálják (térinformatika, multimédia, GPS stb.).

Korábban a vezető ismereteinek szintjét az alfa-numerikus információk megszerzési képességének foka jelentette, de a digitalizált világban ez kiegészül a virtuális, a térbeli információkkal, és ez jelenti a minőségi előrelépést. A térinformatika, a multimédia, a GPS- és a helyfüggő szolgáltatások kiszélesítik a vezető virtuális és térbeli ítélő képességét.

Az alfa-numerikus információk megszerzési formája is jelentős minőségi változáson ment át a globális adattartalom szolgáltatás és az integráció megvalósítása során, amely úgy a vezető, mint a problémahelyzetet kezelő szolgálati személy, beavatkozó erő számára is korlátlan lehetőségeket biztosít a döntésekhez szükséges információk megszerzéséhez.

A globális adattartalom szolgáltatás egyik fontos jellemzője, hogy egy döntéshez az elérhető információk köre kiszélesedik, hisz digitálisan kis helyen rengeteg adat tárolható és a számítógép hálózatokon keresztül a területileg távollévő adatforrások szinte rögtön elérhetők. Az információáramlás sebessége szintén jelentősen megnőtt, ezt bizonyítja a tér- és az időnek a megváltozott szerepe. Egy e-mailban, csatolt fájlban, FTP –el, fájlmegosztással a távolságok problémája, az információtovábbítás időigénye az interneten, az intraneten, az extraneten könnyen leküzdhető. A számítógépi algoritmusok rövid idő alatt elvégzik a tömeges adatfeldolgozást, elemzést, értékelést, szimulációt, elvégzik az úgynevezett adatbányászatot, adatlefűrást, adatkocka (OLAP kocka) képzést. A térinformatika, a multimédia, a GPS rendszerek a valós idejű és a virtuális folyamatkezelést biztosítják. Már szinte az a probléma, hogy a nagy információhalmazból nehéz kiválasztani a hasznos információkat. Az internet, a különböző tudásbázisok, adatbázisok, digitális hang- és képrögzítő berendezések, a széleskörű automatikus terep-felügyeleti eszközök, szenzorok megsokszorozzák az egy időben elérhető információmennyiséget. A szélessávú digitális és mobil kommunikációs hálózatok lehetővé teszik a valós idejű (real time) üzemmódot, valamint a közvetlen (on line) kapcsolatokat.

A szakirodalmat tanulmányozva, a döntés-előkészítés tartalmi elemei szintén nem mutatnak egységes képet. Az adatgyűjtés, az információképzés, informálódás, az elemzés és értékelés részei-e a döntés-előkészítésnek vagy nem? A szimuláció, a döntés hatásvizsgálat, a modellezés, a kockázat elemzés, az alternatívaelemzés döntés-előkészítés? Döntéstől függetlenül végzünk-e adatgyűjtést, hajtunk-e végre elemzést és értékelést? Véleményem szerint igen, például egy eredményességet értékelő értekezlet előtt, vagy egy tájékoztató előtt is hajtunk végre adatgyűjtést, elemzést és értékelést. A döntés-előkészítés ennek alapján kisajátíthatja-e magának az adatgyűjtést, valamint az elemzést és értékelést? Ennek a problémának az eldöntése legyen a szervezés- és vezetéselmélettel foglalkozók gondja. Informatikai szempontból az a lényeges, hogy az elemzés és értékelés is hatékony számítógépi támogatást élvez. A számítógép a jellemzők egyedi visszakeresését, a tematikus információk összeállítását, az összefüggés keresést gyorsá, pontossá teszi. A statisztikai adatok a trendeket, tendenciákat, az események leírásai a tudásbázist, a térinformatika a vizualitást, a térbeli látásmódot, a GPS és a helyfüggő szolgáltatás az operativitást, a multimédia a tájékoztatási, megértési képességet, az elemző, értékelő, modellező programok, a workflow, a csoportmunka és a vezetői portál a közös tevékenység szerveztségét segítik elő. A videokonferencia hozzájárul a személyes kapcsolatok hiányából származó nehézségek enyhítéséhez.

A globális adattartalom szolgáltatás másik területe a szenzorjelek, a helyszíni jellemzők és az ellenőrzési adatok egységes rendszerben való kezelése.

A szenzorjelek, azaz, az elektronikus terepfelügyelet, a rejtőzés felfedés jelei, jelzései a hő-kameráktól, a lépés- és mozgásérzékelőktől, a szénmonoxid detektoroktól stb. származnak. A hő-kamerák hatókörzetét a domborzat, növényzet befolyásolja, mozgásuk nehézkes (a hő-kamerás busz csak jó úton tud közlekedni) stb., szép számban vannak azonban olyan technikai újdonságok, amelyek az előző eszközök hiányosságait kiküszöbölik. Ezek a radarok, pilóta nélküli felderítő repülőgépek, léggömbök, földi robotok.

A helyszíni jellemzők lehetnek a helyszín általános mutatói, az esemény alanyainak, tárgyainak, objektumainak az adatai, a zajló folyamatok adatai. A helyszín általános mutatói a terep, növényzet, időjárás, műtárgyak. Az eseménnyel kapcsolatosak a személyek tevékenysége, járművek mozgása, a személyek öltözete, tárgyai, a járművek rakománya. A zajló folyamatok a tevékenységek, események időbeni lefolyásának egyes mozzanatai. A jogsértő folyamatok fenomenológiájából adódik, hogy ezen folyamatokat távolról, rejtetten kell figyelemmel kísérni, de az esemény jellege is kiválthatja azt, hogy nem lehet a helyszínt megközelíteni, például tűz, árvíz, szennyező anyag kiszabadulása esetén. Mindezek igénylik a távérzékelés, távadatgyűjtés elektronikai eszközeinek alkalmazását.

A személyek, járművek ellenőrzéséhez szükséges a távoli adatbázisok elérése, amely során megállapítható a személyazonosság, a jármű jogszerű/jogszerűtlen használata, a körözés vagy más korlátozó rendelkezés ténye. Némely esetben a kialakult helyzet megköveteli a feladat ellátását segítő erők lehetőségeinek felmérését, közülük a legcélszerűbben igénybe vehetők gyors kiválasztásait. Terepen a személyi okmány alapján végzett személyazonosítás sok tévedéssel járhat, de egy ujjnyom vagy íriszazonosító berendezés, illetve egy automatikus okmányleolvasó és rendszámrögzítő eszköz az ellenőrzés biztonságát nagymértékben fokozza. A járőrnél lévő térinformációs végberendezés (digitális térkép, GPS) a terepen való tájékozódásban, az együttműködők helyzetéről és még számos más fontos dologban nyújt hathatós segítséget.

Az integráltság több oldalról közelíthető meg. Az egyikféle integráltság alatt a kommunikációfajták egységes rendszerben való kezelését értjük. A hang, álló- és mozgókép, számítógépi adat, szenzorjel digitalizált formában, számítógépi kezelési- és megjelenítési térben kerül rögzítésre, feldolgozásra, alkalmazásra. A másik integráltsági terület a tevékenységek összehangolt, logikai kapcsolatokon keresztül történő szinkronizálása. Ennek több szintje lehet, úgymint adat, alkalmazás és folyamat integráció.

A vizualitást, a térbeli látásmódot egyre magasabb minőségi szintre emeli a műholdas rendszerek napi tevékenységet elősegítő képességeihez való hozzáférések szélesedése. Például, egyik ilyen szolgáltatás, a műholdképek felhasználása a forgalmi dugók jelzésére, amely az akciók irányításakor, a menetvonal meghatározás során ad hathatós segítséget a tervezés, szervezés során. A GEOSS Global Earth Observation System of Systems – Globális Földmegfigyelő Rendszerek Rendszere⁴¹, a katasztrófák előre jelzésére alkalmas. Az intelligens kamerák által szolgáltatott digitális jelek nagysebességű képfeldolgozása például abban nyújt segítséget, hogy a terepen történt változások folyamatosan nyomon követhetők, ezáltal felfedhetők a védett területre bejutó személyek, állatok, tárgyak.

Az Akasha krónika – az egyik mitosz arról szól, hogy minden, ami a világban történt bekerül az Akasha lemezekre, és onnan, alkalmas körülmények közepette visszanyerhető, az anyag és energia mellett az információ sem vész el – nyomán⁴², a Columbia Egyetemen fejlesztik a Kiterjesztett Valóság Modellt (AR Augmented Reality, modern Akasha krónika), amely a felhasználó környezetérzékelését növeli meg a hipermédia alkalmazásával, azaz a valós és a virtuális modellek összekapcsolásával, időskála lehetőségekkel. A felhasználó helyzetét valós idejű kinematikus GPS követi nyomon, egy szemüvegbe épített monitoron lehet látni a környezetet, a tájolását egy hibrisz inerciális követő biztosítja. A hangokat fejhallgatóból lehet hallani, az eszköz koordinálja a video- és multimédia anyagokat. Hiperlinkekkel lehet összekapcsolni a valós és virtuális objektumokat. Egy ilyen rendszer alkalmazása például, megmenthette volna a 2006. augusztus 8. BME pincetűzben meghalt három tűzoltó életét.

Maga a döntés az egyik legfontosabb vezetési funkció. Korábban a döntés informatikai támogatása abban nyilvánult meg, hogy a döntés eredményét egy szövegszerkesztővel gyorsan formába lehetett önteni, a híradó eszközökön keresztül azonnal el lehetett juttatni az érintettekhez. Maga a döntés meghozatala tisztán a vezető szellemi, érzelmi hatásaira volt bízva.

Melyek azok a vezetési problémahelyzetek, amelyek a döntéshez igénylik a számítógépi támogatást?

A döntési szintek feloszthatók: operatív (ez a legtöbb), tömegmunka, irányítási és stratégiai döntésekre.⁴³ Minden döntési szint más és más informatikai támogatást igényel.

⁴¹ Térinformatika 2006/4. 13.p.

⁴² Térinformatika 2006/2 8.p.

⁴³ Detrekői-Szabó: Térinformatika, 2003.

1. *Általános helyzet megismerése.* Szervezet működési, eredményességi adatai. Általános statisztikai adatok, globális, stratégiai adatok. Miért van szükség a szervezetre – identitás. Törvényszerűségek, elvek feltárása. Migrációs adatok, határforgalom nagysága. Jelentések, tájékoztatók, értekezletek során, stratégiai döntésekhez. Adatbázisok, Excel, grafikon, multimédia. Stratégiai elemzés. Modellézés.

2. *Működési adatok elemzése.* Események térben és időben való megoszlása, trendek, tendenciák. Rendvédelmi tevékenység eredményessége. Részben stratégiai, többnyire operatív és ügyelemzés. Adatbázis, adatfeldolgozó programok, térinformatika, tematikus térképek, többdimenziós táblázat, migrációs mátrix, migrációs gráf, multimédia. Stratégiai döntésekhez.

3. *Lokális problémamegoldás.* Egyes feladatok megoldása, részadatok. Egy-egy területre vonatkozik. Operatív és tömegmunka döntésekhez. Adatbázis, lekérdező programok. Internet.

4. *Esemény kezelése.* Kialakult helyzet megismerése – térinformatika. Erő- és eszközhelyzet felmérése. Célszerű tevékenységek meghatározása – tudásbázis, szimuláció. Vezetői portál. Operatív – ad hoc döntésekhez.

5. *Tervezés, szervezés.* Tervező programok. Irányítási döntésekhez.

6. *Napi élet irányítása.* Feladat megszabás. Outlook, e-mail. Irányítási és tömegmunka döntésekhez.

7. *Kapcsolattartás.* Interoperabilitás. Irányítási és tömegmunka döntésekhez.

8. *Képzés.* Irányítási és tömegmunka döntésekhez.

A digitális vezetési körülmények között egyrészt a döntési kritériumok kezelése számítógépesíthető (preferenciagráfok, mi a fő kritérium: idő, erő, biztonság, anyagi veszteség stb.), másrészt az érzékelés a multimédiával és a térinformatikával, a virtualitással kiterjeszhető, harmadrészt a döntési alternatívák automatizálhatók – az előzőekben említett szabadságigénylési példa. Egy vezetői döntés értékelésénél, főképp, ha az hibás volt, mindig abból kell kiindulni, hogy a döntés meghozatalához mennyi és milyen minőségű információ állt a rendelkezésre, a döntési kritériumok prioritása hogy lett megválasztva, figyelembe lett-e véve az ehhez hasonló esetek kimenetele (tudásbázis, szakértői rendszer), el lett-e végezve a kockázat- és hatáselemzés, ezek eredményei hogyan lettek figyelembe véve. A digitalizáció mind a négy elem minőségi szintjét képes erőteljesen fokozni, a már említett technológiákon, lehetőségeken keresztül.

A tervezést és a szervezést hatékony számítógépi programok segítik (MSProject tervező program), az irányítást a mobil kommunikáció, a térinformatika, a digitális helyszínelő, az ellenőrzést a modern elektronikai eszközök támogatják (GPS, térfigyelő kamerák stb.).

A klasszikus vezetési funkciók, a már korábban említett elemek közül nem tartalmazzák a szervezet kapcsolását a külvilághoz, az identitás megőrzését, a lobbyzást, a menedzselést. Napjainkban szerintem ezek a tevékenységek is valamilyen vezetési funkciókká formálódnak. A digitális vezetési kultúra alkalmazása ezen funkciók eredményes teljesítéséhez is hathatósan hozzájárul, hiszen egy tárgyalás során, ha a vezető bármely kérdésre gyorsan és pontosan válaszolni tud az adatállományok azonnali elérésével, a tudásbázis, szakértői rendszer felhasználásával, elképzeléseit a multimédia és a térinformatika eszközeivel hathatósan tudja szemléltetni, a várható eredmények és hatások számítógépi szimuláción, modellezésen alapulnak, akkor a személyes varázsa, értéke, nagyban nő a partnerei előtt.

Az identitás megőrzésének fontos eleme a szervezet funkciójából, felépítéséből fakadó mobilitás, alkalmazott technológiák, adatfajták, kialakított architektúra, telepített platformok, implementálási folyamatok helyes megválasztása, az úgynevezett rendszerszemléletű megközelítés, megfelelés a jelenlegi és várható környezetnek (időben távoli környezet), az anyagi és jogi lehetőségeknek, amely a gondolkodásmód gyökeres megváltoztatását igényli.

A klasszikus törzsmunka is jelentős változáson megy át. A vezető közvetlen munkatársai háttérszereplőkkel válnak, a számítógépi algoritmusokat dolgozzák ki, az adatokat gyűjtik, az adattárházat építik fel. A vezető az igényét fogalmazza meg a részükre. A vezetőnek magának kell

a számítógépen az adott program futtatásával a szükséges információkat előállítania. A virtuális vezetési központ, a vezetői portál a közvetlen kapcsolatokat közvetetté formálja át, mivel a döntésbe bevont munkatársaknak nem kell egy irodában összegyűlniük, mindenki a saját munkahelyéről tud bekapcsolódni a teendők kidolgozásába. Ennek előnye, hogy nem kell a helyváltoztatással időt tölteni, illetve a környezeti információszolgáltatás mindenkinek a saját munkahelyéről jobban biztosított. Ezáltal azonban a korábban látható folyamatok (jelentések átolvasása, meghallgatása, grafikon, kimutatás készítése, papírtérképen a helyzet felmérése, statisztikák tanulmányozása stb.) elfedésre kerülnek, helyettük a számítógépesített elemzés, modellezés, kockázatelemzés, prioritásvizsgálat lép az előtérbe. Az eddigi manuális adatfeldolgozás átalakul intelligens adatkezeléssé (gép – gép közötti adatmozgás, adatfeldolgozás, logikai adatkezelés). A bizalom, a biztonság (informatikai biztonság vezetői szemmel) fontos tényezővé válik, el kell érni, hogy ne sérüljön meg az adat, a vezető mindig elérje azt az információt, amire szüksége van, illetéktelen ne férjen hozzá a védett adatokhoz.

A vezetésről nem lehet a végrehajtástól függetlenül beszélni, hiszen a vezetés számos tevékenysége a végrehajtás, az alárendelték irányítása érdekében történik. A korszerű vezetési informatikai eszközök, információtechnológiák a beosztottakat, a feladatot végrehajtókat is érintik, mivel ezen berendezések egy részét ők használják a vezetővel való kapcsolattartás, az egyéb információ megszerzés, ellenőrzés lefolytatás érdekében.

A fentiekből adódóan a korszerű vezetés úgy a vezetőtől, mint a vezetettekől megköveteli az információmenedzsment, a projektirányítás elveinek és az informatikai végberendezések használatának ismeretét, az intelligens iroda alkalmazását, a szervezeti integrált információrendszer és a digitális illetékességi terület kiépítését, a műholdas nyomkövetést, a digitalizált adatbázisokat és –információ-előállítást, a tudásbázisok használatát, a térinformatikai döntéstámogatást, a multimédiás prezentációt, az integrált mobil kommunikáció kiépítését, az internet széles körű használatát.

A vezetőnek az új vezetési kultúra elsajátításához kiválóan kell ismernie a főbb informatikai alapfogalmakat, technológiákat, az információmenedzsmentet, a vezetői informatikai eszközöket, szoftvereket, a digitális szervezet vezetés elveit (virtuális tér, tudásalapú rendszerek) és a digitális szervezet vezetés technológiáit (intelligens iroda, térinformatika, multimédia, mobil kommunikáció, adat/tudás bázisok, GPS, szimuláció, menedzsment, projekt).

A korszerű vezetés a vezetettek számára is fellép egy magasabb fokú információtechnológiai szint igényével, úgymint a számítógép és a digitális végberendezések kezelésének ismerete, a mobil kommunikáció technológiájának alkalmazása, a térinformációs eszközökkel való tájékozódási képesség elsajátítása.

A végrehajtás számára épp olyan fontos a teljes digitalizálás, mint a vezetés számára. Ha a végrehajtó erők nem rendelkeznek digitális eszközökkel, akkor a vezetésnek a digitalizáltságból származó előnyei csak részben érvényesíthetők. Hiszen az a fontos elv, hogy – a vezető a szervezetéről, szervezetének környezetéről, a szervezetében zajló folyamatokról bármely időben, bármely helyen képes azonnal információkhoz jutni, azokat befolyásolni –, nem fog érvényesülni a digitalizáció hiányában. A végrehajtónak a terepen a feladatai ellátásához szükségesek az elektronikus terepfelügyelet és a rejtőzés felfedés jelei, jelzései, a helyszíni jellemzők, és távoli adatbázisok adatai.

A digitális vezetési rendszer szervezeti kereteit az intelligens iroda testesíti meg. Az intelligens iroda célja: az információáramlás gyorsítása; a folyamatok optimális megszervezése; a feldolgozás hatékonyságának növelése; a minőség fokozása; az ügyfél jobb kiszolgálása. Az intelligens iroda adatfolyamatát a helyi számítógép-hálózatok bonyolítják le, amelyek a munka szervezetségének, a kidolgozói feladatok egyszerűsítésének, a belső kommunikáció színvonalának az emeléséhez járulnak hozzá. A munkatervet, az időközben újonnan kapott feladatok elhelyezhetők a helyi hálózat szerverén, a hozzáférésre jogosultak ezeket állandóan figyelemmel tudják kísérni. Az okmányok kidolgozásánál többen párhuzamosan is tevékenykedhetnek, a számítógép képernyőjén végezhető el a javítások, módosítások. A kész anyag elektronikusan juttatható el a címzethez a számítógép-hálózaton. A gyorsaság nagyságrendekkel fokozható és nem utolsó szempont a papírtakarékosság sem. A telefon, a telefax, a levél útján való értesítések helyett elektronikus üzenetek küldhetők. A számítógépeken futtatott különböző felhasználói programok eredményesen támogatják a dokumentumkészítést, táblázatok, grafikonok előállítását. A papíralapú adathordozók egy része kiküszöbölhető. Az elektronikus okmánytárolás, nyilvántartás, visszakeresés gyors és pontos. A dokumentumok archiválása megbízható, időtálló,

nincs nagy helyigénye. A csoportmunkát is hathatósan támogatja az intelligens iroda. Biztosítja az információ megosztást, az üzenetraktározást, a koordinációt, az elektronikus adatcserét, a videokonferenciát. Az intelligens iroda esetén is megmarad a hagyományos információkezelés bizonyos vonatkozásban. Nem küszöbölhető ki a telefonbeszélgetés, a személyes társalgás, a papíralapú adathordozók használata. Nem is lehet, de nem is célszerű minden irodai feladatot elektronikusan megoldani. Például a kiutasított személlyel a határozatot alá kell írni, jegyzőkönyveket kell készíteni, nemzetközi szerződéseket kell kötni, aláírni és tárolni. Az intelligens iroda ezen hagyományos funkciókhoz a minőség javításán keresztül járul hozzá.

Összességében megállapítható, hogy a digitális vezetési rendszerben minden szükséges információ elektronikusan elérhető, a kapcsolattartásban megvalósul a mobil kommunikáció, a személy – személy, az adatbázis – adatbázis, a személy – adatbázis közötti közvetlen összeköttetés. Az azonnali helyzetfelmérést, a vezető térbeni látását, korszerű tájékoztatását a műholdas nyomkövetés, a térinformatika, a multimédia, a tudásbázis, a szakértői rendszer, a helyfüggő szolgáltatás, a helyszín digitális közvetítése biztosítja.

Befejezés

A leírtak alapján úgy hiszem, hogy egyértelműen láthatók a digitalizáció előnyei, azonban felmerül a személyi kapcsolatok hiányának, a személyes szabadság, a bizonytalanság – bizalom viszonyának problémaköre is.

A szolgáltatás minősége, a kényelem egyértelműen nő, de ezzel szemben a kiszolgáltatottság is előtérbe kerül, ha nem működik a rendszer, megáll az élet? Ha az algoritmus hibás, a folyamat rossz irányba halad, a végeredmény mi lesz? A személyes szabadság korlátozása meddig viselhető el, meddig szükséges? Meddig tarthat a bizalom az elektronizált rendszerek iránt?

Az biztos, hogy a jelen állapot tükrözése, megismerése fontos a számunkra, információ kell az operatív elemek működéséről (ez a legnehezebb, mit csinál, mit gondol a járőr?), a szervezet működési eredményeiről, a szervezet állapotáról, a szervezet humán jellemzőiről, a funkció tárgyáról, a jövőről, a tendenciákról, a trendekről. Ugyanekkor az információk milliói vesznek körül bennünket, ezekből a hasznos információk kiválasztása nem könnyű. A releváns, a létet meghatározó információknak van prioritásuk. A saját szervezet állapotáról, eredményességi mutatóiról, a folyó folyamatok helyzetéről kellene naprakész információk. (GPS, mobil összeköttetés, személy-személy kapcsolat, real-time működésmód, panoráma kép, videokonferencia, adatfolyam integrálás, dokumentumkövetés, prezentáció). De mindez a személyi szabadságot is korlátozza.

Fontos az is, hogy mi történt a múltban, mi várható a jövőben, melyek a várható tendenciák, trendek, milyen halmazok mentén kell a döntési kritériumokat meghatározni? Ezekhez szükséges a számítógépi -modellelés, -scenáriók kialakítása, -hatáselemzés, -szimuláció, -team munka, -esemény kezelés.

Óriási felelősség van az informatikai biztonság létrehozóin is. A rendelkezésre állás három kilences biztosítása, az adatvédelem, az adatbiztonság megteremtése elengedhetetlen a bizalom fenntartásához.

E SZÁMUNK SZERZŐI:

Dr. Kovács Gábor határőr alezredes, határőrségi főtanácsos, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Határőr Tanszék vezetője, egyetemi docens

Dr. Varga János határőr alezredes, határőrségi főtanácsos, Rendőrtiszti Főiskola, Határrendészeti Tanszék vezetője, főiskolai tanár

Török Sándor határőr alezredes, Rendőrtiszti Főiskola, Határrendészeti Tanszék, főiskolai tanársegéd

Molnár Ákos határőr őrnagy, Rendőrtiszti Főiskola, Határrendészeti Tanszék, tanár

Tornyai Miklós határőr alezredes, Kiskunhalasi Határőr Igazgatóság, Titkársági Osztály, kiemelt főreferens

Görbe Attiláné Zán Krisztina határőr alezredes, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Határőr Tanszék tudományos kutató, a ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza

Dr. Zsigovits László nyá. határőr alezredes, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Határőr Tanszék, címzetes egyetemi docens

